

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zemědělská fakulta

Katedra cestovního ruchu

Studijní program: 6208 T Ekonomika a management

Studijní obor: obchodně podnikatelský obor

Poutní místo Svatá Hora
a její význam pro cestovní ruch na Příbramsku

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Zdeněk Vybíral, Ph.D.

Autor: Jana Trefná

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana TREFNÁ**
Studijní program: **M6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Obchodně podnikatelský - sp. cestovní ruch**
Název tématu: **Poutní místo Svatá Hora a její význam pro cestovní ruch na Příbramsku.**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Zhodnocení přínosu a využití kulturně historických památek poutního místa Svatá Hora pro cestovní ruch v regionu.

Charakteristika kulturního významu, ekonomického zabezpečení a perspektiv dalšího rozvoje lokality.

Metodický postup:

1. Shromáždění a studium odborné literatury.
2. Získání informací a hospodaření a marketingové strategii poutního areálu, o jeho návštěvnosti, o spolupráci s dalšími subjekty v regionu.
3. Na základě získaných dat zhodnotit dosavadní úroveň rozvoje cestovního ruchu v lokalitě.
4. S využitím hodnocení doporučit možnosti zlepšení.

Rámcová osnova:

1. Úvod, 2. Literární přehled, 3. Řešení problematiky, 4. Metodika, 5. Provedení analýzy, 6. Diskuse, 7. Závěr, 8. Použitá literatura, 9. Přílohy.

Rozsah práce: 30 - 40 stran
Rozsah příloh: dle potřeby
Forma zpracování diplomové práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

Holas, F.X.: Dějiny poutního místa mariánského Svaté Hory u P
Svatá Hora, 1929.

Holas, F.X.: Sto kapítek z dějin Svaté Hory, mariánského poutní
u Příbramě. Příbram, 1947.

Kopeček, J.: Svatá Hora. Kostelní Vydří, 2003.

Perka, R.: Poutní místa: Vyšehrad, Hostýn, Svatá Hora. Praha,

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Zdeněk Vybíral, Ph.D.
Katedra cestovního ruchu

Datum zadání diplomové práce: 16. února 2004
Termín odevzdání diplomové práce: 30. dubna 2006

prof. Ing. Magdalena Hrabánková, CSc.

děkan

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH**
studijní oddělení
VANČUROVA 2904 390 01 TÁBOR

doc. Ing. M
vedo

V Českých Budějovicích dne 16. února 2004

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Poutní místo Svatá Hora a její význam pro cestovní ruch na Příbramsku“ vypracovala samostatně na základě vlastních poznatků a za odborného vedení vedoucího diplomové práce PhDr. Zdeňka Vybírala, Ph.D. Veškerá použitá literatura a jiné podkladové materiály jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Táboře, dne 20. dubna 2006

Jana Trefná
.....

Jana Trefná

Poděkování

Touto cestou bych chtěla poděkovat PhDr. Zdeňku Vybíralovi, Ph.D. za odbornou spolupráci a vedení při zpracování diplomové práce. Rovněž děkuji pracovníkům Svaté Hory Aleně Heverové, P. Mgr. Stanislavu Příbylovi, CSsR. a PhDr. Mgr. Janu Traxlerovi za poskytnutí podkladů, cenné rady a především za ochotu a trpělivost při spolupráci. Děkuji i všem ostatním, kteří mi ochotně poskytli potřebné informace.

OBSAH

1. ÚVOD.....	1
2. METODIKA.....	3
2.1. FÁZE ZPRACOVÁNÍ.....	3
2.2. STRUKTURA PRÁCE.....	5
3. RELIGIÓZNÍ CESTOVNÍ RUCH.....	8
3.1. KLÍČOVÉ POJMY.....	8
Religiózní cestovní ruch.....	8
Poutník.....	9
Způsob cestování.....	9
Pout' a poutní předměty.....	9
3.2. POUTNÍ MÍSTA A PŘEDMĚTY UCTÍVÁNÍ.....	10
3.3. POUTNÍ VÝLETY A ZÁJEZDY.....	12
3.4. PROPAGACE ČESKÝCH CÍRKEVNÍCH PAMÁTEK A POUTNÍCH MÍST.....	12
4. PŘÍBRAM JAKO DESTINACE CESTOVNÍHO RUCHU.....	15
4.1. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA DESTINACE.....	15
4.2. HISTORIE MĚSTA PŘÍBRAMI.....	16
4.3. NABÍDKA DESTINACE CESTOVNÍHO RUCHU.....	19
4.3.1. <i>Analýza složek primární nabídky cestovního ruchu</i>	19
Přírodní potenciál destinace.....	19
Kulturně-historický potenciál destinace.....	21
Památky ve městě Příbrami.....	21
Památky v okolí Příbrami.....	23
Kulturně-společenské, sportovní a jiné akce.....	26
4.3.2. <i>Analýza složek sekundární nabídky cestovního ruchu</i>	27
Turistická suprastruktura.....	27
Ubytovací zařízení.....	27
Stravovací zařízení.....	29
Turistická infrastruktura.....	30
Informační centra.....	30
Kulturně-společenská zařízení.....	32
Sportovně-rekreační zařízení.....	33
Cykloturistika a pěší turistika.....	33
Orientace ve městě.....	34
Všeobecná infrastruktura.....	35
4.3.3. <i>Činnost města v oblasti cestovního ruchu</i>	36
Odbor kultury, sportu a informačních služeb.....	36
Oddělení obchodu, služeb a cestovního ruchu.....	37
4.3.4. <i>Spolupráce v rámci cestovního ruchu</i>	38
Svazek obcí podbrdského regionu.....	39
Zahraniční partnerská města.....	39
4.4. ZHODNOCENÍ POTENCIÁLU DESTINACE.....	40

5. SVATÁ HORA.....	43
5.1. HISTORIE.....	43
5.2. POPIS A CHARAKTERISTIKA AREÁLU POUTNÍHO MÍSTA.....	49
5.3. ANALÝZA PROVOZNÍHO ZABEZPEČENÍ POUTNÍHO MÍSTA SVATÁ HORA	52
5.3.1. <i>Arcibiskupství pražské</i>	52
5.3.2. <i>Pražská provincie Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele</i>	53
Redemptoristé na Svaté Hoře	54
5.3.3. <i>Svatohorský chrámový sbor</i>	55
5.3.4. <i>Matice svatohorská</i>	56
5.3.5. <i>Sacromontana, s. r. o.</i>	57
5.3.6. <i>Organizační struktura</i>	59
5.4. ANALÝZA EKONOMICKÉHO ZABEZPEČENÍ POUTNÍHO MÍSTA SVATÁ HORA	59
Platy a další požitky duchovních	59
Finanční prostředky z vlastní činnosti	60
Sponzorské dary.....	61
Dotace	61
5.5. SLUŽBY NA SVATÉ HOŘE	62
5.5.1. <i>Bohoslužby</i>	62
5.5.2. <i>Průvodcovská služba</i>	63
5.5.3. <i>Svatohorské poutní muzeum</i>	65
5.5.4. <i>Prodejna knih a poutního zboží</i>	66
5.5.5. <i>Náboženské a kulturní akce</i>	67
5.5.6. <i>Projekt religiózní turistika na Svaté Hoře a Svatohorské informační centrum</i> . 69	
5.5.7. <i>Zhodnocení služeb a návrhy vedoucí k jejich zatraktivnění</i>	71
5.6. INFRASTRUKTURA CESTOVNÍHO RUCHU NA SVATÉ HOŘE MIMO AREÁL	77
5.6.1. <i>Dopravní dostupnost</i>	77
Parkoviště pod Svatou Horou	77
5.6.2. <i>Stravovací služby</i>	78
5.6.3. <i>Doplňkové služby</i>	79
Sociální zařízení.....	79
Stánky s poutním zbožím.....	79
5.6.4. <i>Zhodnocení</i>	80
5.7. NÁVŠTĚVNOST	81
5.8. SPOLUPRÁCE	84
5.9. KOMUNIKACE	85
5.10. ZHODNOCENÍ SPOLUPRÁCE A KOMUNIKACE.....	89
A NÁVRHY ZLEPŠENÍ	89
6. ZÁVĚR	94

POUŽITÉ ZDROJE A LITERATURA

SEZNAM PŘÍLOH

SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

SUMMARY

1. ÚVOD

Cestovní ruch byl zpočátku spojován s cestováním, k němuž nejčastěji docházelo z obchodního, poznávacího, vojenského i prestižního důvodu. V současné době je cestovní ruch orientován do oblastí využívání volnočasových aktivit, poznávání a rekreace.¹ Hlavními pohnutkami lidí, kteří cestovali ve středověku, byly také náboženské motivy. Putovalo se na místa, o nichž se předpokládalo, že je na nich blíže k Bohu, tj. místa, kde žili významní světcí nebo kde byly pochovány jejich ostatky, místa božích zjevení a zázraků.² Díky opakovaným cestám poutníků na svatá místa začala vznikat první infrastruktura cestovního ruchu (hospice apod.) a průvodci byly většinou mniši.³ Ovšem počátky moderního cestovního ruchu je možno hledat nejdříve v 17. a 18. století. Cestovní ruch v masové formě vznikl až ve druhé polovině 19. století.⁴ S rozvojem cestovního ruchu se vedle jeho základních forem začaly vyvíjet i specifické formy, kam patří religiózní cestovní ruch.⁵ Nazývá se také náboženský nebo poutní cestovní ruch. V užším smyslu se jedná o cestování, jehož hlavním důvodem jsou náboženské obřady a poutě. V širším smyslu je religiózní cestovní ruch jednou z forem cestovního ruchu, jejíž účastníci jsou motivováni návštěvami a prohlídkami religiózních památek – kostelů, katedrál, hřbitovů, poutních míst aj.⁶

Česká republika má velký kulturně-historický potenciál. Významnými atraktivitami cestovního ruchu jsou vedle hradů a zámků i církevní památky z gotického, renesančního a barokního období.⁷ Příkladem může být Santiniho hřbitovní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáru nad Sázavou, který je zapsán do Seznamu světového přírodního a kulturního dědictví UNESCO. Jednou z nejnavštěvovanějších sakrálních památek je chrám sv. Víta v Praze a chrám sv. Barbory v Kutné Hoře. Pozornost návštěvníků od dávných dob přitahovala také poutní místa. Mezi nejznámější

¹ Vznik a vývoj cestovního ruchu uvádí Hesková, M.: Cestovní ruch, Jindřichův Hradec 1997, Fakulta managementu JU v Jindřichově Hradci, s. 5.

² Uvádí Bílek, O.: Všechny cesty vedou do Říma, Instinkt – společenský týdeník, 4. ročník, 2005, č. 33, s. 18.

³ Blíže Ohler, N.: Náboženské poutě ve středověku a novověku, Praha 2002, Vyšehrad, s. 10.

⁴ Převzato z Petřů, Z.: Základy ekonomiky cestovního ruchu, Praha 1999, Idea Servis, s. 5.

⁵ Členění na formy cestovního ruchu nepředstavuje skutečně pojmovou klasifikaci, ale tvoří pouze obchodní, pracovní nebo propagační označení, a proto se také neustále vyvíjí v souvislosti s novými specifickými potřebami. Při rozlišování forem cestovního ruchu se vždy zdůrazňuje určitý prvek, ať už je to věk, způsob dopravy, motiv účasti apod. Praxe si takto utváří určité názvy jako pomůcky, které jí vyhovují a s nimiž pracují zejména cestovní kanceláře. Tamtéž, s. 27 – 28.

⁶ Pásková, M. – Zelenka, J.: Cestovní ruch – výkladový slovník, Česká republika 2002, Ministerstvo pro místní rozvoj, s. 250.

⁷ Církevní památky České republiky. Panoramatická mapa. Rožnov pod Radhoštěm 1999, B. A. T. Program, s. r. o.

a nejvýznamnější patří Velehrad, Svatá Hora, Svatý Kopeček, Svatý Hostýn a Klokoty. Náboženské akce, které se zde konají, mají často národní charakter a jsou významným motivačním činitelem při výběru destinace.⁸

Předkládaná diplomová práce je zaměřena na poutní místo Svatá Hora, které se nachází nad městem Příbramí ve Středočeském kraji. Jedná se o barokní skvost s národním významem, který se v roce 1995 stal národní kulturní památkou. Poutní místo je volně přístupné. Konají se zde četné náboženské a kulturní akce místního, regionálního i národního významu. Setkávají se zde poutníci a turisté z Čech i ze zahraničí. Od roku 2004 Svatá Hora nabízí všem návštěvníkům průvodcovské služby. Zázemí Svaté Hory představuje město Příbram, jenž disponuje rozvinutou infrastrukturou cestovního ruchu. Pro rozvoj cestovního ruchu na Příbramsku je Svatá Hora spolu s Hornickým muzeem klíčová.

Cílem práce je zhodnotit přínos poutního místa pro region, zejména analyzovat možnosti dalšího využití této památky pro rozvoj cestovního ruchu v regionu. Analýza se zaměřuje na služby, které poutní místo nabízí svým návštěvníkům, formy propagace a spolupráce. Další prvek analýzy se týká zhodnocení ekonomického zabezpečení objektu. Přínosnou částí diplomové práce je zejména analýza návštěvnosti poutního místa a vytvoření profilu návštěvníka. Dosud zde nebylo provedeno žádné dotazníkové šetření. Dále by zde měla být zodpovězena otázka, zda jsou základní a doplňkové služby poskytované v dané lokalitě na odpovídající úrovni z hlediska kvantity a kvality. Na závěr je třeba poukázat na klíčové nedostatky či naopak výhody z hlediska rozvoje cestovního ruchu jak v objektu samotném, tak v lokalitě. Diplomová práce by měla přispět ke zlepšení informovanosti o dané památce. Jde o výjimečnou atraktivitu, která si zaslouží pozornost. Jedním z důvodů pro výběr daného tématu je osobní zájem autorky o bližší poznání Svaté Hory a bezesporu blízkost bydliště a tedy i zvýšený zájem o cestovní ruch v regionu.

⁸ Převzato z přílohy Primární nabídka cestovního ruchu v České republice dle Királ'ová, A.: Marketing destinace cestovního ruchu, Praha 2003, Ekopress, s. 161 – 163.

2. METODIKA

Metodikou se rozumí konkrétně stanovený postup řešení problému, respektive diplomové práce.⁹ Tato diplomová práce obsahuje šest kapitol, které byly vytvořeny na základě zpracovávání tématu ve čtyřech základních fázích dle metodického postupu.

2.1. FÁZE ZPRACOVÁNÍ

Nejprve bylo nutné sesbírat všechny dostupné informace vhodné ke zpracování daného tématu. Již existující data, tzv. sekundární,¹⁰ byla získána zejména studiem odborných knižních publikací a časopisů, propagačních materiálů a brožur, dále četbou regionálního tisku a v neposlední řadě i využitím internetových stránek. Východiskem pro zpracování této práce byly především knižní publikace týkající se poutního místa Svatá Hora a města Příbrami. Při definování pojmů byla použita odborná literatura z oblasti cestovního ruchu a marketingu. Jednalo se především o knihu Marketing destinace od Alžběty Királ'ové¹¹, Technika služeb cestovního ruchu a Metodika činnosti průvodce cestovního ruchu od Jána Orišky¹². Další knižní publikace, které byly použity, jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů a literatury.

Druhá fáze se věnovala analýze zkoumaného objektu. Významný zdroj primárních informací je spatřován ve výsledcích marketingového výzkumu¹³ provedeného formou dotazníkového šetření metodou náhodného výběru. Na Svaté Hoře dosud nebyl proveden žádný podobný výzkum. Základem pro vypracování dotazníku a analýzy výsledků dotazníkového šetření se stala skripta Vysoké školy ekonomické v Praze, a to Marketingový výzkum – metodologie a aplikace od Kamila Zbořila.¹⁴ Dotazování probíhalo od června do srpna roku 2005 přímo v areálu Svaté Hory. Cílem šetření bylo zmapovat strukturu návštěvníků Svaté Hory a města Příbrami, zjistit hlavní důvod jejich návštěvy, délku pobytu v destinaci a spokojenost s poskytovanými službami jak v areálu Svaté Hory, tak ve městě Příbrami. Přestože na Svatou Horu směřují poutníci a turisté

⁹ Kareš, J., Vaněček, D.: Technika zpracování diplomových, bakalářských a jiných písemných prací, České Budějovice 2001, Katedra řízení, s. 25.

¹⁰ Pojem sekundární data definuje Foret a kol.: Marketing – základy a principy, Brno 2003, s. 71.

¹¹ Királ'ová, A.: Marketing destinace cestovního ruchu, Praha 2003, Ekopress.

¹² Oriška, J.: Technika služeb cestovního ruchu, Praha 1999, Idea Servis. Oriška, J.: Metodika činnosti průvodce cestovního ruchu, Praha 1999, Idea Servis.

¹³ Marketingový výzkum je systematická sbírka, analýza a interpretace informací relevantních pro marketingová rozhodnutí. Definici uvádí Hauge, P.: Průzkum trhu, Brno 2003, Computer Press, s. 11.

¹⁴ Zbořil, K.: Marketingový výzkum – metodologie a aplikace, Praha 1998, VŠE, s. 7, 51 – 64.

nejen z České republiky, ale i ze zahraničí, byli oslovováni pouze obyvatelé České republiky. Základní podmínkou bylo, že respondent musí mít trvalé bydliště mimo území zkoumané lokality. Dotazník obsahuje 12 uzavřených a 5 statistických otázek, které byly předem konzultovány s vedoucí Svatohorského poutního muzea paní Alenou Heverovou. Před zahájením dotazování byla provedena pilotáž spočívající v ověření dotazníku v praxi. Zjištěné nedostatky byly následně odstraněny. Aby byl výzkum relevantní, měla by velikost vzorku nositelů informací tvořit minimálně 0,5 % zkoumaného celku. Na Svaté Hoře nelze určit přesný počet návštěvníků, jelikož je objekt volně přístupný. Jsou evidováni jen ti návštěvníci, kteří využili služeb průvodce a navštívili Svatohorské poutní muzeum. V roce 2005 si prohlídku areálu s průvodcem zaplatilo cca 20 866 a tudíž 240 dotazníků tuto podmínku splňuje. Dotazníky byly zpracovány v programu Microsoft Excel. Výsledky byly pro přehlednost zpracovány do grafů, které jsou součástí kapitol 4. 3. 2., 5. 5., 5. 7. a 5. 9. Statistické údaje o návštěvnících Svaté Hory jsou uvedeny v *přílohách č. 2 – 6*. Dotazník tvoří *přílohu č. 1*. Na základě získaných dat a výsledků šetření byla zhodnocena dosavadní činnost objektu v oblasti cestovního ruchu.

Ve třetí fázi byla vymezena destinace Příbramsko a zmapována její nabídka z hlediska cestovního ruchu. Příbramsko je většinou chápáno jako území, které koresponduje s bývalým okresem Příbram. Ten existoval jako územně správní jednotka do roku 2003. Brát v úvahu celý okres jako destinaci cestovního ruchu a analyzovat jeho nabídku by však nebylo vhodné vzhledem k rozlehlosti a rozmanitosti území. Proto se v této práci pod pojmem Příbramsko rozumí město Příbram a jeho nejbližší okolí (v rozsahu působnosti Městského úřadu Příbram), které disponuje dostatečnou primární a sekundární nabídkou. Pouze v případě analýzy přírodního potenciálu, kulturně-historického potenciálu a některých statistických údajů, které nejsou za město Příbram a jeho okolí k dispozici, bylo nutno analyzovat území bývalého okresu Příbram. Na základě analýzy nabídky destinace došlo ke zhodnocení dosavadní úrovně rozvoje cestovního ruchu v destinaci a zformulování hlavních problémů bránících lepšímu rozvoji cestovního ruchu v dané lokalitě.

S využitím výše uvedených hodnocení byla ve čtvrté fázi navržena opatření vedoucí k zmírnění nebo odstranění zjištěných problémů a doporučeny možnosti zlepšení postavení Svaté Hory i města Příbrami z hlediska cestovního ruchu.

2.2. STRUKTURA PRÁCE

V úvodu jsou zmíněny první pohnutky lidí k cestování s vyzdvížením náboženských motivů. Cestování za účelem zúčastnění se náboženských poutí a obřadů nebo jen návštěvy a prohlídky církevních míst je označováno jako religiózní cestovní ruch. V České republice se nachází řada významných sakrálních staveb, kde se konají akce národního i celonárodního charakteru. Ty lákají domácí i zahraniční návštěvníky a jsou často rozhodujícím činitelem při výběru destinace. Úvod seznamuje s tématem diplomové práce a s hlavními a dílčími cíli práce. Na závěr je zmíněn důvod pro výběr daného tématu.

Třetí kapitola představuje religiózní cestovní ruch, nazývaný také jako náboženský nebo poutní, jako specifickou formu cestovního ruchu. Kapitola objasňuje, kdo je označován jako poutník, porovnává způsoby cestování na posvátná místa v minulosti a v dnešní době a udává důvody, proč se poutě konají a s jakými dárky jsou spojovány. Jedna část kapitoly se zaměřuje na přiblížení významných poutních míst a předmětů, které jsou na nich uctívány. Významným zdrojem informací byly knižní publikace od Norberta Ohlera *Náboženské poutě ve středověku a novověku*¹⁵ a *Poutní místa. Velehrad. Hostýn. Svatá Hora* od Radovana Perky a Michala Flegla¹⁶. Organizováním poutních výletů a zájezdů v praxi, včetně jejich srovnáním, se zabývá podkapitola 3. 3. V závěru je shrnuta propagace českých církevních památek doma a v zahraničí, již se zabývá zejména agentura CzechTourism. Informace o agentuře a jejích nástrojích propagace byly získány především z internetových stránek agentury www.czechtourism.cz a z brožury *Církevné pamiatky*¹⁷.

Čtvrtá kapitola představuje město Příbram jako destinaci cestovního ruchu a analyzuje její nabídku v rozdělení na primární a sekundární potenciál. Na základě rozhovoru se zaměstnanci Oddělení obchodu, služeb a cestovního ruchu při Živnostenském úřadě Příbram došlo k vymezení destinace (viz Metodika – fáze zpracování) a následně ke stručné charakteristice území. Kapitola 4. 2. Historie města Příbrami vychází z knižní publikace Josefa Velfla *Příbram v průběhu staletí*¹⁸. Výchozí literaturou pro zpracování kapitoly 4. 3. Nabídka destinace cestovního ruchu byla knižní publikace *Destinace cestovního ruchu* od Alžběty Királ'ové¹⁹. Dále byla shromážděna řada propagačních materiálů o městě a jeho okolí, články z Příbramského deníku a z týdeníku Periskop,

¹⁵ Ohler, N.: *Náboženské poutě ve středověku a novověku*, Praha 2002, Vyšehrad.

¹⁶ Perka, R., Flegl, M.: *Poutní místa. Velehrad. Hostýn. Svatá Hora.*, Praha 1991, Olympia.

¹⁷ *Církevné pamiatky*, Praha 2004, CzechTourism.

¹⁸ Velfl, J.: *Příbram v průběhu staletí*, Příbram 1998, Městský úřad Příbram.

¹⁹ Királ'ová, A.: *Marketing destinace cestovního ruchu*, Praha 2003, Ekopress.

články z odborných časopisů Všudybyl, C.O.T. a další. Pro doplnění aktuálních údajů o dění ve městě, o ubytovacích a stravovacích zařízeních a o kulturně-historických památkách v okolí Příbrami byla použita řada internetových stránek, které jsou uvedeny v seznamu literatury. Popis informačních center v Příbrami v části 4. 3. 2. vycházel převážně z diplomové práce Jitky Čermákové Informační systémy na Příbramsku²⁰ a byl doplněn o aktuální informace získané e-mailovou korespondencí s pracovníky jednotlivých infocenter. Větší pozornost jednotlivým infocentřům byla věnována z toho důvodu, že od června 2006 zahájí svoji činnost již čtvrté informační centrum v Příbrami, a to informační centrum na Svaté Hoře. Kapitola 4. 4. objasňuje důvod jeho vzniku a opodstatněnost. Kapitola č. 4 je rozsáhlejší i z toho důvodu, že by se mohla stát jakýmsi informačním minimem pro vznikající informační centrum. Informace o propagaci města na veletrzích a výstavách, kterou zajišťuje Oddělení obchodu, služeb a cestovního ruchu, byly získány rozhovorem s ředitelem Živnostenského úřadu v Příbrami panem Ing. Otou Hauptmannem a osobní účastí na veletrhu Regiontour 2006 v Brně. Na základě analýzy nabídky destinace s přihlédnutím k výsledkům dotazníkového šetření došlo ke zhodnocení dosavadní úrovně rozvoje cestovního ruchu v destinaci a zformulování hlavních problémů bránících lepšímu rozvoji cestovního ruchu v dané lokalitě.

Pátá kapitola je věnována poutnímu místu Svatá Hora. Významným zdrojem historie objektu byl knižní průvodce Svatá Hora od Josefa Kopečka²¹ a průvodcovské texty. K charakteristice objektu byla použita dostupná literatura, regionální periodika, časopisy Svatá Hora, propagační materiály, výroční zprávy a vlastní internetové stránky objektu. Aktuální informace o průvodcovské službě, Svatohorském poutním muzeu, významných událostech na Svaté Hoře, o spolupráci, propagaci atd. byly získány při osobních rozhovorech s paní Alenou Heverovou, která stála u zrodu průvodcovské služby na Svaté Hoře. Záležitosti ohledně ekonomického zabezpečení památky a vzniku společnosti Sacromontana, s. r. o. byly konzultovány s PhDr. Mgr. Janem Traxlerem. Doplnková infrastruktura služeb na Svaté Hoře byla zmapována osobně, a to rozhovory s jednotlivými poskytovateli služeb. Pro doplnění informací byla použita řada internetových stránek, zejména webová stránka Arcibiskupství pražského²², Pražské provincie Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele²³ atd. Údaje o návštěvnosti byly

²⁰ Čermáková, J.: Turistický informační systém na Příbramsku, diplomová práce uložena v knihovně Katedry cestovního ruchu v Táboře, 2004.

²¹ Kopeček, J.: Svatá Hora, Kostelní Vydří 2003, Karmelitánské nakladatelství.

²² www.apha.cz

²³ www.cssr.cz

doplněny výsledky vlastního dotazníkového šetření. V závěru dojde k celkovému zhodnocení řešené problematiky.

3. RELIGIÓZNÍ CESTOVNÍ RUCH

Cestovním ruchem se rozumí soubor činností zaměřených na uspokojování potřeb souvisejících s cestou a pobytem osob mimo trvalé bydliště, zpravidla ve volném čase, za účelem zotavení, poznání, společenského kontaktu, kulturního a sportovního vyžití, lázeňského léčení a pracovních cest.²⁴ Stal se fenoménem dnešní doby. Představuje jedno z nejdynamičtějších národohospodářských odvětví a svými multiplikačními efekty zvyšuje zaměstnanost, vytváří nová pracovní místa, podporuje investiční aktivity a přispívá k vyrovnaní platební bilance státu. Oblasti zájmů návštěvníků se velmi rychle mění a podléhají novým trendům, stále více se prosazují aktivní formy dovolené, vzrůstají požadavky na úroveň služeb a na detailní informovanost.

S rozvojem cestovního ruchu se vedle jeho základních forem vyvíjejí zejména specifické formy, mezi které patří i religiózní cestovní ruch, označován také jako poutní nebo náboženský cestovní ruch. Jedná se o novou formu cestovního ruchu, přestože náboženské motivy byly hlavní pohnutkou k cestování již v dávné minulosti.

3.1. KLÍČOVÉ POJMY

Religiózní cestovní ruch

Religiózní cestovní ruch se nazývá také náboženský cestovní ruch nebo poutní cestovní ruch. V užším smyslu se jedná o cestování, jehož hlavním důvodem jsou náboženské obřady a poutě. Tradiční je putování do poutních míst pěšky, na kole, na koních, mulách i velbloudech. V širším smyslu je religiózní cestovní ruch jednou z forem cestovního ruchu, jejíž účastníci jsou motivováni návštěvami a prohlídkami religiózních památek – kostelů, katedrál, hřbitovů, poutních míst a jiných.²⁵

²⁴ Definice cestovního ruchu podle Oriěška, J.: Technika služeb cestovního ruchu, Praha 1999, Idea Servis, s. 5.

²⁵ Pásková, M. – Zelenka, J.: Cestovní ruch – výkladový slovník, Česká republika 2002, Ministerstvo pro místní rozvoj, s. 250.

Poutník

Poutník je věřící člověk, který putuje na místa, jimž tradice přikládá zvláštní náboženský význam. Na poutě se vydávali lidé bez rozdílu věku a pohlaví. I dnes lidé prosí křesťanské Svaté, jimž je poutní místo zasvěceno, o uzdravení sebe a svých blízkých, o ochranu života i majetku, o pomoc ve složité životní situaci a podobně.²⁶

Způsob cestování

V minulosti se většina poutníků vydávala na cestu pěšky, někteří dokonce i bosí - kvůli chudobě nebo jako výraz pokání. Majetní lidé jeli na koni nebo na hřbetu mezka jako skuteční následovníci Krista. Čtyřkolovými vozy ve středověku jezdilo jen málo poutníků (nejspíš ženy a staří lidé, nemocní a slabí, kteří už nemohli ani pěšky, ani na koni). Avšak kvůli špatnému stavu cest i vozidel byla cesta nepohodlná, někdy dokonce i nebezpečná. Způsob současného cestování se samozřejmě změnil. Do vzdálenějších míst se už neputuje pěšky, ale užívá se veřejné dopravy, zájezdových autobusů či vlastních aut.²⁷

Pout' a poutní předměty

Pout' – ve smyslu náboženském - je putování věřících na posvátná místa ve vlastní zemi nebo do zahraničí.²⁸ Pout' tedy znamená cestu vedoucí poutníka k určitému cíli, ve kterém očekává zásadní proměnu svého života. Poutník, který projde osvobozujícím poznáním a je odhodlán změnit své jednání, odchází z pouti domů s proměněným smýšlením a chováním, přináší si (alegoricky) ozdobené, obnovené srdce.²⁹ A právě srdce – výraz toho, že někomu neseme lásku – bývá nejčastějším dárkem z pouti. Kolem poutních kostelů se často nacházejí stánky, kde lidé kupují nejrůznější upomínkové a náboženské předměty. Dárkem z pouti bývají i medaile a růžence, které pro věřící nejsou ozdobným šperkem, ale mají pro ně náboženský smysl. Z poutí se často nosí obrázky s modlitbou, které se zakládají do knih. Obrázky jsou nejen hezkou připomínkou z putování, ale jakýmsi poutem mezi lidmi, poutníky, kteří mají stejný obrázek.

²⁶ Pojem byl odvozen z kapitoly „Kdo byli poutníci?“ v knize Ohler, N.: Náboženské poutě ve středověku a novověku, Praha 2002, Vyšehrad, s. 45 – 49.

²⁷ O způsobu cestování k poutním místům pojednává Ohler, N.: Náboženské poutě ve středověku a novověku, Praha 2002, Vyšehrad, s. 100 – 102.

²⁸ Pojem definuje Pásková, M. – Zelenka, J.: Cestovní ruch – výkladový slovník, Česká republika 2002, Ministerstvo pro místní rozvoj, s. 221.

²⁹ O poutích a dárkách z pouti pojednává Piňha, P.: Národní pout' na Svatou Horu při příležitosti 100. výročí povýšení na baziliku 4. - 5. června 2005 - Program pouti. Úvahy Petra Piňhy „Zastavení při pouti na Svatou Horu“. Římskokatolická farnost Svatá Hora, Příbram 2005, s. 56 - 58.

3.2. POUTNÍ MÍSTA A PŘEDMĚTY UCTÍVÁNÍ

Slovo putování ve svém původním významu znamená konání delší cesty za určitým cílem.³⁰ Tyto cíle byly a jsou různé. Například tovaryši a mladí mistři putovali do ciziny, aby se zdokonalili ve svém řemesle. Malíři a sochaři již od dob renesance navštěvovali země, jejichž umělci představovali ve výtvarném umění současnou nejvyšší kvalitu. Ale nejčastějším důvodem putování byla návštěva posvátných míst. Důvodem takové cesty bylo přiblížení se k Bohu. V některých náboženstvích je pouť na posvátné místo přímo povinností. Prvotním cílem poutníků se stal **Jeruzalém** - místo života, utrpení a oslavení Ježíše Krista - a **Řím**, kde se nacházejí hroby tzv. knížat apoštolských, sv. Petra a sv. Pavla. Do těchto nejstarších a nejslavnějších poutních míst směřovaly cesty poutníků z celé Evropy. Poutě na tato vzdálená místa byly plné obtíží a nemohl je podniknout každý. Vznikala proto i další regionální poutní místa, která byla snadněji dosažitelná. Jednalo se o hroby světců a mučedníků, zpravidla biskupů a opatů, kteří podstoupili mučednickou smrt. Mezi nejvýznamnější cíle poutníků středověku patřil hrob apoštola sv. Jakuba v **Santiago de Compostella** ve Španělsku. V Čechách takovými místy byly například Tetín, místo zavraždění a původního pohřbu sv. Ludmily, a po přenesení ostatků sv. Václava z Boleslavi do Prahy i jeho hrob v rotundě sv. Víta.

Od 11. století rostl kult uctívání svatých soch a obrazů. Vznikl kult Matky boží – Panny Marie. Milostným sochám a obrazům byla připisována zázračná uzdravení, záchrana úrody a jiné.

Od 14. stol. je doloženo oblékání milostných soch. U nás je nejznámější oblékanou soškou pražské Jezulátko v kostele Panny Marie Vítězné na Malé Straně v Karmelitánské ulici.³¹ Na Svaté Hoře je uctívána a oblékána milostná soška Panny Marie svatohorské s Jezulátkem. Rozšířily se i poutě ke kopiím těchto posvátných soch a obrazů. Muselo být však zaručeno, že uctívání kopie zhruba ikonograficky odpovídá prvotnímu obrazu. V této době se objevují i poutě k místům zjevení andělů, Ježíše Krista a Panny Marie. Příkladem může být **Mont-Saint-Michel**, kde se zjevil archanděl Michael. Výstavba většiny poutních

³⁰ V této kapitole bylo čerpáno z knih: Ohler, N.: Náboženské poutě ve středověku a novověku, Praha 2002, Vyšehrad. Perka, R., Flegl, M.: Poutní místa. Velehrad. Hostýn. Svatá Hora., Praha 1991, Olympia, s. 5. Royt, J.: České nebe: Soupis nejznámějších mariánských poutních míst v Čechách a na Moravě, českých a moravských zemských patronů, Havlíčkův Brod 1991, Okresní vlastivědné muzeum. Slavná evropská poutní místa popisuje Jöckle, C.: Slavná poutní místa: Sto nejslavnějších poutních míst v Evropě, Praha 1997, Grafoprint-Neubert.

³¹ O pražském Jezulátku blíže Kolářová, L.: Pražské Jezulátko, Travel in the Czech republic, 2005, č. 5, s. 15 – 17 a Forbelský, J., Royt, J.: Pražské Jezulátko, Praha 2000, Aventinum.

chrámů u nás byla založena na legendě zjevení Panny Marie. Většina poutníků přicházela prosit o vyléčení nemocí, o pomoc při špatné sklizni, aby rodina netrpěla hladem, o ochranu svých statků před ohněm, o požehnání manželství nebo o požehnání jejich dětem. Mezi svatými najdeme mnoho patronů, kteří ochraňují děti, rodičky či statky proti různým přírodním katastrofám. Na druhou stranu přicházeli poděkovat za vyplnění svých proseb a uctít svým darem svatého, který jim byl nápomocen.

Největší rozkvět poutních míst a poutí nastal v době baroka, po třicetileté válce.³² Doba osvícenství, za panování Josefa II. (1780 – 1790), s sebou přinesla i pokus o zákaz poutí a uzavření poutních chrámů. Tento státní zásah však narazil na odpor věřících i církve a po císařově smrti došlo k obnově poutních míst a putování k nim. Kroky poutníků směřovaly tehdy i za hranice našich zemí, ať už do kladských *Vambeřic*, do polské *Čenstochové* nebo do rakouského *Mariazellu*.

K renesanci putování na naše i zahraniční známá církevní místa dochází zejména po roce 1989. Pádem komunismu skončily po více než 40 letech snahy ateistického státu o potlačení nejen náboženských poutí, ale náboženství vůbec. Památky se začaly v hojném počtu opravovat. Současné motivy se od těch v minulosti moc neliší.

Poutní místa v České republice lze rozdělit na národní, regionální a místní.³³ Mezi nejvýznamnější poutní místa v Čechách, na Moravě a ve Slezsku s národním významem patří *Praha, Velehrad, Svatá Hora, Svatý Hostýn, Svatý Kopeček a Klokoť*.³⁴ Národní význam mají i *Hejnice*, které se staly mezinárodním centrem duchovní obnovy a setkávání.³⁵

³² O lidové zbožnosti v českých zemích v 17. a 18. století, o mariánském kultu a kultu svatých a barokní kultuře pojednává Kalista, Z.: Česká barokní pouť – K religiozitě českého lidu v době barokní. Žďár nad Sázavou 2001, Cisterciána Sarensis.

³³ Dělení poutních míst není v České republice z církevního hlediska přesně dané, ale lze odvodit z návštěvnosti jednotlivých poutních míst při poutích a obřadech a podle toho, odkud poutníci přicházejí. Mezi regionální poutní místa patří například Římov, Dub, Křtiny, Vranov, Filipov, Králíky, Hluboké Mašůvky a další. Jako místní poutní místo lze označit Ročov, Sloup, Tuřany, Hrabyně atd. Vyplynulo z rozhovoru s Mgr. Stanislavem Přibylem, CSsR. v únoru 2006.

³⁴ O poutních místech v Čechách, na Moravě a ve Slezsku pojednává publikace Perka, R., Flegl, M.: Poutní místa. Velehrad. Hostýn. Svatá Hora., Praha 1991, Olympia, s. 4 – 61.

³⁵ Poutní místa Velehrad, Svatý Hostýn a poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře u Žďáru nad Sázavou jsou blíže popsána v kapitole 3. 4.

3.3. POUTNÍ VÝLETY A ZÁJEZDY

Poutním výletem se rozumí kratší, jednodenní cesta, jejímž cílem je návštěva poutního místa, kde se konají významné náboženské slavnosti nebo obřady.³⁶ Výlet organizuje farnost, případně jiná církevní instituce, nebo sami věřící. Náklady na dopravu, pravidla autokarem, představují jediné náklady započtené do ceny výletu. Někdy může být cena navýšena o vstupné do objektu poutního místa, pokud je požadováno. Pro výlety je typické, že se z výchozího místa do místa určení odjíždí v brzkých ranních hodinách a vrací se večer. Poutním zájezdem³⁷ se rozumí cesty poutníků do vzdálenějších poutních míst v České republice a v zahraničí. Pořádání takového zájezdu je daleko náročnější. Proto se farnosti nebo sami věřící obrací na cestovní kancelář, která přímo nabízí poutní zájezdy pro jednotlivce i skupiny³⁸, nebo na klasickou cestovní kancelář, která zájezd sestaví dle přání klienta.

Významným a hojně navštěvovaným zahraničním poutním místem je bezesporu Jeruzalém. Izrael je však díky své nestabilní politické situaci a častým náboženským nepokojům označován jako nebezpečná turistická destinace. Cestovní kanceláře se tudíž více orientují na evropská poutní místa. Nejčastějším cílem turistů je Řím, centrum katolického světa, ale i Tours a Lourds ve Francii, Santiago de Compostella ve Španělsku, Kolín nad Rýnem v Německu a další.

3.4. PROPAGACE ČESKÝCH CÍRKEVNÍCH PAMÁTEK A POUTNÍCH MÍST

Církevní památky a poutní místa v České republice jsou cílem nejen českých a zahraničních poutníků, ale i turistů, kteří sem přicházejí obdivovat architekturu a načerpat atmosféru a energii. Jednotlivé objekty, respektive farnosti, si zajišťují propagaci samy, ve spolupráci s církevními organizacemi u nás i v zahraničí nebo s obcemi

³⁶ Pojem byl odvozen z definice výletu ve slovníku Pásková, M. – Zelenka, J.: Cestovní ruch – výkladový slovník, Česká republika 2002, Ministerstvo pro místní rozvoj, s. 319.

³⁷ Zájezd je předem sestavená kombinace alespoň dvou služeb (ubytování, doprava, stravování, služby průvodce a jiné), která je prodávána nebo nabízena k prodeji za souhrnnou cenu a služba je poskytována po dobu přesahující 24 hodin. Definice zájezdu byla převzata ze slovníku Pásková, M. – Zelenka, J.: Cestovní ruch – výkladový slovník, Česká republika 2002, Ministerstvo pro místní rozvoj, s. 328.

³⁸ Příkladem cestovní kanceláře, která nabízí poutní zájezdy, je CK Avetour – Jiří Chválek, Dobruška a CK Palomino Praha. Cestovní agentura AWER TOUR Zábřeh zprostředkovává poutní zájezdy po stopách Abraháma, Mojžíše, Ježíše Krista a sv. Pavla. Informace o cestovních kancelářích a cestovních agenturách zaměřených na poutní zájezdy byly vyhledány na internetových stránkách www.avetour.cz, www.palomino.cz, www.awertour.cz, leden 2006.

a krajem, na jehož území se nacházejí. Jednotnou propagaci kulturních a přírodních památek České republiky v zahraničí zajišťuje agentura CzechTourism³⁹. V roce 2003, kdy byla zavedena nová koncepce propagace České republiky, se téma „Církevní památky a poutní místa“ stalo jedním z šesti hlavních témat⁴⁰, na jejichž podporu agentura soustřeďuje veškeré své aktivity. V roce 2004 vydala prospekt „Církevné pamiatky“, jehož prostřednictvím zve k návštěvě vybraných církevních památek a k objevování Čech nejen jako jedinečného muzea architektury. Obsahuje výběr deseti tras, jejichž absolvováním v průběhu jediného výletu nebo hvězdicovými výpravami z jednoho výchozího místa mohou zájemci poznat skvosty mezi církevními památkami ve všech koutech České republiky. (Příloha č. 7) Prospekt nabízí i několik speciálních tipů, které přiblíží českou církevní tradici. Je vyhotoven ve čtyřech jazykových mutacích (angličtina, němčina, italština a slovenština).

Poutní místo Svatá Hora leží na tzv. Zlaté trase spolu s nejslavnějšími a nejnavštěvovanějšími poutními místy v Čechách a na Moravě, a to s Prahou, Žďárem nad Sázavou, Svatým Hostýnem a Velehradem.⁴¹

Praha

Hlavní město Praha leží na dvou trasách. Na trase zvané Křižovatka poutních cest Czech Tourism doporučuje skutečné perly mezi pražskými církevními památkami, například Katedrálu sv. Víta, Klementinum, Betlémskou kapli a další. Na Zlaté trase je v Praze cílovým místem raně barokní kostel Panny Marie Vítězné v Karmelitánské ulici na Malé Straně, kde je uložena a vystavována soška Pražského Jezulátka. Jedná se o voskovou sošku, která byla zázračně zachráněna v období třicetileté války. Je věčným symbolem nevinnosti a čistoty uctívaných především v hispánských zemích. Do Čech se

³⁹ Česká centrála cestovního ruchu – CzechTourism je státní příspěvková organizace Ministerstva pro místní rozvoj, jejíž posláním je koordinovat státní propagaci cestovního ruchu s aktivitami prováděnými podnikatelskými subjekty a rozvíjet střednědobou a aktuální strategii pro marketing produktů cestovního ruchu na domácím i zahraničním trhu. Informace o agentuře CzechTourism byly získány na www.czechtourism.cz, leden 2006.

⁴⁰ Mezi hlavní témata, která jsou podporována agenturou CzechTourism v rámci propagace České republiky patří: Zlatá Praha. Kouzlo hradů, zámků a historických měst. Zdravá a aktivní dovolená. Lázně - místo pro odpočinek a potěšení. Církevní památky a poutní místa. Kongresová turistika. Převzato z brožury „CzechTourism – Víte, kdo otevírá turistům srdce Evropy?“ vydal CzechTourism.

⁴¹ Zajímavosti o poutních místech byly čerpány z knihy Perka, R., Flegl, M.: Poutní místa. Velehrad. Hostýn. Svatá Hora., Praha 1991, Olympia, s. 61 a z prospektu Církevné pamiatky, Praha 2004, Czechtourism.

dostala ze Španělska v 17. století jako svatební dar. Řádové sestry denně sošku převlékají do vzácných šatů.⁴²

Žďár nad Sázavou

Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého se nachází na Zelené hoře u Žďáru nad Sázavou v kraji Vysočina. Barokně gotický kostel ve tvaru pěticípé hvězdy je vrcholným dílem architekta Giovanniho Santiniho. Stavbu obklopuje ambit s pěti kaplemi a pěti branami. Kostel je od roku 1994 zařazen na seznam světového kulturního dědictví UNESCO.

Svatý Hostýn

Svatý Hostýn je nejnavštěvovanějším poutním místem na Moravě. Archeologické průzkumy prokázaly, že hora Hostýn (735 m n.m.) byla osídlena již ve starší době kamenné. Zbytky opevnění tzv. laténské kultury jsou dokladem přítomnosti Keltů. Podle legendy došli na Hostýn také slovanští věrozvěstové Cyril a Metoděj, kteří zde postavili mariánskou kapli. Dnešní barokový jezuitský kostel Nanebevzetí Panny Marie nazývaný „Ochrana Moravy“ je cílem tisíce poutníků, kteří sem chodí uctívat korunovanou sochu Panny Marie s Ježíškem v životní velikosti.

Velehrad

Poutní klášter Velehrad se nachází nedaleko Uherského Hradiště ve Zlínském kraji. Tradice Velehradu je spjata s působením sv. Cyrila a Metoděje, kteří na jižní Moravu přišli roku 864.⁴³ Roku 1985 udělil bazilice papež Jan Pavel II. „Zlatou růži“, vzácný dar, kterým se honosí jen Lourdy ve Francii, Guadalupe v Mexiku a Czestochowa v Polsku. Hlavní pout' se zde koná 5. července na svátek sv. Cyrila a Metoděje.

⁴² Pražské církevní památky na pokračování popisuje Augusta, P.: Praha církevní II., Travel in the Czech republic, 2004, č. 3, s. 74 – 76.

⁴³ O svatém Cyrilu a Metoději blíže Zlámal, B.: Svatí Cyril a Metoděj, Řím 1985, Křesťanská akademie.

4. PŘÍBRAM JAKO DESTINACE CESTOVNÍHO RUCHU

Smyslem této kapitoly není vyčerpávající popis destinace přesahující rámec této práce, ale stručné seznámení s vybranou lokalitou.⁴⁴ Popisované území je vymezeno v metodice. Příbram již není městem hornickým. Zůstává však městem poutním a památkem bohatých hornických tradic. Stává se střediskem vědeckého bádání o dějinách uranového průmyslu a o historii třetího, protikomunistického odboje. Začíná uvážlivě těžit ze své nevšední historie i současných možností, aby mohla poskytovat bezpečný a kulturní domov svým obyvatelům a zajímavé i příjemné dojmy svým návštěvníkům.

4.1. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA DESTINACE

Bývalý okres Příbram s okresním městem Příbram leží v jihozápadní části Středočeského kraje a svojí rozlohou 1 628 km² je jeho největším správním obvodem. Hraničí s okresy Jihočeského kraje (Tábor, Písek a Strakonice), Západočeského kraje (Plzeň – jih, Rokycany) a Středočeského kraje (Beroun, Praha – západ a Benešov).⁴⁵ Na území okresu žije 107 048 obyvatel v 6 městech a 120 obcích, přičemž na 1 km² připadá 66 rezidentů.⁴⁶

K 31. 12. 2002 byla ukončena činnost okresních úřadů a jejich působnosti byly přeneseny převážně na územně správní celky - obce s rozšířenou působností a kraje.⁴⁷ (Příloha č. 8) Bývalý okres Příbram je součástí Středočeského kraje, tedy správní jednotky NUTS 3, a zároveň součástí územně vyšší správní jednotky regionu NUTS 2, označovaném jako Střední Čechy.⁴⁸ Podle České centrály cestovního ruchu, která v letech

⁴⁴ Destinace cestovního ruchu je přirozeným celkem, který má z hlediska podmínek rozvoje cestovního ruchu jedinečné vlastnosti, odlišné od jiných destinací. Királ'ová, A.: Marketing destinace cestovního ruchu, Praha 2003, Ekopress, s. 15.

⁴⁵ Údaje pocházejí z internetové stránky www.kr-stredocesky.cz.

⁴⁶ Statistické údaje k 31. 12. 2004 jsou převzaty z internetových stránek Českého statistického úřadu k lednu 2006. www.czso.cz/xs/redakce.nsf/i/okresy.

⁴⁷ S platností od 1. ledna 2003 zaniklo všech 77 dosavadních okresů a nově bylo zavedeno 14 krajů. Reforma veřejné správy zavedla nové územněsprávní členění ČR a přesunula kompetence orgánů státní správy do vyšších územně správních celků. Obce s rozšířenou působností stanoví zákon č. 314/2002 Sb. Správní obvody obcí s rozšířenou působností (ORP) jsou stanoveny vyhláškou MV č. 388/2002. www.czso.cz/xs/redakce.nsf/i/spravni_obvody, leden 2006. Uspořádání všech 26 správních obvodů obcí s rozšířenou působností Středočeského kraje s důrazem na správní obvod s rozšířenou působností Příbram přibližují mapky v příloze č. 2.

⁴⁸ NUTS = Statistické územní jednotky Evropské unie, které slouží statistickému úřadu Evropské unie pro porovnávání ekonomických ukazatelů členských zemí EU. O administrativním dělení z hlediska

1998 – 1999 vymezila na území České republiky 15 turistických marketingových regionů pro cestovní ruch⁴⁹, spadá bývalý okres Příbram do *turistického marketingového regionu Okolí Prahy*. Tento region je v zásadě identický se Středočeským krajem, výjimku tvoří severovýchodní část okresu Mladá Boleslav, která spadá do marketingového turistického regionu Český ráj. Turistické regiony se dále dělí na menší území tzv. *turistické oblasti*, které slouží především pro domácí cestovní ruch. Město Příbram spadá pod oblast *Střední Čechy – západ*.

Město Příbram se nachází v jihozápadní části středních Čech, cca 60 km jihozápadně od Prahy. Reformou veřejné správy se stalo pověřenou obcí III. stupně. Území města je členěno do 9 částí, přičemž správní území města Příbrami se sestává ze dvou hlavních historických sídel – Příbrami a Březových Hor – a dále přidružených obcí, které se vyvíjely jako samostatná sídla vesnického charakteru ve volné, příměstské krajině. Město leží ve výšce 502 m. n. m. Žije v něm 35 358 stálých obyvatel. Úřad práce eviduje 1 925 žadatelů.⁵⁰

4.2. HISTORIE MĚSTA PŘÍBRAMI

Území, na němž se dnes město Příbram rozkládá, bylo v pravěku nehostinným místem a k osídlení příliš nelákalo.⁵¹ Výjimku tvořilo pouze období 13. – 8. století před naším letopočtem, kdy zde pobýval lid knovízské kultury.⁵² Ale v souvislosti s klimatickými změnami se zdejší krajina vylidnila a zůstávala téměř pustá až do příchodu českých kmenů, tedy do druhé poloviny 1. tisíciletí našeho letopočtu. Půda byla dost neúrodná, zato zvláštní geologická stavba terénu od nepaměti lákala rudokopy hledající

Evropské unie bylo čerpáno z atlasu Herink, J., Kastner, J.: Školní atlas České republiky, Praha 2002, Kartografie, s. 5.

⁴⁹ Turistické regiony jsou oblasti, pro něž je typický určitý druh turistiky, který jednotlivé prvky dané oblasti spojuje a sjednocuje, ale zároveň i od ostatních regionů odlišuje. Hranice turistických regionů nejsou vymezeny striktně a většinou nekorespondují s územněsprávním členěním státu. Hlavní význam turistických regionů tkví v možnosti ucelené prezentace země, která nabízí souhrn turistických produktů reprezentovaných jednotlivými turistickými regiony. Mají tedy sloužit především prezentaci Česka v zahraničí, ale i podpoře domácího cestovního ruchu. Jsou pevně začleněny v Programech rozvoje cestovního ruchu krajů a regionů. www.czechtourism.cz/?show=002010, leden 2006.

⁵⁰ Statistické údaje o městě Příbram pocházejí z MOS – městské a obecní statistiky, která byla k dispozici na webových stránkách Českého statistického úřadu k lednu 2006. www.czso.cz/xs/redakce.nsf/i/mesta_a_obce.

⁵¹ Pro sepsání historie Příbrami bylo čerpáno z publikací: Velfl, J.: Příbram v průběhu staletí, Příbram 1998, Městský úřad Příbram, s. 3 – 158; Doležal, D., Velfl, J.: Toulky Příbramskem, Příbram 1994, Okresní úřad Příbram, s. 7 – 63; Vokolek, V.: Esoterické Čechy, Morava a Slezsko. Svazek třetí, střední Čechy II., Praha 2005, Eminent, s. 50 - 54; Čáka, J.: Kráčím starou Příbramí, Příbram 1998, Knihkupectví Olšanská & Hyšpler, s. 5 – 83; Trantina, V. a kolektiv: Velký sborník osobností vědy a kultury příbramského regionu, Příbram 2001, Knihovna Jana Drdy.

naleziště stříbra a železa. Podle archeologických nálezů existovala v Příbrami báňská činnost již od 10. století, ale některé stopy zavádějí až do doby keltské kolonizace. Nejstarší písemný pramen o místní huti a dolech je z roku 1311.

Nejstarší písemný doklad o městě pochází z roku 1216, kdy příbramské panství koupil pražský biskup Ondřej. V době panování Karla IV. dal tehdejší majitel arcibiskup Arnošt z Pardubic⁵³ v centru tohoto církevního panství postavit na místě původní dřevěné tvrze kamenný hrádek, jádro dnešního příbramského Zámečku – Ernestina. V letech 1849 – 1945 zde sídlilo Montánní učiliště, poté Báňská akademie a Vysoká škola báňská. V současnosti se zde nachází mimo jiné obřadní síň, Galerie Františka Drtikola a Muzeum III. odboje. Arcibiskup Arnošt pobýval v Příbrami často a rád. Na předměstí zřídil špitál a kostel sv. Jana. Usiloval o povznesení hospodářství svého panství mimo jiné i zakládáním rybníků. S jeho jménem je rovněž spjata pověst o vzniku dřevěné sošky Panny Marie svatohorské a svatohorské kaple.

Vládu pražských arcibiskupů nad městem a panstvím ukončilo husitství. Během husitských válek bylo město několikrát vypleněno.⁵⁴ Příbram se stala královským majetkem a byla často zastavována. Vystřídala se zde řada majitelů. Od 30. do konce 50. let 16. století vrcholila první konjunktura těžby stříbra. Jeho dobývání způsobilo příliv horníků z Krušných hor. Od roku 1526 vznikala hornická osada, pozdější městečko tzv. Březové Hory, které jsou dnes součástí města. Na hospodářský rozvoj Příbrami zareagoval v roce 1579 císař Rudolf II. povýšením města na svobodné královské horní město. Březové Hory tento titul získaly až v roce 1897. S povýšením města však paradoxně přišel velmi nečekaný úpadek těžby způsobený zejména vyčerpáním vrchních bohatých sfér ložiska. Proto se Příbram přeorientovala na jiný zdroj obživy, a to zemědělství, řemesla, obchod a především železářství. Stopy po výrobě železa v Příbrami a nejbližším okolí sahají až na přelom 11. a 12. století. O významu podbrdského železářství v 16. století hovoří skutečnost, že představovalo více než čtvrtinu české produkce.

Hluboký přelom přinesla třicetiletá válka.⁵⁵ Město bylo několikrát vydrancované. V roce 1647, rok před uzavřením Vestfálského míru⁵⁶, vstoupil do oblasti nový prvek,

⁵² O knovízské kultuře blíže Hrala, J.: Knovízská kultura ve středních Čechách, Praha 1973, Academia.

⁵³ Život Arnošta z Pardubic je popsán v díle Z Hasenburka, V.: Život ctihodného Arnošta, prvního arcibiskupa kostela Pražského, Praha 1994, Česká křesťanská akademie.

⁵⁴ Husitskou dobu v Čechách popisuje Šmahel, F.: Husitské Čechy: struktury, procesy, ideje., Praha 2001, Lidové noviny.

⁵⁵ O třicetileté válce v českých zemích pojednává Polišínský, J.: Třicetiletá válka a český národ, Praha 1960, Naše vojsko. O mezinárodních vztazích během třicetileté války se zmiňuje Barudio, G.: Der Deutsche Krieg: 1618 – 1648, Siedler, Berlín 1998.

březničtí jezuité a spolu s nimi svatohorský mariánský kult. Kapli na Svaté hoře přebudovali na honosnou rezidenci, která se postupně stala nejslavnějším českým poutním místem a významným centrem mariánského kultu v Evropě. Příliv poutníků byl důležitým stimulem vzniku speciální řemeslné výroby (například voskařství, prstýnkářství, betlémářství⁵⁷ apod.) Počátkem 18. století město konečně překonalo následky třicetileté války a díky obnovené těžbě stříbra a též zpracování železné rudy počalo znovu prosperovat. Slibný rozvoj města přerušily opět války, tentokrát o rakouské dědictví. Průtahy vojska spojené s drancováním urychlily úpadek podbrdského železářství. Ekonomický dopad měly též josefínské reformy⁵⁸, které omezily poutnický ruch.

S otevřením nových ložisek stříbra na počátku 19. století je spjat příchod nového obyvatelstva do Příbrami i na Březové Hory. Mohutný rozmach báňského průmyslu na Příbramsku nastal ve druhé polovině 19. století. Do značné míry byl umožněn kvalitativními změnami v oblasti montánní techniky a díky kvalifikovaným báňským a hutnickým odborníkům. V roce 1849 došlo totiž k založení montánního učiliště v Příbrami, kterému císař František Josef I. udělil v roce 1865 titul báňská akademie. V roce 1894 získala akademie statut vysoké školy, později byla přejmenována na Vysokou školu báňskou v Příbrami. Byla v tu dobu jedinou vysokou báňskou školou v západní části říše. Po dobu její existence působila v Příbrami řada pedagogů - montanistů - uznávaných u nás i v zahraničí. Na základě Benešových dekretů byla vysoká škola 8. srpna 1945 přemístěna do Ostravy.⁵⁹ Dodnes se dochovala významná technická památka *vodní kolo dolu Drkolnov* z poloviny 19. století zkonstruované k čerpání důlních vod, které bylo v roce 2003 během tradiční hornické Prokopské pouti zpřístupněno veřejnosti. V roce 1875 bylo na dole Vojtěch dosaženo světového prvenství 1000 m svislé hloubky na jednom laně. Těžba stříbra, olova a dalších drahých kovů na Příbramsku představovala v 80. a 90. letech 19. století 97, 7 % celé rakousko-uherské produkce. Práce ve zdejších dolech přinesla bohužel také tragický primát. V roce 1892 zde došlo – do této doby k největší v Evropě - důlní katastrofě, která si vyžádala 319 lidských životů.⁶⁰

⁵⁶ Vestfálský mír ve vztahu k českým zemím popisuje blíže Šindelář, B.: Vestfálský mír a česká otázka, Praha 1968, Academia.

⁵⁷ O betlémářství na Příbramsku blíže Hánová, J.: Betlémy: české a moravské lidové betlémy a jejich tvůrci, Praha 2002, Lika klub.

⁵⁸ Blíže Humbert, F: Joseph II.: Kaiser, König und Reformer, Düsseldorf 1990, Econ.

⁵⁹ Vysokou školu báňskou v Příbrami a hornické tradice popisuje Kolektiv: Historie hornických tradic na Vysoké škole báňské v Ostravě a v Příbrami, Praha 1989, SPN.

⁶⁰ O hornictví a důlní katastrofě v dolech na Březových Horách více Valta, K.: Důlní havárie na Březových Horách roku 1892, Příbram 1946, Hassman.

Německá okupace Příbrami začala 15. března 1939 násilným uzavřením báňské školy a transportem studentů do koncentračních táborů, krvavým terorem nacistů, mnoha raziemi gestapa a úplnou fyzickou likvidací židovské minority, která byla do té doby hospodářsky velmi aktivní a zaujímalá významné místo ve sféře kultury a vzdělanosti regionu.⁶¹ Mnoho lidí, kteří bojovali proti nacismu v letech 1939 – 1945 a přežili útrapy druhé světové války, se stalo spolu s dalšími demokraticky smýšlejícími občany obětmi nového totalitního režimu. Ocitli se v táborech nucených prací, poté vězeňských zařízeních Vojna a Bytíz při Uranových dolech na Příbramsku. V roce 1991 Uranové doly Příbram svoji činnosti ukončily z ekonomických důvodů a v roce 2001 se staly provozní součástí Správy uranových ložisek, o. z. Příbram, státního podniku DIAMO.

Protiváhou prosperity dolů a celého města, sociální jistoty pro mnoho pracovníků a řady materiálních výhod je narušená příroda, destrukce historických rysů města a jednostranně orientovaný průmysl potýkající se po skončení těžby s mnohými problémy.

4.3. NABÍDKA DESTINACE CESTOVNÍHO RUCHU

Pro rozvoj cestovního ruchu v destinaci je důležitá kvalitativní nabídka, která je schopna přilákat návštěvníky a následně uspokojit jejich potřeby a požadavky.⁶² Nabídka cestovního ruchu je prezentována souhrnem všech komponentů nutných k realizace účasti na cestovním ruchu a k naplnění očekávání efektů. Nabídku je možné rozdělit na *primární* a *sekundární*.⁶³

4.3.1. ANALÝZA SLOŽEK PRIMÁRNÍ NABÍDKY CESTOVNÍHO RUCHU

Primární nabídka cestovního ruchu zahrnuje základní složku produktu „destinace cestovního ruchu“, a to *přírodní, kulturně-historický a kulturně-společenský potenciál*.⁶⁴

Přírodní potenciál destinace

Po geologické stránce patří okres Příbram do Českého masivu.⁶⁵ Území je značně členité. Více než 43 % z hospodářské plochy zaujímají lesy. Podél severozápadní a částečně i jižní hranice se nachází dominantní pohoří Hřebeny a Brdy.

⁶¹ K dějinám Židů v českých zemích blíže Pěkný, T.: Historie Židů v Čechách a na Moravě, Praha 2001, Sefer.

⁶² Királ'ová, A.: Marketing destinace cestovního ruchu, Praha 2003, Ekopress, s. 16.

⁶³ Definice nabídky cestovního ruchu v destinace podle Malá, V.: Cestovní ruch. Vybrané kapitoly., Praha 1999, VŠE, s. 45.

Okres spadá do povodí řeky Vltavy, která protéká jeho východní částí od jihu k severovýchodu. Na Vltavě byla vystavěna významná vodní díla, a to Orlická, Kamýcká a Slapská přehrada. Objemem zadržené vody je Orlická přehrada největší přehradou v České republice.⁶⁶ Hydrologickou sít' okresu doplňují další vodní toky menšího charakteru – říčky a potoky. Městem Příbram protéká říčka Kocába a Litavka. Jinak je okres na zdroje podzemní vody poměrně chudý. Klimatické podmínky okresu jsou vlivem rozdílné nadmořské výšky a dešťového stínu brdského pásma diferencované.

Pro podnebí jsou charakteristické mírné teploty, vlhkosti i mírný průběh zimy s výjimkou pásma Brd. Roční úhrn srážek se pohybuje v rozmezí 530 až 800 mm. Okres je vzhledem ke své poloze (v blízkosti Prahy) a přírodním krásám vyhledávanou turistickou oblastí.

Z pohledu rekreačního využití se dá Příbramsko rozdělit do několika oblastí: Dobříšsko, Sedlčansko, Příbramsko, Březnicko, Rožmitálsko, Petrovicko, oblast Povltaví a oblast Brd. Oblast Brd je vlastně rekreační oblastí již od předválečných dob spojená se začátky tramského hnutí. Jakýmsi omezením je vojenský prostor, který dosud zabírá velkou část Brd.⁶⁷ Na území okresu se kromě hotelů a kempů nachází velké množství rekreačních chat, zejména v Povltaví a na Rožmitálsku.

Na Příbramsku se vyskytuje několik poměrně zajímavých přírodních lokalit⁶⁸, z nichž některé jsou chráněny zákonem. V nejcennějším chráněném komplexu - **Národní přírodní rezervaci Drbákov – Albertovy skály**⁶⁹ se nachází jeden z nejúplnějších a nejlépe zachovaných souborů ekosystémů význačných pro říční fenomén střední Vltavy. Chráněna jsou zde především přirozená společenstva skalních srázů v údolí Vltavy, vyskytuje se tady také vzácný tis červený či ještěrka zelená. Středem srázů vede naučná stezka, jejíž absolvování vyžaduje dobrou fyzickou kondici. Hned na protějším břehu je **Přírodní**

⁶⁴ Pojem definuje Királ'ová, A.: Marketing destinace cestovního ruchu, Praha 2003, Ekopress, s. 40.

⁶⁵ Přírodní potenciál destinace představuje soubor podmínek, které jsou významným činitelem a vnějším motivačním faktorem determinujícím účast na cestovním ruchu. Patří k rozhodujícím činitelům rozvoje cestovního ruchu v destinaci. V této souvislosti jde o geomorfologický, klimatický, hydrologický a biologický potenciál. Podle Királ'ová, A.: Marketing destinace cestovního ruchu, Praha 2003, Ekopress, s. 40 – 41. Informace o přírodním potenciálu destinace byly získány z dokumentu Analýza hospodářského a sociálního stavu okresu Příbram, okres Příbram 1998, Referát regionálního rozvoje OÚ Příbram, s. 5 – 6.

⁶⁶ O Orlické přehradě, lodní dopravě po Vltavě a vodní turistice se zmiňuje Velková, R.: Lodí po Vltavě, Otavě a Lužnici, Tábořsko 4. ročník, 2000, č. 27, příloha s. 2.

⁶⁷ Brdy a Příbramsko mapuje kartografický dokument Brdy a Příbramsko, Praha 2002, Klub českých turistů. O zajímavostech Brd, památkách a pověstech blíže Čáka, J.: Střední Brdy: krajina neznámá, Praha 2003, Mladá fronta.

⁶⁸ Informace o národních přírodních rezervacích, přírodních rezervacích a památkách na Příbramsku byly převzaty z brožury Unikátní encyklopedie na pokračování. Edice památky. Hornické muzeum Příbram, Plzeň 2004, Fraus, s. 13 – 14.

rezervace Vymyšlenská pěšina, po níž vede naučná stezka nazvaná po Františku Drtinovi⁷⁰. V přístupné severní části Brd zvané Hřebený se nachází zákonem chráněná *Přírodní rezervace Hradec*, v níž se zachoval soubor lesních ekosystémů s řetězcem lesních porostů různého typu. V jižních Brdech byly zřízeny *Přírodní rezervace Getsemanka, Na skalách a Hřebenec*. Lze tu nalézt vypreparovanou vrcholovou skálu a kamenné moře na příkrém svahu. Jedná se o největší a nejlépe vyvinuté kamenné moře v Brdech. Údolí řeky Litavky, nedaleko Jinec, je v nejšířším povědomí spojeno se světoznámým nalezištěm prvohorních zkamenělin. Z této lokality, dnes *Přírodní památky Vinice*, pochází množství zkamenělin prvohorních živočichů, prezentovaných v expozici „Paleontologie Příbramska“ v prvním návštěvnickém okruhu Hornického muzea Příbram. Zatím jako poslední byla vyhlášena *Přírodní rezervace Andělské schody*, situovaná severně od Příbrami směrem na Prahu, kde se zachovala poměrně nenarušená luční společenstva s výskytem vzácného kosatce sibiřského a vstavače kukačky.

Kulturně-historický potenciál destinace

Tento potenciál tvoří uměle vytvořené, lokalizované složky produktu. Patří sem ty atraktivity cestovního ruchu, které svou hodnotou přitahují určitý okruh návštěvníků. Jde o hrady a zámky; muzea, skanzeny a rezervace lidové architektury; sakrální památky; městské památkové rezervace; národně-historické památky; zábavní a tematické parky.⁷¹

Památky ve městě Příbrami

Mezi nejkrásnější a nejnavštěvovanější historické pamětihodnosti Příbrami patří poutní místo Svatá Hora⁷². Někdejší slávu příbramského dolování připomíná Hornické muzeum Příbram⁷³ – Hornický skanzen na Březových Horách nacházející se v areálu dolu Vojtěch z r. 1779, Anenské šachty a Ševčinského dolu. Počtem historických objektů

⁶⁹ O národní přírodní rezervaci Drbákov – Albertovy skály tamtéž, s. 13., v článku Cesta strmých skal a kouzelných výhledů, Periskop 16. ročník, 2005, č. 28.

⁷⁰ František Drtina, rodák z Hněvšína na Příbramsku, filozof a profesor Univerzity Karlovy v Praze, byl blízký spolupracovník prezidenta Tomáše G. Masaryka. Zmínku o Drtinovi ve vztahu k pedagogice uvádí Chlup, O.: Výchova v zrcadle pramenů. 2. část. Příručka k dějinám pedagogiky., Praha 1950, Státní pedagogické nakladatelství.

⁷¹ Pojem definuje Királ'ová, A.: Marketing destinace cestovního ruchu, Praha 2003, Ekopress, s. 42.

⁷² Svaté Hoře se věnuje kapitola č. 5. Obsahuje informace o historii poutního místa, o provozním a ekonomickém zabezpečení, o poskytovaných službách, návštěvnosti, spolupráci a propagaci.

⁷³ O Hornickém muzeu Příbram je zmínka v brožuře Unikátní encyklopedie na pokračování. Edice památky. Hornické muzeum Příbram, Plzeň 2004, Fraus, s. 1 - 12., v knize Vokolek, V.: Esoterické Čechy, Morava a Slezsko. Svazek třetí, střední Čechy II., Praha 2005, Eminent, s. 50 – 53. Hornické muzeum je vděčným tématem tisku. Více Zdobinská, E.: Co nás čeká při návštěvě Hornického muzea, Periskop 16. ročník, 2005, č. 29 – 30., Ocenění pro Hornické muzeum, tamtéž.

expoizicemi se stalo toto muzeum největším hornickým muzeem v České republice. Stavba Ševčinské šachty byla navržena i do seznamu technických památek UNESCO. Velkou atrakcí pro děti i jejich doprovod je jízda důlním vláčkem.⁷⁴ Muzeum stále pracuje na svém zlepšení, zpřístupňuje nové expozice a prostřednictvím spolku Prokop⁷⁵ pořádá různé doprovodné akce, které jsou klíčem ke zvýšení návštěvnosti. Mezi nejvýznamnější lze bezpochyby zařadit hornickou Mikulášskou nadílku, na kterou se sjíždí děti nejen z celého regionu, ale z celých Čech a mnohdy přijedou i ze zahraničí. Dále lze jmenovat *Prokopskou pouť*⁷⁶, *Prokopské kulturní léto, vědecké sympozium „Hornická Příbram ve vědě a technice“*⁷⁷ či *Velikonoční* a *Silvestrovské turistické pochody*. Pobočkou Hornického muzea Příbram je *Památník Vojna, Muzeum těžby a zpracování zlata na Novoknínsku a historie města Nový Knín* a *Muzeum vesnických staveb středního Povltaví ve Vysokém Chlumci*.

*Památník Vojna*⁷⁸, pobočka Hornického muzea Příbram, leží uprostřed lesů, 5 km jihovýchodně od Příbrami. Od roku 2001 je kulturní památkou České republiky. Jedná se o bývalé vězeňské zařízení pro politické vězně komunistického režimu z let 1951 – 1961. V místě známém výskytem železné, stříbrné a uranové rudy byl nejprve vybudován v letech 1947 – 1949 německými válečnými zajatci pracovní tábor. Po odsunu zajatců byli k těžké práci v uranových dolech využíváni lidé, kteří byli po komunistickém puči v roce 1948 z politických důvodů, protiprávně bez rozsudku, internováni v tábore nucených prací. Postupně zde vznikl největší tábor nucených prací v Československu (až 1500 osob). V roce 1951 byl tábor nucených prací přeměněn na nápravně pracovní tábor, což bylo vězeňské zařízení. Je ironií dějin, že tu bylo žalářováno mnoho osob, které se v nedávné době významným způsobem zasloužily o svobodu státu v protifašistickém odboji. Nechyběli mezi nimi bývalí vysocí důstojníci československé armády, vědci, umělci, duchovní, podnikatelé, politici či sportovci z řad demokratů, kteří se po únoru 1948 stali obětmi komunistického režimu.

⁷⁴ Noční jízdu vláčkem v Hornickém muzeu popisují Novákoví: Den muzeí na Březových Horách, Periskop 16. ročník, 2005, č. 26.

⁷⁵ Spolek Prokop Příbram byl založen roku 1992 a navazuje na tradici dřívějšího spolku téhož jména, který působil od roku 1898 při Báňské akademii v Příbrami. Dnešní spolek chce zachovávat hornické tradice v příbramském regionu, starat se o památky a také připomínat staré hornické zvyky a obyčeje. Uvádí Velfl, J.: Příbram v průběhu staletí, Příbram 1998, Městský úřad Příbram, s. 71. Spolek hraje pravidelně Havířskou pohádku. Více Havířská pohádka, Periskop 16. ročník, 2005, č. 25.

⁷⁶ O prokopské pouti blíže článek Prokopská pouť, Periskop 16. ročník, 2005, č. 26.

⁷⁷ Součástí sympozia „Hornická Příbram ve vědě a technice“ je tradiční Skok přes kůži, kterým od pradávna vstupovali noví členové do hornického cechu. V současné době Skok absolvují noví studenti příbramské průmyslové školy. Více Hejkrlík, Z.: Skok přes kůži, Periskop 16. ročník, 2005, č. 40.

K nejstarším historickým objektům v Příbrami patří vedle původně gotického *děkanského kostela sv. Jakuba* na Náměstí T. G. Masaryka i nedaleký *Zámeček – Ernestinum*. Sídli tu některé odbory Městského úřadu Příbram, Muzeum III. odboje, Galerie Františka Drtikola⁷⁹ a Informační centrum Příbram. Mezi další významné památky města se řadí *kostel sv. Vojtěcha, socha sv. Jana Nepomuckého a Kostel sv. Prokopa*.⁸⁰

Památky v okolí Příbrami

V okolí Příbrami se nachází řada významných a zajímavých památek, které by návštěvník mohl zařadit do svého programu. Jedná se zejména o *Památník Antonína Dvořáka* ve Vysoké u Příbrami, *hrad Zvíkov*⁸¹ a *zámek Orlík* na Vltavě⁸², *zámky v Březnici* a v *Dobříši*, *Památník Karla Čapka* ve Strži u Dobříše, *Brdský památník* v Rožmitále pod Třemšínem, *Pamětní síň T. G. Masaryka* v Hluboši, *Památník u ukončení II. světové války* v Milíně - Slivici, *Památník Vojna* u obce Lešetice, *Muzeum - Mincovnu* v Novém Kníně, ukázkou lidové architektury v Drahenicích a další.

V obci Vysoká u Příbrami se nachází novorenesanční zámeček, *Památník Antonína Dvořáka*⁸³, kde génius české a světové hudby 19. století často pobýval. V zámečku, obklopeném rozsáhlým parkem, je umístěna stálá expozice. Její historická část přibližuje osobnosti manželů Kounicových, rozsáhlejší část je věnována životu a tvorbě hudebního skladatele. V lese nedaleko odtud se skrývá Rusalčino jezírko, místo Dvořákovy inspirace k jedné z jeho nejznámějších oper. S tímto skladatelem je také nerozlučně spjata jedna z nejdůležitějších akcí regionu, a to *Hudební festival Antonína Dvořáka*. Jedná se o prestižní akci, na kterou každý rok zavítá řada tuzemských i zahraničních návštěvníků a nejen zámeček, ale i město Příbram se tak dostává

⁷⁸ O památníku Vojna se lze dočíst například v brožuře Unikátní encyklopedie na pokračování. Edice památky. Hornické muzeum Příbram, Plzeň 2004, Fraus, s. 15.

⁷⁹ O životě a díle malíře, fotografa, mystika a učitele Františka Drtikola více Vokolek, V.: *Esoterické Čechy, Morava a Slezsko. Svazek třetí. Střední Čechy II.*, Praha 2005, Eminent, s. 55 – 63.

⁸⁰ Historii příbramských památek mapuje historik a ředitel Hornického muzea Příbram Velfl ve své knize Velfl, J.: *Příbram v průběhu staletí*, Městský úřad Příbram 1998, s. 158, Vokolek, V.: *Esoterické Čechy, Morava a Slezsko. Svazek třetí. Střední Čechy II.*, Praha 2005, Eminent, s. 54.

⁸¹ O hradě Zvíkov a divadelních představení na Zvíkově se zmiňuje Velková, R.: *Prázdninové divadelní neděle na Zvíkově*, Tábor 4. ročník, 2000, č. 27, příloha s. 1.

⁸² Zámek Orlík je v soukromém vlastnictví Karla Schwarzenberga. Jeho vzpomínky z dětství na zámku zachytila Klusáková, J.: *Nadoraz: O životě v zámku a podzámčí*, Praha 1993, Primus.

⁸³ Vokolek, V.: *Esoterické Čechy, Morava a Slezsko. Svazek třetí. Střední Čechy II.*, Praha 2005, Eminent, s. 105 - 110. O životě Antonína Dvořáka podrobněji Šourek, O.: *Život a dílo Antonína Dvořáka*. Praha 1956, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění.

do povědomí široké veřejnosti. Oblíbený je i cyklus komorních koncertů *Hudební podzim ve Vysoké*, vánoční koncerty a umělecké a dokumentární výstavy s hudební tematikou.

Nezastupitelné místo v dramatickém toku událostí moderních dějin zaujímá osada *Slivice*, 5 km jihovýchodně od Příbrami, kde byl odhalen *památník Vítězství* připomínající poslední válečné střetnutí 2. světové války v Evropě z 11. na 12. května 1945.⁸⁴

*Zámek Hluboš*⁸⁵ byl původně středověkou tvrzí, která byla v průběhu let několikrát přestavována. Na přelomu roku 1920 a 1921 se zámek stal prvním letním sídlem prezidenta T. G. Masaryka. Součástí prohlídkové trasy je *Galerie T. G. Masaryka*⁸⁶ a velký park.

*Zámek Březnice*⁸⁷ se nachází cca 20 km od města Příbram v městečku Březnice na říčce Vlčavě. Původní gotická tvrz vznikla v 1. polovině 13. století za rodu Buziců. Na přelomu 16. - 17. ji nechal Jiří Lokšan z Lokšan⁸⁸ přestavět na renesanční zámek. Z roku 1558 pochází tzv. Lokšanská knihovna, která je jednou z nejstarších zámeckých knihoven v Čechách. V době pobělohorské⁸⁹, roku 1623, zámek získal královský prokurátor Přibík Jeníšek z Újezda. V roce 1945 přešel zámek do státního vlastnictví. Zámek Březnice nabízí svým návštěvníkům tři prohlídkové trasy, včetně zámecké kaple zasvěcené sv. Panně Marii, kterou na přání Přibíka Jeníška z Újezda postavil architekt Carlo Lurago. V objektu zámku se nachází *Galerie L. Kuby*, známého českého malíře.⁹⁰ Návštěvníci mohou relaxovat ve volně přístupné bylinkové zahrádce i francouzském a anglickém parku.

*Zámek Dobříš*⁹¹ se nachází ve městě Dobříš, cca 20 km severovýchodně od města Příbram. Rokokový zámek, obklopen krásným francouzským a anglickým parkem, pochází z let 1745 -1765. Do druhé světové války zde pobýval šlechtický rod Colloredo-Mannsfeld. V roce 1942 však zámek vyvlastnili nacisté a v roce 1945 připadl

⁸⁴ O památníku Vítězství u Slivice je pojednáno ve sborníku Vostarek, J.: Milín – svědectví paměti. Sborník k 60. výročí konce 2. světové války. Poděbrady 2005, Kompakt spol. s r. o., s. 20.; Vokolek, V.: Esoterické Čechy, Morava a Slezsko. Svazek třetí. Střední Čechy II., Praha 2005, Eminent, s. 95.

⁸⁵ Vokolek, V.: Esoterické Čechy, Morava a Slezsko. Svazek třetí. Střední Čechy II., Praha 2005, Eminent, s. 76 – 81.

⁸⁶ O životě, názorech a vzpomínkách T. G. Masaryka blíže Čapek, K.: Hovory s T. G. M., Praha 1969, Čs. spisovatelé.

⁸⁷ Vokolek, V.: Esoterické Čechy, Morava a Slezsko. Svazek třetí. Střední Čechy II., Praha 2005, Eminent, s. 125 - 137.

⁸⁸ Šlechtické rody mapuje Kolektiv: Almanach českých šlechtických rodů, Praha 1996, Martin.

⁸⁹ O době pobělohorské blíže Palacký, F.: Z dějin národu českého, Praha 1973, Melantrich.

⁹⁰ Život Ludvíka Kuby a jeho názory popisuje Stanislav, J.: Ludvík Kuba: Zakladatel slovanské hudební folkloristiky, Praha 1963, Panton.

⁹¹ Zajímavosti o zámku Dobříš jsou uvedeny v knize Vokolek, V.: Esoterické Čechy, Morava a Slezsko. Svazek třetí. Střední Čechy II., Praha 2005, Eminent, s. 14 – 21.

státu. Téměř 50 let byl užíván jako „Domov spisovatelů“. Přestože byl roku 1998 vrácen do soukromého vlastnictví Jeroma Colloredo-Mannsfelda, veřejnosti je stále přístupný.

Památník Karla Čapka⁹² ve Staré Huti u Dobříše byl zřízen v roce 1963 v domě, kde spisovatel pobýval v posledních třech letech svého života. Po rozsáhlé rekonstrukci objektu i expozice byl památník znovu otevřen dne 25.dubna 1997 a je věnován nejen osobnosti a dílu Karla Čapka⁹³, ale i jeho manželky, herečky a spisovatelky Olgy Scheinplflugové. Samostatnou expozici v podkroví domu má od roku 1998 novinář a spisovatel Ferdinand Peroutka⁹⁴. Okolí památníku vyniká přírodními krásami a je dostupné nejen osobním automobilem, autobusem a vlakem, ale i turistickými stezkami.

V rámci dotazníkového šetření na Svaté Hoře byla osloveným návštěvníkům položena otázka, kolikrát již památku uvedenou v dotazníku v minulosti navštívili. Cílem bylo zjistit povědomí lidí o památkách ve městě Příbrami a jeho okolí. (*Příloha č. 9*) Z výsledků vyplývá, že nejvíce respondentů navštívilo Zámek Dobříš, Hornické muzeum Příbram a Zámek Březnice. Naopak nejméně návštěvníků zavítalo do pobočky Hornického muzea Příbram Muzea v Novém Kníně a do Galerie Františka Drtikola v Příbrami. Každou památku navštívilo méně než 40 % dotázaných. Jednotlivé památky by v budoucnu mohly využít Svatou Horu jako zdroj potenciálních návštěvníků, a to zlepšením své propagace, například propagačními materiály, které budou poskytovat informačnímu centru na Svaté Hoře.⁹⁵

Do Příbrami a jejího okolí jezdí mnoho návštěvníků jen na jednodenní výlet (34 % ze všech odpovědí).⁹⁶ Jejich cílovým místem ve městě je zpravidla Svatá Hora (23 % ze všech odpovědí). Někteří dotázaní návštěvníci Svaté Hory přijeli do Příbrami a jejího okolí⁹⁷ za účelem návštěvy svých příbuzných a známých (13 % ze všech odpovědí) nebo za účelem strávení poznávací a rekreační dovolené (11 % ze všech odpovědí). Více uvádí graf č. 1. Z grafu č. 2 vyplývá, že 55 % všech dotázaných přijelo do Příbrami a jejího okolí pouze na jeden den. U 23 % dotázaných byla hlavním důvodem návštěvy města Příbrami a jeho okolí návštěva Svaté Hory.

⁹² Památník Karla Čapka ve Strži u Dobříše je popsán tamtéž, s. 28 – 32.

⁹³ O životě a dílu Karla Čapka blíže Klíma, I.: Karel Čapek, Praha 1962, Čs. spisovatelé.

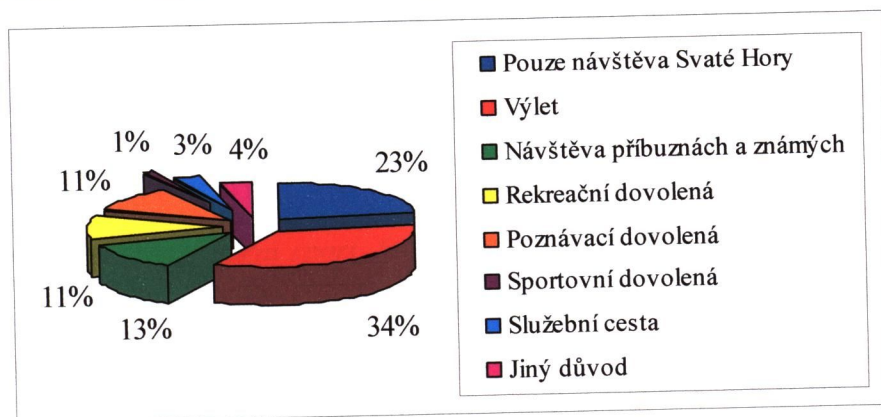
⁹⁴ Život Ferdinanda Peroutky popisuje Otáhal, M.: Ferdinand Peroutka – muž přítomnosti, Praha 1992, Melantrich. Sám Peroutka je autorem knihy Deníky...dopisy...vzpomínky, Praha 1995, Lidové noviny.

⁹⁵ O informačním centru na Svaté Hoře blíže pojednává kapitola 4. 4., 5. 5. 6. a 5. 9.

⁹⁶ Na otázku „Jaký je důvod Vaší návštěvy města Příbrami“ (v dotazníku pod otázkou č. 1) bylo možno zakřížkovat maximálně dvě odpovědi. 240 dotázaných návštěvníků Svaté Hory poskytlo celkem 318 odpovědí na tuto otázku.

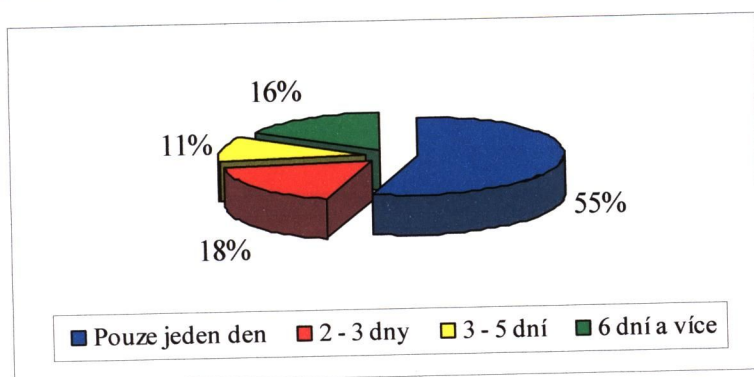
⁹⁷ Okolím Příbrami je míněna vzdálenost cca 20 km.

Graf č. 1: Hlavní důvod návštěvy města Příbrami a jejího okolí

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření.

Graf č. 2: Délka pobytu v Příbrami nebo v jejím okolí

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření.

Kulturně-společenské, sportovní a jiné akce

Tyto akce patří k uměle vytvořeným, organizovaným složkám produktu⁹⁸. Jde především o veletrhy a výstavy; kongresy a symposia; hudební, folklórní a filmové festivaly; sportovní, náboženské a obchodní akce.⁹⁹

V Příbrami se koná velké množství akcí tohoto druhu. Velký úspěch u dětí i starších diváků má například lednový *Tříkrálový průvod*.¹⁰⁰ Hornické muzeum každoročně pořádá únorový *Masopust*, březnové *Velikonoce v hornické chalupě*

⁹⁸ Produkt je souhrn veškeré nabídky soukromého či veřejného subjektu podnikajícího v cestovním ruchu nebo cestovní ruch koordinujícího. Pásková, M. – Zelenka, J.: Cestovní ruch – výkladový slovník, Česká republika 2002, Ministerstvo pro místní rozvoj, s. 225.

⁹⁹ Pojem definuje Királ'ová, A.: Marketing destinace cestovního ruchu, Praha 2003, Ekopress, s. 42.

¹⁰⁰ Informace o kulturních, sportovních a dalších akcích v Příbrami jsou uvedeny v brožurce Kalendář kulturních a sportovních akcí 2005 vydané Informačním centrem Příbram a na webových stránkách města Příbrami www.pribram-city.cz, listopad 2005.

a spolupřátá červencovou *Prokopskou pouť*. Mezi nejprestižnější akce patří již zmíněný květnový *Hudební festival Antonína Dvořáka*. Ale i *Hudební festival Pontonrock Příbram 2005* na hladině Nového rybníka přilákal v srpnu stovky lidí.¹⁰¹ V první polovině měsíce května se na *Slivici* již tradičně rekonstruuje bitva, která ukončila druhou světovou válku v Evropě. V Příbrami se konají i četné sportovní akce, například *Běh města Příbrami*, *Rally*, *Brdská liga – požární sport*, *fotbalová utkání Fotbalového klubu Marilla Příbram* a další. V loňském roce 2005 sklídila velký úspěch městská výstava *Víkend v Příbrami 2005* pořádaná Městem Příbram. Rok 2005 byl zakončen *výstavami betlémů*, a to na Svaté Hoře a v prostorách Zámečku – Ernestina.

Na Svaté Hoře se ročně konají desítky významných, převážně náboženských, akcí (slavnosti, poutě, duchovní programy, hudba při bohoslužbách, koncerty a výstavy), jejichž souhrnný přehled je k dispozici v Kalendáři akcí Svatá Hora. Kalendář se vydává s velkým předstihem na každý liturgický rok. V roce 2005 byla největší událostí – nejen regionálního, ale i národního významu - Národní pouť na Svaté Hoře, která se konala 4. – 5. června 2005.¹⁰²

4.3.2. ANALÝZA SLOŽEK SEKUNDÁRNÍ NABÍDKY CESTOVNÍHO RUCHU

Sekundární nabídka cestovního ruchu představuje prostředky ke splnění přání, požadavků a očekávání účastníka cestovního ruchu, který do destinace přichází za zážitkem, poznáním a oddechem. Nabídku tvoří *turistická suprastruktura*, *infrastruktura* a *všeobecná infrastruktura cestovního ruchu*.¹⁰³

Turistická suprastruktura

Turistická suprastruktura, která zahrnuje *ubytovací a stravovací zařízení*, vytváří podmínky pro využívání primární nabídky cestovního ruchu a dlouhodobý pobyt návštěvníka v destinaci.¹⁰⁴

Ubytovací zařízení

Město Příbram disponuje rozmanitou nabídkou ubytovacích zařízení¹⁰⁵. Návštěvníkům je k dispozici 8 hotelů, 3 penziony, 1 motel a 1 turistická ubytovna. V okolí

¹⁰¹ O hudební festivalu blíže Pontonrock Příbram 2005, Periskop 16. ročník, 2005, č. 29 – 30.

¹⁰² Národní pouť na Svaté Hoře je popsána v kapitole 5. 5. 5.

¹⁰³ Pojem sekundární nabídka destinace cestovního ruchu odvozen z definice Királ'ová, A.: Marketing destinace cestovního ruchu, Praha 2003, Ekopress, s. 42.

Příbrami - cca do 15 km od města - si mohou turisté vybrat ze 14 hotelů, 4 penzionů a 12 kempů.¹⁰⁶ Na území bývalého okresu Příbram se nachází celkem 91 ubytovacích zařízení s 1 506 pokoji a 4 851 lůžky, což výrazně převyšuje kapacity ostatních okresů Středočeského kraje. Po okrese Nymburk je v ubytovacích zařízeních okresu Příbram zaměstnáno nejvíce pracovníků, a to 556 z celkových 4 245 za celý Středočeský kraj. Naopak průměrná cena za ubytování činí 234 Kč, tj. druhá nejnižší cena v rámci kraje.¹⁰⁷ Lze tedy říci, že město Příbram a jeho okolí je významným poskytovatelem ubytovacích služeb v rámci celého příbramského okresu.

Počet ubytovacích zařízení ve městě Příbrami a jeho blízkém okolí se jeví jako dostačující. Jsou zastoupeny téměř všechny kategorie ubytovacích zařízení. Přestože průměrné ceny za ubytování nejsou vysoké, je stálým problémem nedostatečná kapacita levnějšího ubytování, což dokládá pouze jedna evidovaná turistická ubytovna ve městě. Město se snažilo mezeru zaplnit minikempem v rekreačním areálu Nového rybníka s kapacitou 200 stanových míst. Minikemp bude v budoucnu rozšiřován a doplněn potřebným zázemím. Jedná se však jen o sezónní řešení situace. Vizí města je vybudovat sportovně-turistický areál „Padák“, čímž by v Příbrami vzniklo kvalitní sportovní a společenské centrum pro místní obyvatele i návštěvníky.¹⁰⁸

V Příbrami a jejím okolí se ubytovalo pouze 108 z 240 dotázaných.¹⁰⁹ Z grafu č. 3 vyplývá, že nejvíce jich přenocovalo u příbuzných a známých. 26 % návštěvníků Svaté Hory bylo ubytováno v chatách a kempech, což je samozřejmě jen sezónní jev. Mezi oblíbené kempy se řadí například Velký Vír, Podskalí, Trhovky, Bor, Lavičky a Popelíky na **Orlické přehradě**, Roviště, Županovice a Stará Živohošť na **Slapské přehradě**. Všechny se nacházejí na území bývalého okresu Příbram, kolem řeky Vltavy, která představuje jakési zázemí města v době letních prázdnin a dovolených.

¹⁰⁴ tamtéž, s. 42.

¹⁰⁵ Podle výkladového slovníku cestovního ruchu jsou ubytovacími zařízeními míněny objekty, prostory nebo plochy, kde je veřejnosti poskytováno ubytování, které bývá spojeno se stravovacími službami v plném nebo omezeném rozsahu a případně i s poskytováním dalších služeb. Pásková, M. – Zelenka, J.: Cestovní ruch – výkladový slovník, Česká republika 2002, Ministerstvo pro místní rozvoj, s. 301.

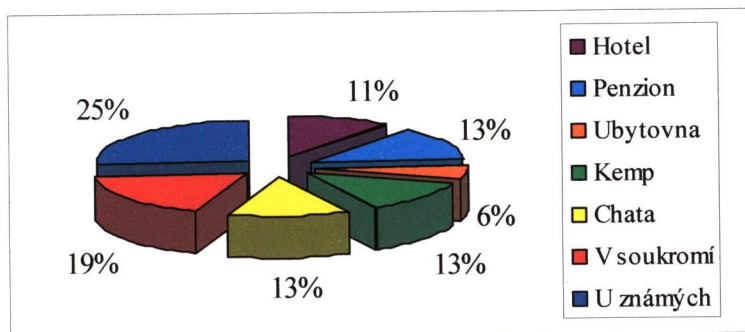
¹⁰⁶ Počet uvedených kategorií ubytovacích zařízení v Příbrami a jejím okolí nemusí být konečný. Údaje byly odvozeny z výčtu nabídky ubytovacích zařízení v brožurě Kalendář kulturních a sportovních akcí 2005 vydané Informačním centrem Příbram.

¹⁰⁷ Statistické údaje o ubytovacích zařízeních za město Příbram nejsou k dispozici, z toho důvodu jsou pro zajímavost uvedeny údaje za okres Příbram k 31. 12. 2004. www.czso.cz/xs/redakce.nsf/i/okresy, leden 2006.

¹⁰⁸ Informace o minikempu a sportovně turistickém areálu Padák byly poskytnuty pracovníci Informačního centra Městského úřadu Příbram, v únoru 2006.

¹⁰⁹ Údaj byl získán vyhodnocením otázky č. 10 v dotazníku.

Graf č. 3: Typ ubytovacího zařízení

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření.

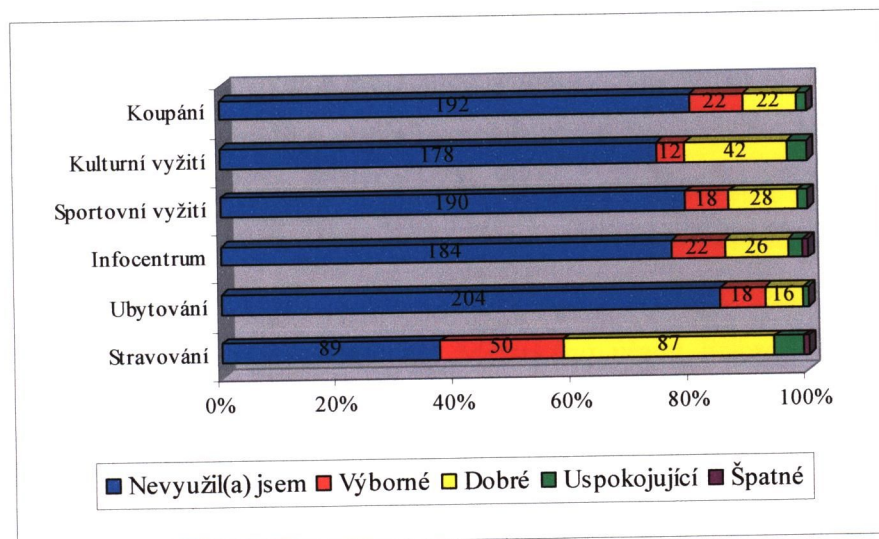
Stravovací zařízení

Nabídka stravovacích služeb je poměrně rozsáhlá a kvalitní. Účastníci cestovního ruchu i rezidenti mohou využít služeb českých i čínských restaurací, pizzerií, rychlých občerstvení, barů, snack barů, kaváren, vináren, cukráren a hospůdek. Kvalita nabízených služeb se neustále zvyšuje, a to jednak působením silného konkurenčního prostředí, jednak zvyšováním kvalifikace pracovníků – odborníků, které vychovává Integrovaná střední škola hotelového provozu, obchodu a služeb Příbram.¹¹⁰

Spokojenost respondentů s kvalitou stravovacích služeb ve městě hodnotí graf č. 4. Graf zároveň zachycuje, kolik respondentů využilo ubytovací služby, služby infocenter, sportovních a kulturních zařízení a jak byli spokojeni s jejich kvalitou. Alarmující se mohou zdát vysoké počty návštěvníků, kteří dané služby vůbec nevyužili. Je to však způsobeno zejména tím, že pro mnohé z dotázaných byla Svatá Hora prvním navštíveným místem v Příbrami a uvedené služby čerpali až po vyplnění dotazníku.

¹¹⁰ Více informací o Integrované střední škole hotelového provozu, obchodu a služeb Příbram lze nalézt na webových stránkách www.iss.pb.cz.

Graf č. 4: Hodnocení kvality poskytovaných služeb v Příbrami

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření.

Turistická infrastruktura

Turistickou infrastrukturu tvoří tour operátoři, cestovní kanceláře a cestovní agentury; místní, regionální a národní informační kanceláře cestovního ruchu; směnárny; sportovně-rekreační zařízení; kulturně-společenská zařízení; rekreační doprava a záchranná služba. Příbram – jako středisko bývalého okresu - disponuje rozsáhlou a kvalitní infrastrukturou. Turisté i místní občané mohou získat informace o dění ve městě a okolí dokonce ve třech informačních centrech. Sportovní i kulturní vyžití je na dobré úrovni.

Informační centra

Turistická informační centra¹¹¹ představují neodmyslitelnou součást destinace. Často jsou první zastávkou návštěvníka v destinaci a mohou v podstatné míře ovlivnit jeho rozhodování ohledně délky pobytu a výše útraty v destinaci.¹¹²

V Příbrami fungují v současné době tři informační centra. Jedná se o **Informační středisko Knihovny Jana Drdy¹¹³**, **Infocentrum v budově Zámečku – Ernestina**

¹¹¹ Turistické informační centrum (zkratka TIC) je účelové zařízení poskytující informace a případně i služby ze všech oblastí souvisejících s cestovním ruchem pro potřeby návštěvníků a rezidentů včetně postupně realizovaných rezervací služeb ČR s využitím informačních technologií. Označuje se mezinárodní značkou „i“. Definice turistického informačního centra podle Pásková, M., Zelenka, J.: Cestovní ruch – výkladový slovník., Praha 2002, Ministerstvo pro místní rozvoj, s. 297. Zkratka TIC je odvozena z anglického Tourist Information Centre, tamtéž.

¹¹² Informace o informačních centrech v Příbrami byly přebrány z diplomové práce Čermáková, J.: Turistický informační systém na Příbramsku, Tábor 2004, Jihočeská univerzita České Budějovice, s. 26 – 44, doplněné o aktuální údaje získané řízenými rozhovory se zaměstnanci jednotlivých informačních center v prosinci 2005.

a **ČDcentrum**. Jejich zřizovatelem je Městský úřad Příbram. Všechna centra jsou otevřena celoročně. Poskytují základní turistické informace, tj. informace o ubytování, stravování, dopravě, kulturních a sportovních zařízeních, konaných akcích apod., včetně prodeje map, plánů, propagačních materiálů a upomínkových předmětů. Nabídka se však liší v kvalitě a rozsahu poskytovaných informací a především ve specifických činnostech, na které se jednotlivá centra zaměřují. Přestože se centra nepovažují za konkurenty, spolupráce mezi nimi není na vysoké úrovni. Většinou spočívá ve výměně některých propagačních materiálů. Zejména Informační centrum Městského úřadu Příbram se snaží navazovat kontakty se všemi, ať už podnikatelskými či nepodnikatelskými subjekty (hotely, restaurace, sportovní zařízení, divadlo, kino, kluby, ČSAD, Okresní hospodářská komora, Hornické muzeum, Svatá Hora, školy, obecní úřady v regionu, krajský úřad, média apod.) a samozřejmě spolupracuje s jednotlivými odbory Městského úřadu. Souhrn služeb poskytovaných informačními centry je uveden v příloze č. 10.

Nejdelší tradicí a tedy i největší zkušeností disponuje **Informační středisko Knihovny Jana Drdy** (IS KJD) provozované Knihovnou Jana Drdy Příbram. Vzniklo roku 1992. Jedná se o příspěvkovou organizaci. Běžný provoz střediska je financován z vlastních zdrojů. Na mimořádné akce jsou využívány jednotlivé granty poskytované Ministerstvem kultury, Středočeských krajem či Městským úřadem v Příbrami. Kromě poskytování informací všeho druhu se informační středisko zabývá nejen prodejem pohlednic, map a tištěných průvodců, ale i prodejem regionální literatury, MC kazet regionálních umělců, produkce nakladatelství Knihovny J. Drdy a vstupenek na kulturní pořady. Hlavní podíl na příjmech má kopírovací činnost, faxové služby a internet pro širokou veřejnost. Od ostatních příbramských infocenter se liší především rozsahem ostatních placených služeb, mezi které patří potisk triček, podložek pod myš (PC), výroba puzzle dle předlohy, výroba propagačních letáků a plakátů do velikosti A3, kroužkové vazby a potisk krabiček sirek. Na začátku nové turistické sezóny nabízí IS turistům i ostatním zájemcům nový upomínkový předmět. V posledních letech dochází neustále ke snižování tržeb IS, zejména z důvodu poklesu poptávky po kopírovacích službách. Nevýhodou je také omezený provoz o víkendech, a to na sobotní dopoledne.

Infocentrum Městského úřadu Příbram (IC) se nachází v přízemí Zámečku – Ernestina. Činnost byla zahájena v září 2003 pod záštitou *Odboru kultury, sportu*

¹¹³ O Janu Drdovi, příbramském spisovateli a autoru sbírek povídek *Němá barikáda*, *Českých pohádek*, komedii *Dalskabáty*, *hříšná ves aneb Zapomenutý čert* atd. blíže Šmídová, Z.: Jan Drda: Personální bibliografie, Příbram 1990, Okresní knihovna Příbram.

a informačních služeb. Provoz je tudíž financován z městského rozpočtu. Infocentrum získalo oficiální statut „Turistické informační centrum“ udělovaný agenturou CzechTourism. Poskytuje informační služby na regionální úrovni, které lze rozdělit do dvou skupin. První skupinu tvoří informace pro místní občany. Cílem je, aby občan i v neúřední hodiny dostal kompletní servis, který by mu poskytla radnice. Jde o věci, kdy není třeba vést dlouhá jednání. Občan se zde dozví, na který odbor se má obrátit se svým problémem, kde odbor najde, který úředník agendu vyřizuje, včetně poskytování nejrozličnějších formulářů a tiskopisů. Druhá skupina je zastoupena poskytováním turistických informací pro návštěvníky města, ale i pro místní občany. Nespornou výhodou IC je otevírací doba, tj. denně od 9.00 do 17.00 hodin (kromě 24., 25., 26. 12., 1. 1.), celkem 56 hodin týdně.

Centrum Českých drah v Příbrami (ČDcentrum) vzniklo roku 2002 díky finanční podpoře Městského úřadu Příbram. Centrum poskytuje komplexní odbavení cestujících, včetně služeb regionálního charakteru, tj. například informace o historii města, jeho zajímavostech, o kulturních, společenských a sportovních akcích. Vedle těchto základních služeb se zabývá prodejem map a upomínkových předmětů, poskytuje kopírovací a faxové služby a zvláštní službou jsou informace o přepravě zavazadel, spěšnin a zásilek ČD-Kurýr. ČDcentrum je otevřeno denně, tedy 75 hodin týdně, ale na rozdíl od předcházejících dvou center je pracovní doba přerušena polední přestávkou v době od 11.00 do 11.45 hodin. Spolupráce a navazování kontaktů se subjekty cestovního ruchu v Příbrami je na velmi nízké úrovni.

Kulturně-společenská zařízení

V oblasti vzdělávání, kultury a zábavy v Příbrami působí *Divadlo Příbram*¹¹⁴, *Kino Mír*, *letní kino*, *Knihovna Jana Drdy*, *kulturní dům* či *Junior klub*. V Zámečku – Ernestinum sídlí *Galerie Františka Drtikola*, v jejíchž prostorách se často konají výstavy s různou tematikou, a *Muzeum III. odboje* provozované Konfederací politických vězňů. Expozice přibližuje veřejnosti tragické období československých dějin po komunistickém puči v roce 1948.

¹¹⁴ Jak to chodí v příbramském divadle popisuje Plecítý, V.: Jak to chodí v příbramském divadle, Periskop 16. ročník, 2005, č. 40.

Sportovně-rekreační zařízení

Lákadlem krátkodobé návštěvnosti města je bezesporu *aquapark*, kde je k dispozici plavecký a dětský bazén s chrlíčem vody, bazénky s vířivkami, dětské brouzdaliště, dva tobogany, sauna a parní lázně. Další sportovní vyžití nabízí *venkovní koupaliště*, *dvě hokejové plochy a lezecká stěna Jakub*, *minigolfové hřiště* a další. Ve městě jsou *dva fotbalové stadiony*, které mají nové umělé trávníky. Příbram a její okolí si lze prohlédnout i z ptáčích perspektivy při vyhlídkovém letu balónem nebo letadlem. Tuto službu zajišťuje *Aeroklub Příbram – letiště Dlouhá Lhota*. Jedná se o záložní vojenské letiště, které v současné době slouží především jako veřejné letiště pro nepravidelný letecký provoz a všeobecné sportovní letectví. Zajímavou příbramskou atraktivitou je *lyžařský svah*, který může v blízké budoucnosti pozitivně ovlivnit sezónnost v regionu a především zvýšit sportovní vyžití místních obyvatel. Vlastník - Město Příbram - usiluje o získání dotace z evropských fondů. Finanční prostředky budou investovány do revize lyžařského vleku, úpravy osvětlení, přívodu vody a umělého zasněžování. Díky sněžným dělům by bylo možné na svahu lyžovat až 60 dní v roce. Po dokončení prací bude svah nabídnut k pronájmu.¹¹⁵

Cykloturistika a pěší turistika

Se vzrůstajícím zájmem o cykloturistiku je i na Příbramsku věnována stále větší pozornost budování nových cyklotras a rovněž obnově a údržbě již existujících cyklotras.¹¹⁶ Pro cykloturistiku jsou ve Středočeském kraji příhodné podmínky, ale hustotou cyklotras se tento region řadí na 10. místo v republice, což je jedno z nejnižších. Naopak hustota sítě značených turistických tras v této oblasti je nad průměrem České republiky.¹¹⁷

Městem Příbramí vede čtyřkilometrová *Městská páteřní cyklostezka*. V Sedlčanech nedaleko Příbramí se na cyklotrasu Greenways Praha – Vídeň¹¹⁸ napojuje *cyklotrasa č. 111*. Na tu navazuje *cyklotrasa č. 302* s označením Dolní Líšnice – Příbram – Hořovice (59 km). Jedná se o středně obtížnou trasu nabádající k návštěvě hornického města Příbramí a Svaté Hory. Přes Příbram vede *regionální cyklistická trasa č. 16* Blatná –

¹¹⁵ K lyžařskému svahu v Příbramí se vztahuje novinový článek Lukeš, M.: Šedivý: Slibuji, že příští rok se lyžařský svah v Příbramí otevře, *Příbramský deník*, 2005, č. 264, s. 3.

¹¹⁶ Pojem cykloturistika vymezuje PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. *Cestovní ruch – výkladový slovník*, Praha 2002, Ministerstvo pro místní rozvoj, s. 50-51., pojem pěší turistika tamtéž, s. 211.

¹¹⁷ Program rozvoje cestovního ruchu ve Středočeském kraji. Praha: Středočeský kraj, červenec 2003, s. 54.

¹¹⁸ Greenways Praha – Vídeň je koridor stezek pro pěší, cyklisty, jezdce na koních i vodáky mezi dvěma evropskými metropolemi. <http://prahawien.greenways.info/maps.htm>, leden 2006.

Hostomice a *turistická poznávací stezka*, určená pro cyklisty, pěší, případně lyžaře – běžkaře, vedená údolní nivou Litavky.

Novinkou v letní sezóně 2005 se stal *cyklobus* společnosti Connex Příbram, s. r. o.¹¹⁹ Autobus s vnitřní úpravou pro přepravu 25 kol a 30 cestujících jezdil od 12. června do 18. září 2005 každou sobotu, neděli a svátky. Ve všední dny si cyklobus mohli objednat školy, různé oddíly a zájmové kroužky jako smluvní dopravu. Cestující platili jízdné dle platných tarifů, za kolo se připlácelo 20 Kč. Trasa byla sestavena tak, aby pokryla všechna turisticky zajímavá místa v regionu Příbram, navazovala na již vytyčené cyklotrasy a zároveň umožňovala i cestování s malými dětmi. Okruh je dlouhý 164 kilometrů. Trasa začíná v Příbrami na autobusovém nádraží - stanovišti č. 2, pokračuje přes Rožmitál, Březnici, Chraštica, Zalužany až do Orlíka nad Vltavou. Zde se trasa stáčí zpět k Příbrami a vede přes Krásnou Horu, Petrovice, Vysoký Chlumeč, Sedlčany, Neveklov, Korkyni, Nový Knín, Starou Huť, Dobříš, Obořiště a končí v Příbrami ve večerních hodinách.¹²⁰

Městem Příbramí probíhá 6 *pěších turistických tras* různé vzdálenosti a obtížnosti.¹²¹ Přes Svatou Horu vedou dvě z těchto tras. Trasa 0038 začíná na příbramském náměstí, pokračuje směrem na Svatou Horu a končí ve Vestci vzdáleném 39 km. Žlutá trasa 6126, tzv. *Příbramský okruh* (21 km), spojuje centrum staré Příbrami s Březovými Horami a se Svatou Horou. Zbývající část trasy prochází převážně lesnatým okolím Příbrami. Východní část umožňuje výhledy na důlní haldy uranových dolů, v západní části zasahuje okruh do brdských lesů.

Orientace ve městě

Před příjezdem do města jsou návštěvníci Příbrami na turistické atraktivitu upozorňováni informačními tabulemi rozmístěnými podél hlavních komunikací.¹²² Město Příbram vítá své návštěvníky prostřednictvím *billboardů* s fotografií a znakem města. Pomocí souhrnných *dopravních směrovek* je turista včas informován o kulturně-historických památkách, sportovních zařízeních, úřadech a dalších možnostech města a dále navigován až k jednotlivým cílům. Nemotorizovaným návštěvníkům jsou zvláště v centru města a v blízkosti turistických atraktivit k dispozici *informační směrovky*

¹¹⁹ Connex Příbram, s. r. o. zajišťuje pravidelnou linkovou dopravu na území okresu Příbram, dále pak částečně na území okresu Benešov, Písek a Strakonice.

www.connex.info/ConnexTemplates/Page___6502.aspx, leden 2006.

¹²⁰ O cyklobusu více Zdobinská, E.: *Cyklobusem na Orlík*, Periskop 16. ročník, 2005, č. 29 – 30.

¹²¹ Blíže turistická mapa Okolí Prahy, Brdy, Berounka (1 : 100 000), Praha 2002, Kartografie.

a *informační tabule*. V centru města je umístěn *zvukový informační panel*, který umožní snadné vyhledání turistických cílů, subjektů cestovního ruchu (hotely, restaurace, informační centra) a doprovodné infrastruktury (WC, parkoviště). Panel poskytuje základní informace o městě a zde konaných akcích, o významných atraktivitách a inspiruje tak k výletům do okolí. Informace jsou poskytovány v českém, anglickém a německém jazyce. Orientaci také usnadňují *plány a mapy v terénu*. V Příbrami je v současné době rozmístěno šestnáct podrobných plánů města (1 : 4000) a sedm turistických map okresu (1 : 30 000), které jsou z převážné většiny umístěny na druhé straně mapy města. Na plánu jsou vyznačeny nejdůležitější turistické atraktivity doplněné o krátký popis města, rejstřík ulic a kontaktní údaje atraktivit. Problémem jsou telefonní čísla, která byla v důsledku přečíslování změněna, a tísňové linky, jež jsou uvedeny pouze v českém jazyce.

Všeobecná infrastruktura

Všeobecná infrastruktura zahrnuje dopravu a dopravní dostupnost, půjčovny automobilů, obchodní síť a síť služeb, technické sítě, zásobování vodou, elektřinou, plynem a likvidaci odpadů.

Pro návštěvníky Příbrami je nejatraktivnější tzv. Pražská ulice, která spojuje Náměstí T. G. Masaryka s Náměstím sv. Václava. Kromě obchodů s potravinami a textilem jsou v ní soustředěny i obchody se suvenýry, cestovní kanceláře, cestovní agentury a hostinská zařízení. *Úklid města a odvoz odpadu* zajišťují Technické služby města Příbrami. Za nedostatek lze označit chybějící půjčovnu kol i automobilů. *Otázka parkování a veřejných WC* je choulostivým místem většiny destinací. Příbram se s touto problematikou v mezích možností zdárně vyrovnává. Počet parkovacích ploch ve staré i nové části Příbrami se jeví jako dostačující. Na pořádek na parkovištích a ostatních místech ve městě dohlíží Městská policie. Jediné veřejné, placené WC se nachází nad Pražskou ulicí ve staré části města, jehož nevýhodou může být omezená pracovní doba.

Dopravní dostupnost

Příbram má velmi dobré dopravní spojení s hlavním městem, ovšem dopravní dostupnost ostatních regionů ČR je spíše průměrná a v nejbližší době nelze očekávat její výrazné zlepšení. V blízkosti města vede dvouprůdová silnice R4 z Prahy do Strakonice

¹²² Vyplývalo z vlastního terénního šetření.

a Vimperku, s napojením na silnici I. třídy č. 20 do Písku, Českých Budějovic a dále do Rakouska. Silnice I. třídy č. 30 spojuje Příbram s oblastí Berounska a dálnicí D5 Praha – Plzeň – Rozvadov – SRN. Významnou komunikací je také silnice I. třídy č. 18 spojující Příbram se sedlčanskou polovinou okresu a se západními Čechami, která také funguje jako přívaděč na rychlostní komunikaci R4. Městem prochází železniční trať č. 200 ve směru Zdice – Písek, ze které je možné navázat ve Zdicích na hlavní tah Praha – Plzeň – Cheb nebo přes Beroun na Rakovník, Louny a Most.¹²³

4.3.3. ČINNOST MĚSTA V OBLASTI CESTOVNÍHO RUCHU

Problematikou cestovního ruchu v Příbrami se zabývá *Odbor kultury, sportu a informačních služeb* Městského úřadu Příbram a *Oddělení obchodu, služeb a cestovního ruchu* spadající pod Živnostenský úřad.¹²⁴ O směru a nových trendech vývoje cestovního ruchu rozhoduje rada a zastupitelstvo města. Hlavním cílem je přilákat do města široký okruh návštěvníků a zaujmout je natolik, aby zde alespoň jednou přenocovali a využili nabízených služeb.

Odbor kultury, sportu a informačních služeb

Odbor kultury, sportu a informačních služeb vznikl 1. dubna 2003. Do té se cestovním ruchem zabýval odbor školství, kultury, mládeže a tělovýchovy, do jehož správy patřilo kromě kultury a sportu ještě školství. Tuto agendu převzal samostatný odbor – odbor školství a odbor kultury a sportu se rozšířil o informační služby. Sídlí v prostorách Zámečku – Ernestina v přízemí, kde se nachází i infocentrum. Mezi hlavní činnosti odboru patří:

- organizace nejrůznějších kulturních, sportovních a společenských akcí (např. Hudební festival Antonína Dvořáka, Příbramské kulturní léto),
- zajištění veškerého servisu zahraničním návštěvám a kompletní příprava cesty zástupců města do zahraničí,

¹²³ Dopravní spojení bylo zmapováno na základě kartografického dokumentu Česko. Autoatlas. Praha 2006, Žaket.

¹²⁴ Informace o Odboru kultury, sportu a informačních služeb a o Oddělení obchodu, služeb a cestovního ruchu, zabývajících se cestovním ruchem v Příbrami, byly získány na základě řízených rozhovorů se zaměstnanci MěÚ Příbram a Živnostenského úřadu Příbram, doplněny informacemi z internetových stránek města Příbram www.pribram-city.cz, leden 2006.

- vydávání propagačních materiálů, publikací, plakátů, pohlednic, map, pozvánek a dalších tiskovin,
- vytváření informačních billboardů umístěných u všech hlavních příjezdových komunikací do města (ve spolupráci s Technickými službami),
- péče o úřední desky úřadu, o foto archiv a fotodokumentaci,
- aktualizace internetových stránek města ve spolupráci s odborem informačních technologií,
- prezentace města v médiích,
- zajištění městského informačního systému ve spolupráci s odborem dopravy,
- vytváření informačního měsíčníku Kahan – městského zpravodaje,
- provoz Infocentra,
- poradenská a organizační činnost v oblasti poskytování grantů na kulturní a sportovní činnost,
- koordinace komisí rady města – komise kulturní, zahraniční, letopisecké a památkové a komise pro mládež, tělovýchovu a sport.

Oddělení obchodu, služeb a cestovního ruchu

Oddělení obchodu, služeb a cestovního ruchu vzniklo 1. ledna 1992 jako součást Obecního živnostenského úřadu Příbram. Do té doby zde působil odbor místního hospodářství. Z názvu je patrné, že se oddělení zabývá třemi oblastmi:

- organizuje a řídí trhy a tržiště provozované městem Příbram,
- spolupracuje při využívání volných nebytových prostor pro podnikatelskou činnost a zabezpečuje činnost střediska ochrany spotřebitele.
- zabezpečuje agendu cestovního ruchu, zejména účast města na veletrzích a výstavách, včetně koordinace a spolupráce s podnikatelskými i nepodnikatelskými subjekty v oblasti cestovního ruchu.

V současné době se město Příbram v zastoupení oddělení účastní dvou nejvýznamnějších veletrhů cestovního ruchu v České republice, a to Regiountour v Brně a Holiday World v Praze, dále regionálních výstav a workshopů.¹²⁵ Cílem těchto účastí je

¹²⁵ Oddělení se pravidelně účastní mezinárodních veletrhů Regiountour v Brně a Holiday World v Praze a veletrhu Urbis v Brně. V roce 2005 pracovníci oddělení prezentovaly město Příbram, tudíž i Svatou Horu na mezinárodní turistické burze ITB Berlín a na mezinárodním veletrhu autobusové turistiky RDA Workshop Kolín nad Rýnem 2005. Příkladem regionální výstavy v roce 2005, kde oddělení vystavovalo, je Víkend v Příbrami 2005 a regionální workshopy pořádané CzechTourismem a MADI.

seznámit potenciální návštěvníky s přírodními a společenskými atraktivitami v Příbrami a jejím okolí, s možnostmi trávení volného času a zaujmout je natolik, aby v budoucnu do města zavítali. Neméně důležitá jsou setkání s odborníky a subjekty cestovního ruchu, kdy dochází k diskusím o aktuálních problémech v této oblasti, navazování kontaktů a spolupráce. Přestože účast na zmiňovaných veletrzích znamená pro město značné finanční výdaje, tato prezentace se jistě vyplatí a do budoucna se předpokládá, že její význam bude stále stoupat. Příbram se daří zviditelnit zejména díky nadšení a aktivitě pracovníků oddělení. Při přípravě účasti na veletrzích s oddělením intenzivně spolupracuje Odbor kultury, sportu a informačních služeb, především v přípravě brožur, reklamních materiálů apod., Sdružení obcí podbrdského regionu, město Březnice, Památník Antonína Dvořáka, Hornické muzeum, Svatá Hora a další subjekty činné v cestovním ruchu v Příbrami a okolí.

Na Regiontoure 2004 v Brně oddělení představilo nové grafické řešení expozice, které se osvědčilo a používá se dodnes.¹²⁶ Na první pohled upoutají velkoplošné fotografie Svaté Hory, sošky Panny Marie svatohorské a Hornického muzea. Expozice je oživena prosklenou vitrinou se zajímavými exponáty Hornického muzea. Ve stánku jsou nabízeny propagační materiály a zodpovězeny veškeré dotazy týkající se nejen cestovního ruchu. Zpestřením je nabídka Hornického muzea Příbram, a to rozbíjení hlušiny z dolů. Každý zájemce si může domů odnést malý kamenný suvenýr. Minerály lákají ke stánku řadu návštěvníků, stejně jako pivo v Hornické hospůdce.¹²⁷

4.3.4. SPOLUPRÁCE V RÁMCI CESTOVNÍHO RUCHU

Město Příbram nevystupuje zcela jako samostatný celek. Za účelem rozšíření nabídky cestovního ruchu spolupracuje především s okolními obcemi. Za zmínku stojí členství ve Svazku obcí podbrdského regionu, ale také uzavřené smlouvy o partnerství se zahraničními městy.

¹²⁶ Hauptmann, O.: Příbram byla na veletrhu Regiontour 2004, Kahan – Zpravodaj MěÚ Příbram, 12. ročník, 2004, č. 2, s. 8.

¹²⁷ Stánek města Příbrami na výstavě Regiontour 2006 v Brně zachycuje fotografie v příloze č. 11.

Svazek obcí podbrdského regionu

Svazek obcí podbrdského regionu vznikl z původního Sdružení podbrdského regionu, které bylo registrováno od roku 1994.¹²⁸ Společným jmenovatelem tohoto sdružení jsou povodí Litavky a Brdy. Sdružení má 13 členů, a to obce Láz, Bohutín, Podlesí, Příbram, Lhota, Trhové Dušníky, Obecnice, Sádek, Bratkovice, Hluboš, Čenkov, Ohrazenice a Křešín. Příbram přistoupila v roce 1997, ale intenzivnější spolupráce jednotlivých obcí začala až od roku 2003. Sdružení je tedy teprve na začátku namáhavé cesty za obnovou a rozvojem regionu, která by mohla při správném vedení vyústit v kvalitní destinační management. Hlavním cílem sdružení je

- vytvářet podmínky pro spolupráci v rámci mikroregionu Podbrdsko při obnově daného regionu,
- zajistit celoplošné zmapování problémů a nalezení nejvýhodnějšího způsobu jejich odstranění,
- propagovat daný region a získávat mu vážnost ve společenském povědomí i u státních institucí,
- pečovat o obnovu a prohloubení společenského a duchovního života.

Zahraníční partnerská města

Příbram má v současné době uzavřeny smlouvy o partnerství se 7 zahraničními městy. Jedná se o města v Německu (Freiberg, Königs – Wusterhausen, Altötting), Francii (Villerupt), Nizozemsku (Hoorn), Rusku (Čechov) a na Slovensku (Kežmarok).¹²⁹ V některých případech¹³⁰ jde o velmi aktivní vztahy, kdy se uskutečňují výměny studentů, lékařů a zdravotních sester, jsou pořádány sportovní utkání, společné výstavy a vystoupení hudebních souborů apod. Jiná partnerství jsou založená spíše na bázi oficiálních návštěv. Ať už jsou tyto aktivity jakékoliv, bezpochyby mají pozitivní vliv na zvýšení počtu příjíždějících zahraničních návštěvníků do Příbrami, a proto je důležité v této činnosti pokračovat a vzájemnou spolupráci dále prohlubovat.

¹²⁸ O Svazku obcí podbrdského regionu blíže na www.pribram-city.cz/index.php?vid=100&nad=000001, leden 2006.

¹²⁹ Zahraníční spolupráce je popsána na webových stránkách města Příbram, <http://www.pribram-city.cz/index.php?vid=33&nad=000001000009000025>, leden 2006. O partnerských městech se lze dočíst také na informačních panelech poblíž náměstí T. G. Masaryka v Příbrami.

¹³⁰ např. Hoorn

4.4. ZHODNOCENÍ POTENCIÁLU DESTINACE

Příbram a její okolí se v posledních letech staly vyhledávaným místem návštěvníků z České republiky i ze zahraničí. V podvědomí lidí je spojována s poutním místem Svatá Hora a s těžbou stříbra, železné a později uranové rudy. Město již není městem hornickým, zůstává však památkem bohatých hornických tradic. Těžba na Příbramsku neměla fatální důsledky a dnes ji kromě muzeí připomínají pouze zarůstající odvaly a chátrající industriální stavby. Obávaná radioaktivita se v Příbrami neliší od celorepublikového normálu.¹³¹

Město a jeho okolí má velký kulturní i přírodní potenciál. Největší pozornost návštěvníků vzbuzuje Svatá Hora a Hornické muzeum Příbram. Ale i v okolí Příbrami se nachází řada významných a zajímavých památek, které by návštěvník mohl zařadit do svého programu. Příbram poskytuje svým rezidentům a návštěvníkům široké kulturní i sportovní vyžití. Nechybí ani noční život. Mnoho lidí přijíždí do Příbrami kvůli významným náboženským akcím, kterých se na Svaté Hoře konají desítky ročně. Nejvýznamnější akcí v roce 2005 byla Národní pouť na Svaté Hoře.

Výhodou města Příbrami je jeho dobré dopravní spojení s hlavním městem, ovšem dopravní dostupnost ostatních regionů ČR je spíše průměrná a v nejbližší době nelze očekávat její výrazné zlepšení. Příbram si lze prohlédnout i z ptáčích perspektivy při vyhlídkovém letu balónem nebo letadlem. Město a okolí disponuje poměrně hustou sítí dobře značených pěších turistických tras a rozvíjející se sítí cyklotras, cykloturistických tras a cyklostezek. Nedaleko Příbrami se jedna z cyklotras napojuje na páteční cyklotrasu Greenways. Městem probíhá 6 pěších turistických tras různé vzdálenosti a obtížnosti, z nichž dvě vedou přes Svatou Horu.¹³² Novinkou v letní sezóně 2005 se stal cyklobus společnosti Connex Příbram, s. r. o., jehož trasa zahrnuje všechna turisticky zajímavá místa v regionu Příbram a navazuje na již vytyčené cyklotrasy. Pěší turistika a cykloturistika jsou pro oblast Příbramska velmi vhodné, a proto je třeba tyto aktivity neustále podporovat a rozšiřovat. Jednou z překážek rozvoje cykloturistiky může být i neexistence půjčovny kol.

Turistické informace ve městě mohou návštěvníci získat především prostřednictvím informačních center, tištěných propagačních materiálů, informačního zvukového panelu, informačních tabulí, venkovních map a plánů města a inzerce na městském mobiliáři.

¹³¹ Doležal, D.: Příbram a okolí, Příbram 1997, Knihkupectví Olšanská a Hyšpler, s. 96.

¹³² Blíže turistická mapa Okolí Prahy, Brdy, Berounka (1 : 100 000), Praha 2002, Kartografie.

Orientační systém v Příbrami má sice své rezervy a neustále je co zlepšovat, ale celkový dojem působí spíše pozitivně.

Město Příbram a jeho okolí je významným poskytovatelem ubytovacích služeb v rámci celého bývalého příbramského okresu. Lokalita disponuje rozmanitou nabídkou ubytovacích zařízení, jejichž počet se jeví jako dostačující. Jsou zastoupeny téměř všechny kategorie ubytovacích zařízení. Přestože průměrné ceny za ubytování nejsou vysoké, je stálým problémem nedostatečná kapacita levnějšího ubytování. Město se snažilo mezeru zaplnit minikempem v rekreačním areálu Nového rybníka, který bude v budoucnu rozšiřován a doplněn potřebným zázemím. V Příbrami a jejím okolí se ubytovalo 108 z 240 dotázaných návštěvníků Svaté Hory, přičemž 25 % z nich bylo ubytováno u příbuzných a známých, 19 % v soukromí a 13 % v kempech, taktéž v chatách. Nabídka stravovacích služeb v Příbrami je poměrně rozsáhlá a jejich kvalita se neustále zvyšuje. Je to způsobeno jednak silným konkurenčním prostředím, jednak zvyšováním kvalifikace pracovníků.

Přestože se v Příbrami nacházejí tři dobře značená informační centra, jejich služeb využilo pouhých 24 % dotázaných.¹³³ Všechna infocentra jsou otevřena celoročně. Poskytují základní turistické informace. Nabídka se však liší v kvalitě a rozsahu poskytovaných informací a ve specifických činnostech, na které se jednotlivá centra zaměřují. Pro turistická informační centra je spolupráce s ostatními subjekty cestovního ruchu nezbytností. Zaručuje jim přísun aktuálních informací a umožňuje zkoordinování veškerých činností v oblasti cestovního ruchu. Přestože se centra nepovažují za konkurenty, spolupráce mezi nimi není na vysoké úrovni. Většinou spočívá ve výměně některých propagačních materiálů. Turisté přijíždějící do města vlakem jistě ocení existenci ČDcentra přímo v nádražní budově. Informační středisko Knihovny Jana Drdy a Infocentrum Městského úřadu se nacházejí v těsné blízkosti (zhruba 5 minut cesty) v centru města. Ale pro návštěvníky mířící nejprve na Svatou Horu nebo do Hornického muzea a teprve poté do centra města, tato poloha není zcela ideální. Obě atraktivita jsou dosti vzdálené od zmiňovaných center. Mezeru v příbramském informačním systému zaplní Svatohorské informační centrum, které zahájí provoz v červnu 2006. Bude přispívat k informování nejen o Svaté Hoře, ale i o všech službách ve městě a jeho okolí. Zřejmě se tak prodlouží i doba strávená v Příbrami, zejména u těch návštěvníků, kteří přijeli pouze za účelem návštěvy Svaté Hory (*viz graf č. 1*).

¹³³ Údaj pochází z grafu č. 7 v kapitole 5. 5. 6.

Hlavním cílem Městského úřadu v Příbrami, jako orgánu činného a kompetentního v oblasti cestovního ruchu, je přilákat do města široký okruh návštěvníků a zaujmout je natolik, aby zde alespoň jednou přenocovali a využili nabízených služeb. K tomu používá různé formy propagace (propagační materiály, internetové stránky, atd.) K informovanosti potenciálních návštěvníků přispívá také účast města na veletrzích a výstavách, kde je zastoupeno Oddělením obchodu, služeb a cestovního ruchu při Živnostenském úřadě Příbram. V současné době se město Příbram účastní dvou nejvýznamnějších veletrhů cestovního ruchu v České republice, a to Regiontour v Brně a Holiday World v Praze a dalších regionálních výstav a workshopů. Cílem těchto účastí je seznámit potenciální návštěvníky s přírodními a společenskými atraktivitami v Příbrami a v jejím okolí, s možnostmi trávení volného času atd. a zaujmout je natolik, aby v budoucnu do města zavítali. Město Příbram za účelem rozšíření nabídky cestovního ruchu spolupracuje především s okolními obcemi, je členem Svazku obcí podbrdského regionu a má uzavřené smlouvy o partnerství se zahraničními městy, což má pozitivní vliv na zvýšení počtu přijíždějících zahraničních návštěvníků do Příbrami. Proto je důležité v této činnosti pokračovat a vzájemnou spolupráci dále prohlubovat.

Jako ostatní středočeská města však bude Příbram i do budoucna do značné míry závislá na Praze. Praha pro rozvoj turistiky ve středních Čechách představuje určitý rozpor. Na jedné straně je navštěvována ohromným množstvím turistů z celého světa, kteří často vyjíždějí na výlety i do okolí Prahy. Na druhé straně disponuje obrovským zázemím v podobě kvalitních ubytovacích zařízení, široké škály poskytovaných služeb a bohatého nočního života. Výdaje návštěvníků Středočeského kraje tak z velké části zůstanou v Praze. Do budoucna má Příbram šanci jako turistická destinace pouze tehdy, pokud se dokáže přizpůsobit novým trendům v cestovním ruchu a využít velký potenciál návštěvníků Prahy, přilákat je do města a docílit prodloužení jejich pobytu. To lze pouze za předpokladu, že bude zabezpečena kvalitní organizace cestovního ruchu. Hlavní roli v úspěšnosti rozvoje cestovního ruchu v destinaci hraje kromě dobře fungujícího informačního systému také kvalita poskytovaných služeb, rozvoj infrastruktury, podpora profesionálního růstu pracovníků v cestovním ruchu a tvorba ucelených produktů. Velkou příležitostí pro město rovněž představuje spolupráce s CzechTourismem, který ve zpracované „*Strategii propagace České republiky 2004 – 2010*“¹³⁴ počítá s Příbrami jako s jedním z cílů plošně propagovaných fakultativních výletů z hlavního města Prahy.

¹³⁴ CzechTourism. Strategie propagace České republiky 2004 – 2010. COT Business, 2004, č. 4, s. 4.

5. SVATÁ HORA

Jako Svatá Hora je označován rozsáhlý komplex budov s mnoha věžemi a rohovými kaplemi vystavěný ve stylu raného baroka. Je zasvěcen Svaté Panně Marii, která je uctívána v podobě milostné sošky Panny Marie svatohorské. Již 330 let stojí nad hornickým městem Příbram ve výšce 590 metrů na kopci Svatá hora, podle kterého je nazván. Pojmenování vrchu je obestřeno tajemstvím. Jedná se zřejmě o lidové označení hory, jejíž svatost je dána svatyní Panny Marie a pobytem muže svatého života - poustevníka. Pro svou polohu uprostřed země bývala Svatá Hora označována jako duchovní srdce Čech.

5.1. HISTORIE

Vznik poutního místa

Dějinné počátky poutního místa jsou opředeny mnoha pověstmi.¹³⁵ Podle jedné z nich byla původní kaplička postavena roku 1260 rytířem Malovcem jako poděkování Panně Marii za vyslyšenou prosbu o ochranu před lupiči (nepřáteli či vojáky). Podle jiných zpráv kapli nechal postavit o století později první pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic, kterému Příbram spolu s dalšími padesáti vesnicemi v okolí věnoval císař Karel IV. jako ekonomické zázemí při povýšení pražského biskupství na arcibiskupství¹³⁶. Někteří autoři však kladou výstavbu kapličky do doby Vladislava II. kolem roku 1500. Protože stála na obecním pozemku a byla vyzdobena namalovanými rodovými znaky šlechticů z Příbrami a okolí, kteří zde sídlili v 1. polovině 16. století, je pravděpodobné, že ji postavil majitel panství a město Příbram.

Podoba původní kapličky je známa z nejstarších vyobrazení na vedutě Příbrami z doby po polovině 17. století. Je to jednoduchá, prostá, neslohová stavba, která odpovídá Balbínovu popisu v jeho knize *Diva montis sancti*, vydané v roce 1665. Dovídáme se z ní, že měla hrubé nerovné zdi, plochý dřevěný strop, dva vchody bez dveří na bocích lodí a podlahu z udusané hlíny. Díky neslohovosti a strohosti stavby se nedá vyloučit verze,

¹³⁵ Pro sepsání kapitoly byly použity tyto materiály:

Holas, F. X.: Dějiny poutního místa mariánského Svaté Hory u Příbramě, vydáno Pěčí matice svatohorské L.P. 1930, stran 765.; Holas, F.X.: Sto kapítek z dějin Svaté Hory, mariánského poutního místa u Příbramě, Příbram 1940, stran 80; Kopeček, J.: Svatá Hora, Kostelní Vydří 2003., s. 6-23.; Vokolek, V.: Esoterické Čechy, Morava a Slezsko. Svazek třetí. Střední Čechy II., Praha 2005, Eminent, s. 64 – 72.

¹³⁶ Pražské arcibiskupství během několika staletí popisuje Hledíková, Z., Polc, J. V.: Pražské arcibiskupství 1344 – 1994. Sborník statí o jeho působení a významu v české zemi., Praha 1994, Zvon.

že ji postavil některý z poustevníků, kteří obývali nedalekou poustevnu - roubenou chatrč. Až do třicetileté války směřovala ke kapličky procesí poutníků, kteří hledali posilu, útěchu a pomoc. V roce 1631 dopadla krutá rána i na Svatou Horu. Utábořila se zde část císařského vojska a z kapličky si udělali stáj pro koně. Vojáci spálili vše, co se dalo, na oltáři ponechali pouze sošky, mezi nimi i sošku Panny Marie svatohorské.

Soška Panny Marie svatohorské

Bohuslav Balbín¹³⁷ zaznamenal od starých pamětníků, že sošku vyřezal sám Arnošt z Pardubic a měl ji na oltáři v arkýři kaple svého hrádku v Příbrami.¹³⁸ V době husitských válek ji schovali horníci v příbramských dolech, pak stála nějaký čas v kostele sv. Jakuba na příbramském náměstí a ve špitálním kostele sv. Jana Evangelisty, který byl na počátku 16. století předán německým horníkům. Čeští horníci pak přenesli sošku Panny Marie a sošku sv. Alžběty Durynské do kapličky na Svatou Horu.

Milostná soška Panny Marie svatohorské je stará gotická práce, ale přesnější dataci ztěžuje zlidovělé řezbářské pojetí, kde lze předpokládat značné přežívání slohu. Nepochybně je domácího původu a stojí na počátku řezbářské tradice příbramských horníků. Arnošt z Pardubic by mohl být jejím tvůrcem, protože řezbářství bylo v té době oblíbenou činností i ve vysokých kruzích.¹³⁹ Milostná soška Panny Marie je vysoká 49 cm. Je vyřezána z hruškového dřeva a má podobu gotických madon. Soška je oblékána k různým příležitostem do vzácných šatů, kterých je k dispozici téměř 100 – jedny z tepaného zlaceného stříbra, zdobené perlami a drahokamy. Na hlavách Madony a Jezulátka jsou zlaté korunky, posázené také drahokamy a perlami. Korunky darovala vatikánská kapitula a soška jimi byla slavnostně korunována 22. června 1732. Svatá Hora se tak zařadila mezi nejslavnější poutní místa na světě. Kopie milostné sošky byly za posledních deset let vyslány do dvou zemí amerického kontinentu, Argentiny a Kolumbie.

¹³⁷ Bohuslav Balbín (1621 – 1688) byl významným dějepisem. O jeho díle a životě pojednává publikace Kučera, J.: Bohuslav Balbín a jeho místo v české kultuře, Praha 1983, Vyšehrad; Pokorná, Z.: Bohuslav Balbín und die Kultur seiner Zeit in Böhmen, Sborník z konference Památníku národního písemnictví, Praha 1992, Památník národního písemnictví.

¹³⁸ Hrádek je dnešní Zámeček, tzv. Ernestinum. Kaple, kde se Arnošt z Pardubic modlil, se dochovala dodnes.

¹³⁹ V knize Mandelová, H.: České země za vlády Lucemburků, Praha 1999, Albatros, s. 64 je uvedeno, že sám Karel IV. často řezal do proutků a vyřezával, a to při různých jednáních. Údajně se více soustředil a v průběhu rokování na něm nebyly poznat citové proměny.

Nejvýznamnější zázrak na Svaté Hoře

Z řady poustevníků, kteří svatohorskou kapli spravovali, byl nejproslulejší Jan Procházka. Jako měšťan a pláteník žil v Nymburku až do roku 1619, kdy oslepl. Poté živořil jako žebrák v Praze. Počátkem roku 1632 se mu zdál sen o starci, který ho vybízel, aby se odebral na Svatou Horu a uctíval tam Pannu Marii. Opakování a naléhavost snu ho přiměly k rozhodnutí. Vydal se tam v doprovodu svého osmiletého vnuka. Na místo dorazili 10. června 1632. Delší dobu opuštěná poustevna mu byla příbramskou obcí svěřena i s povinností pečovat o kapli. Po několika dnech ustavičných modliteb a proseb k Panně Marii se stal zázrak – Procházkovi se skutečně vrátil zrak, jak mu bylo ve snu slibováno. Nejdříve viděl mlhavě, ale v příštích dnech zřetelněji a zřetelněji. Vyslyšení proseb poutníků u svatohorské Panny Marie bylo známo již dříve, včetně uzdravení, ale Procházkovu prohlédnutí po tolika letech slepoty bylo pokládáno za skutečně zázračné. Potvrzeno bylo svědeckými výpověďmi i lékařským dobrozdáním.

Zpráva o tomto zázraku proslavila Svatou Horu v celé katolické Evropě. Již roku 1634 navštívil Svatou Horu císař Ferdinand II. se svým synem Ferdinandem III., aby vzdal hold Panně Marii svatohorské. Do této doby nebyla na Svaté Hoře studna. Poustevníci museli nosit vodu z města. Ve stejném roce opět mimořádným způsobem našel poustevník Procházka na hoře pramen. Navíc se později ukázalo, že tato voda má léčivé účinky, jmenovitě při onemocnění očí. Zázrak se stal hlavní, přelomovou událostí v dějinách Svaté Hory. Po Procházkově neuvěřitelném uzdravení se výrazně zvyšoval příliv poutníků i zájem šlechty o udržování kaple.

Vývoj Svaté Hory za správy jezuitů

Příbramský děkan při nedostatku duchovních v době třicetileté války nemohl vyhovět přáním zbožných poutníků a na Svatou Horu docházel zřídka. Příbramští konšelé tam však chtěli mít duchovní správu stálou. Sepsali petici a zaslali ji císaři s prosbou, aby pověřil duchovní správou kaple na Svaté Hoře jezuitu z nedaleké Březnice. Jezuité již dříve o Svatou Horu velmi usilovali.¹⁴⁰ Vytušili, že poutní kaplička s tehdy již proslulou mariánskou soškou, je ideální poutní místo, z něhož díky skvělé poloze v samém středu Čech lze vybudovat nejslavnější mariánské poutní místo v zemi. Císař vyhověl a jezuité převzali správu 24. srpna 1647. Březnici, v níž měli jezuité kolej, spojili se svatohorskou

¹⁴⁰ Jezuité – Tovaryšstvo Ježíšovo, založil Ignác z Loyoly v roce 1534. Jejich cílem bylo podporovat papežství, hájit katolickou nauku a působit misijně. O jezuitech pojednává Čornejová, I.: Tovaryšstvo

svatyní již roku 1649 tzv. svatou cestou šestnácti křížů s obrazy, která byla později nahrazena zděnými výklenkovými kapličkami. Na Svaté Hoře postavili obydlí pro řeholníky.

Jezuité ze Svaté Hory pomáhali v duchovní správě v místě i v širokém okolí, ale nejvíce se věnovali přece jen poutníkům. Slávu Panny Marie svatohorské šířili a zvyšovali duchovními slavnostmi, kázáními, knížečkami, obrázky apod. Po konci třicetileté války přicházeli na Svatou Horu davy poutníků, aby se pomodlili za zbídačenou zemi. Ale kaple byla příliš malá a brzy pro tolik lidí nestačila. Proto se jezuité rozhodli postavit rozsáhlý poutní areál odpovídající duchovním požadavkům množství návštěvníků. Téhož roku narýsoval slavný italský architekt Carlo Lurago (tehdy žijící v Praze) první projekt na velkorysé vybudování poutního místa podle ideového návrhu jezuity P. Benjamina Schleyera, který vycházel z předloh italských. Plán byl nepatrně upraven a realizován v rozsahu, jaký známe dnes. Carlo Lurago byl nejvýznamnějším architektem té doby u nás. Svými skvělými projekty si získal představené především jezuitského řádu, kteří ho pověřili vypracováním mnoha dalších projektů pro řadu převážně sakrálních staveb v Čechách.¹⁴¹ Hlavní výstavba komplexu proběhla v letech 1658 - 1675. Kromě šlechty se na stavbě a výzdobě podílela i města Praha, Plzeň, Mníšek a Březnice (podle nichž jsou pojmenovány a vyzdobeny rohové kaple), ale především nesčetné zástupy dnes již neznámých poutníků, kteří přispěli svými dary.

Svatá Hora se vyznačuje především nádhernou střední chrámovou stavbou baziliky Nanebevzetí Panny Marie svatohorské. Chloubou baziliky je kromě sošky Panny Marie svatohorské hlavní oltář, celý ze stříbra. Bazilika se nachází se na vyvýšené terase s balustrádou, která je zdobena sochami. V dolní části areálu jsou ambity s bohatou malířskou a štukatérskou výzdobou, s uzavřenými a otevřenými kaplemi. Toto architektonické řešení bylo do té doby v Čechách neznámé. Svatá Hora se tak stala pravzorem pro četná další poutní místa, která byla v Čechách později vybudována. Netradiční jsou i svatohorské schody, kterými je Svatá Hora spojena s městem Příbram. Jsou dlouhé cca 450 m. Svatá Hora byla vyšperkovaná uměleckými díly mnoha malířů,

Ježíšovo: jezuité v Čechách., Praha 1995, Mladá fronta. Život svatohorských jezuitů zachytil Kolářek, J: jezuité na Svaté Hoře, Velehrad 1998.

¹⁴¹ Sakrální památky mapuje Vaverka, J. a kolektiv: Moderní sakrální stavby církví a náboženských společností na území Čech, Moravy a Slezska, Brno 2004, Jota.

sochařů, štukatérů a uměleckých řemeslníků, v čele se světoznámým sochařem J. Brokoffem, malířem P. Brandlem a dalšími.¹⁴²

Největším triumfem jezuitů ovšem bylo, že dosáhli korunovace milostné sošky Panny Marie svatohorské. **První korunovace sošky a tím i celé Svaté Hory se konala 22. června roku 1732 v den stoletého výročí prohlédnutí Jana Procházky.** Svatá Hora se tak zařadila mezi nejslavnější poutní místa na světě. Výročí korunovace se slaví od té doby každým rokem až do současnosti vždy třetí neděli po svatodušních svátcích.

Za jezuitů došlo poté ještě k několika stavebním úpravám. Některé přestavby a přístavby však již nestihli zrealizovat. Jezuitský řád byl totiž roku 1773 dočasně zrušen. Správu převzali světští administrátoři, od roku 1796 s titulem probošta. V tomto roce byla totiž rezidence povýšena na stálé proboštství. Probošti spravovali Svatou Horu 86 let.

Vývoj Svaté Hory za správy redemptoristů

V roce 1861 dostali Svatou Horu do správy redemptoristé¹⁴³, kteří zde působili do roku 1950. V roce 1903 dali kostel opravit a jeho nejstarší část, dosud bez výzdob, pokrýt novu figurální i ornamentální štukovou dekorací. Po rozsáhlé opravě a renovaci požádali papeže Pia X. o udělení titulu „bazilika“ pro poutní kostel. Tímto titulem papež výjimečně povyšuje či vyznamenává nejslavnější chrámy. Pius X. uznal žádost redemptoristů za oprávněnou a vydal zvláštní *breve* „*Sacris aedibus*“, jímž **roku 1905 povýšil Svatou Horu na „baziliku minor“, tj. baziliku menší.** Svatá Hora není bazilikou ve smyslu stavebního typu, ale ve smyslu náboženském (symbolickém) jako královský palác, tj. palác Královny nebe Panny Marie, a titul se vztahuje na celý poutní areál. Časem se však vžil zvyk jmenovat bazilikou pouze vlastní chrám Nanebevzetí Panny Marie.

Svatá Hora v době 1. a 2. světové války

I na Svatou Horu dolehla bída první světové války. Řada kněží byla odvelena na frontu. Svatá Hora přijímala uprchlíky z obsazených území, měla duchovní i materiální péči o Italy, Chorvaty, Rusíny a Poláky. Konec války i vznik samostatného československého státu všichni uvítali s úlevou a vděčností. Nad rezidencí vlál český prapor již 29. října 1918. Svatá Hora byla však v listopadu nečekaně obklíčena četnictvem, které provedlo několik prohlídek. Do areálu se již nesmělo svobodně vcházet. Ti, kdo

¹⁴² O významných malířích, sochařích a architektech pojednává Matějček, A.: Cesty umění, Praha 1984, Odeon.

¹⁴³ Řádu redemptoristů je věnována kapitola 5. 3. 2.

odcházel, byli prohledáváni. Až poté, co se podařilo vyslat posla do Prahy, byla zjednána náprava a svévolnému revolučnímu jednání místních orgánů učiněna přítrž. Ukázalo se, že vše bylo vyvolána pomlouvačnou kampaní, která tvrdila, že redemptoristé rozkrádají majetek a chtějí odvézt poklad Svaté Hory do Vídně. Tento incident byl považován za součást nechuti vůči katolické církvi, která byla spojována s císařským režimem.

Svatá Hora a komunismus

Zásahy na konci války v roce 1945 byly „mírnější“ jen díky tomu, že bylo dobře známo, jak redemptoristé ze Svaté Hory statečně vystupovali a jednali po celou dobu války. Po únoru 1948 však veškeré zábrany padly a razie o říjnové noci r. 1950 proběhla i na Svaté Hoře. Všichni řeholníci byli zatčeni a odvečeni do sběrných táborů. Odtud směřovali do vojenských táborů nucených prací nebo do komunistických věznic. Od padesátých let 20. století byl společný život v kláštorech zakázán.¹⁴⁴ Na Svaté Hoře v té době působili diecézní kněží. 27. dubna 1978 vypukl na Svaté Hoře veliký požár. Zřejmě byl založen záměrně, aby tu nemohly proběhnout oslavy 250. výročí korunovace. Živel poničil rozsáhlou část areálu, jehož opravy trvaly až do roku 2003.

Svatá Hora byla však velkým symbolem a příliš známou a cennou uměleckou památkou. Byla nejen tolerována, ale dokonce pokrytecky chráněna jako lživý důkaz, jak pečlivě se komunistický stát stará o církve a věřící. Během éry komunismu toto místo žilo v povědomí lidí jako místo, kam lze utéci před ideologickým tlakem. Mnozí propuštění vězni směřovali své první kroky právě na Svatou Horu, aby poděkovali za Boží ochranu v době, kdy byli vězněni. Po pádu komunismu navštěvují Svatou Horu poutníci a turisté z celého světa. Od 24. března 1990 je duchovní správa Svaté Hory opět svěřena kněžím Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele – redemptoristům.

¹⁴⁴ O smutných 50. letech 20. století v Československu, o politických procesech opatů a kněží vydává svědectví Tajovský, V. B.: Želivské elegie, Pelhřimov 1999.

5.2. POPIS A CHARAKTERISTIKA AREÁLU POUTNÍHO MÍSTA

Následující kapitola popisuje areál a jeho nejvýznamnější prvky.¹⁴⁵ Celý areál přibližuje plánec v příloze č. 12. Obrázky zmiňovaných prvků jsou součástí přílohy č. 13. Uprostřed areálu se nachází stupňovitá *terasa*. Na terasu z každé světové strany vede schodiště. Po celém obvodu terasy je postavena balustráda. Na té se střídají sochy světců a andělů, z nichž každý přidržuje kartuš s reliéfem milostné sošky nebo obrazu Panny Marie z některého poutního místa v Čechách. Na soklech tří schodišť stojí sochy andělů a vázy. Ústřední svatyně – *bazilika* – je tvořena osmi kaplemi, z nichž tři jsou otevřené. Bazilika má na bocích dvě předsíně, v každé je vchod do baziliky a do pěti kaplí. Kaple sv. Františka Xaverského dnes slouží jako sakristie. Nejvýznamnější je *kaple zasvěcená Nanebevzetí Panny Marie*, která skrývá zdivo původní kapličky. V této kapli se nachází stříbrný hlavní oltář, který patří k nejcennějším předmětům na Svaté Hoře. Na oltáři stojí strozziová skříňka, v které je uložena milostná soška Panny Marie svatohorské. Věž nad svatyní byla postavena roku 1667. V roce 1995 v ní původní zavěšenou lampu vystřídalo elektrické světlo.

Kamennou terasu obklopují *ambity*. Ambity severní a jižní se skládají z devíti klenbových polí, východní a západní ze sedmi polí. Na každé straně ambitu jsou dvě *průchozí kaple s oltářem* ve výklenku, všechny jsou zasvěcené Panně Marii. Na západní straně je navíc tzv. „Dušičková kaple“, kaple Panny Marie, kde malby a štukové ozdoby představují poslední věci člověka, tj. lebky, kosti a lidská kůže. Oltářní obraz představuje Pannu Marii, jak prosí Krista Pána, aby zkrátil muka Dušiček v očistci. Oltářní obrazy ve všech kaplích představují hlavní události ze života Panny Marie a v letech 1872 - 1881 je namaloval akad. malíř Jan Umlauf. Původní oltářní malby nebyly po odchodu jezuitů dlouho opravovány a redemptoristé je dali přemalovat nebo namalovat jiné tam, kde změnili zasvěcení kaplí. V případě nepříznivého počasí se tyto kaple využívají k modlitbě křížové cesty. Umělecky zvláště cenné štukové ozdoby jsou v kaplích Narození, Obětování, Zvěstování a Korunování Panny Marie. Ve *zvonici* uprostřed západních ambitů visí osm zvonů, z nichž jsou tři nevykyvné. Všechny zvony tvoří zvonkovou hru, která je hrána několikrát denně tři minuty před odbitím celé hodiny (refrén svatohorského Zdrávasu: „Buď nám milostivá, oroduj za nás, ó Panno Maria“). Zvony byly pořízeny

¹⁴⁵ Ke zpracování této kapitoly byla použita kniha Kopeček, J.: Svatá Hora, Kostelní Vydří 2003, s. 24 - 63; průvodcovské texty získané od paní Aleny Heverové, vedoucí Svatohorského muzea a průvodcovské služby.

na náklad Matice svatohorské¹⁴⁶ v letech 1934-35. Dodala je firma Rudolf Perner z Českých Budějovic. Dodnes je zvonkohra považována za nejlépe laděnou v Čechách.

Nároží ambítů vyplňují v půdorysu *osmiboké, uzavřené kaple*, které jsou zastřešeny měděnou zvonovou střechou s lucernou. Jsou přístupné jen s průvodcem. Kaple jsou orientovány k městu, jehož název nesou, a ze kterého pocházeli mecenáši přispěvší na stavbu těchto kaplí. Jedná se tedy o kapli Mníšeckou, Pražskou, Březnickou a Plzeňskou. Mníšecká kaple byla v roce 1978 nejvíce z celého areálu poškozena požárem. Výzdoba Pražské kaple patří k nejcenějším barokním památkám. Dokladem je oltářní obraz "Zvěstování Panny Marie", který namaloval známý barokní malíř Petr Brandl a Svaté Hoře jej věnoval císař Leopold I. Je nejkrásnějším obrazem na Svaté Hoře. Březnickou kapli založila paní Kateřina Lidmila z Talmberka, manželka Přibíka Jeniška z Újezda, královského prokurátora a pána na nedaleké Březnici, který jako horlivý katolík povolal do Březnice jezuity a společně s manželkou založili jezuitskou kolej.¹⁴⁷

Pole mezi otevřenými kaplemi v ambitech jsou vyzdobena *cyklem jedenadvaceti velkých lunetových obrazů*, které líčí dějiny a pověsti Svaté Hory. Nad každým obrazem je napsáno, co představují. Nejstarší byly malovány ještě za jezuitů, ale koncem 19. století byly přemalovány Josefem Mathauserem a dva obrazy malířem Muhlem. Na lunetách je vyobrazen například rytíř Malovec, který byl přepaden lupiči, pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic modlící se před soškou Panny Marie s Jezulátkem a slepý poutník Jan Procházka, kterému se na Svaté Hoře zázračně vrátil zrak. Vyprávění dějin prostřednictvím těchto obrazů začíná v jižních ambitech a končí ve východních. Téměř *sto dekorativních obrazů v klenutí ambítů* představují různá neštěstí, nehody a nebezpečí, při kterých Panna Marie svatohorská pomohla svým ctitelům a jsou zapsány v Letopisech svatohorských. Letopočty znamenají rok, kdy se událost stala a pod číslem jsou vysvětlené v brožuře Milosti Panny Marie svatohorské v obrazech. Příběhy spolu nesouvisí, ale na každé chodbě převládají takové události, které mají za původ podobná neštěstí. Mezi Mníšeckou a Pražskou kaplí jsou převážně nebezpečí, zaviněná nešťastným pádem z koně, vozu, vysoké budovy apod. Mezi kaplí Pražskou a Březnickou jsou vyobrazena neštěstí způsobená zlými lidmi, válkou, divokými zvířaty nebo morem. Mezi Březnickou a Plzeňskou kaplí líčí neštěstí zaviněná ohněm, střelbou, mečem, bleskem. Mezi kaplí Plzeňskou a Mníšeckou jsou nehody, které způsobil vodní živel.

¹⁴⁶ Matice svatohorská je občanské sdružení, které Svatou Horu podporuje materiálně i duchovně. O činnosti matice blíže pojednává kapitola 5. 3. 4. Informace o Matici byly získány z interních zdrojů.

U severovýchodního nároží z vnější strany stojí patrová **rezidence**, s jejíž stavbou začali jezuité v roce 1662, pravděpodobně podle projektu a pod vedením Carla Luraga. Březničtí jezuité uvažovali o přesunutí koleje z Březnice na Svatou Horu. V roce 1697 však došlo k rozporu s březnickou vrchností a přeložení se neuskutečnilo. Na severní straně ambitu se nachází **hodinová věž** a vchod na slavné **Svatohorské schody**, které spojují Svatou Horu s městem Příbram. Nejstarší schody, připomínané roku 1658, byly dřevěné a otevřené. V roce 1670 byly schody zastřešeny z důvodu častého nepříznivého počasí. Roku 1727 vypracoval Kilián Ignác Dientzenhofer¹⁴⁸ plány na stupňovitou chodbu s několika kaplemi a s dvouramenným vyústěním, doplněné množstvím soch. Ale pro nedostatek financí byla v letech 1727 - 1728 realizována skromnější jen verze. Uvádí se, že na Svatou Horu vede 365 schodů, včetně schodiště ke korunovačnímu oltáři. V roce 1993 byla provedena zatím poslední velká rekonstrukce schodů. Jejich nepřítelem je zejména vandalismus. Ze svatohorských schodů lez postranními dveřmi vyjít do svahu, kde je přímo pod Plzeňskou kaplí vybudována **Kaple Máří Magdalény**. Zdobí ji umělé krápníky, které mají vzbudit dojem jeskyně - grotty.

Ambity jsou přístupné jednak ze Svatohorských schodů, jednak od východu hlavní Pražskou branou a od jihu Březnickou branou. K areálu Svaté Hory patří také několik dalších nemovitých kulturních památek. Na náměstíčku před Pražskou branou stojí kamenný sloup se zlacenou replikou sochy Panny Marie svatohorské. Východně od svahu nad příjezdovou cestou stojí skupina velkých soch „Kalvárie“. Podél příjezdové cesty vede cesta pro pěší, která směřuje k parkovišti pod Svatou Horou. U cesty již po staletí roste **Svatohorský dub**. V mírném svahu jižně od Březnické brány je ve zděné kapli zastřešené cibulovou bání „**mariánská studánka**“, kterou vykopali poustevníci Jan Procházka. Později byla prohloubena až na 78 m. Na jihozápadní straně ve svahu byla vybudována **Křížová cesta**. Tradice křížové cesty vznikla na Svaté Hoře již v polovině 17. století. Tehdy spojilo Březnici se Svatou horou 14 křížů, později přestavěných na zděné kapličky. Nejprve tudy chodili jezuité, později procesí poutníků. Redemptoristé chtěli po vzoru velkých evropských poutních míst vystavět křížovou cestu, kterou by tvořila bronzová sousoší. Ale politická situace – válka a nástup komunismu – nebyla příhodná a v parku byly umístěny jen dřevěné kříže, které časem zchátraly. V roce 2000 byla křížová cesta znovu

¹⁴⁷ O příchodu jezuitů do Březnice pojednává Vokolek, V.: Esoterické Čechy, Morava a Slezsko. Svazek třetí. Střední Čechy II., Praha 2005, Eminent, s. 127 - 128.

¹⁴⁸ O Kiliánu Ignáci Dientzenhoferovi (1689 – 1751), významném barokním architektovi, pojednává blíže Vilímková, M.: Stavitelé paláců a chrámů, Praha 1986, Vyšehrad.

obnovena. Slavnost jejího posvěcení se konala 10. září 2000. *Kříž P. Toufara*¹⁴⁹ připomene smutná padesátá léta 20. století, kdy byl zakázán společný život v kláštrech.

Na jihovýchodní straně od církevní památky se nacházejí nízké *kamenné stánky* s upomínkovými a náboženskými předměty. Stejně jako Restaurace na Svaté Hoře a občerstvení jsou otevřeny jen v letní sezóně.

5.3. ANALÝZA PROVOZNÍHO ZABEZPEČENÍ POUTNÍHO MÍSTA SVATÁ HORA

Svatá Hora je od roku 1995 národní kulturní památkou a od roku 2004 prvním objektem v pražské arcidiecézi, ve kterém mohou návštěvníci využít služby průvodce. Kostel Nanebevzetí Panny Marie v poutním objektu spadá pod Arcibiskupství pražské, Římskokatolickou farnost u kostela Nanebevzetí Panny Marie - Svatá Hora. Správou celého poutního objektu pověřil arcibiskup pražskou provincií Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele. Při Svaté Hoře funguje Matice svatohorská, občanské sdružení, které založili přátelé a příznivci Svaté Hory. Každou neděli při mších svatých a při různých významných událostech účinkuje Svatohorský chrámový sbor. Pravidelné prohlídky Svaté Hory a prodej knih a poutního zboží zajišťuje Svatohorské poutní muzeum, které provozuje společnost Sacromontana, s. r. o.

5.3.1. ARCIBISKUPSTVÍ PRAŽSKÉ

Všeobecná - katolická církev se sestává z místních církví, jimiž jsou zejména diecéze. V čele diecéze stojí diecézní biskup, jedná-li se o arcidiecézi, tedy arcibiskup. Úřad Arcidiecéze pražské se nazývá Arcibiskupství pražské. Arcidiecéze pražská se dělí na 378 farností, které spravuje farář jmenovaný arcibiskupem. Arcibiskupství pražské spravuje 757 kostelů a kaplí, má 240 farářů, z toho 79 řeholních¹⁵⁰. Farnosti jsou sdruženy do 14 vikariátů, a to z praktických organizačních důvodů. V čele okrskového vikariátu je okrskový vikář, jehož povinností je zejména koordinovat pastorační aktivity, dohlížet na řádné spravování farností a pomáhat kněžím svého vikariátu. Na území některých pražských farností působí kromě toho celkem 22 samostatných duchovních správ

¹⁴⁹ P. Josef Toufar (1902 – 1950) byl první obětí komunistické zvěle z řad duchovních. Toufarův osud zachytila ve svém románu Javořická, V.: Vítězná láska: silnější než smrt, Brno 1997, Bonus A.

¹⁵⁰ Údaje podle sčítání lidu z r. 2001 jsou uvedeny na internetových stránkách Arcibiskupství pražského www.apha.cz, prosinec 2005.

ustanovených u kostelů, které nejsou farními, např. u některých řeholních nebo poutních kostelů. Farnosti obvykle zahrnují jednu nebo více obcí, ale v některých městech – příkladem je právě město Příbram - je farností více.

Na Svaté Hoře působí Římskokatolická farnost u kostela Nanebevzetí Panny Marie Příbram – Svatá Hora, která patří pod Arcibiskupství pražské. V čele farnosti je farář Mgr. Stanislav Příbyl, CSsR.¹⁵¹ a 4 farní vikáři.

Kontakt

Adresa: Římskokatolická farnost u kostela Nanebevzetí Panny Marie Příbram – Svatá Hora Svatá Hora 591, 262 80 Příbram II.

Tel: +420 318 429 930

Fax: +420 318 429 934

E-mail: basilica@svata-hora.cz

Internet: <http://www.svata-hora.cz>

WAP: <http://wap.svhora.cz>

Úřední hodiny farního úřadu: Po – Pá: 9 – 12, 13 – 15:30 hodin

5.3.2. PRAŽSKÁ PROVINCE KONGREGACE NEJSVĚTĚJŠÍHO VYKUPITELE

24. března 1990 byla duchovní správa Svaté Hory znovu svěřena pražské provincii redemptoristů a současně se stala sídlem vedení řádu v České republice.

Redemptoristé neboli Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele (Congregatio Sanctissimi Redemptoris, zkratka CSsR) je řeholní společnost, která byla založena 9. listopadu 1732 v městečku Scala v Neapolském království advokátem, knězem a později biskupem, svatým Alfonsem de Liguori.¹⁵² Redemptoristé začali působit nejprve v Evropě, později v celém světě v nejrůznějších podobách (provincie, viceprovincie, regie, misie). Dnes kongregace působí na 4 kontinentech v 77 zemích světa. Čechy byly jednou z prvních zemí, kde se redemptoristé usadili a začali pracovat. Nejprve jako součást rakouské provincie, od roku 1901 samostatně. Řád Nejsvětějšího Vykupitele má být jasným a zářivým svědkem lásky, živou památkou Krista.

¹⁵¹ CSsR. = Congregatio Sanctissimi Redemptoris = Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele.

¹⁵² Informace o řádu Redemptoristů byly získány na internetové adrese www.cssr.cz.

Pražská provincie byla založena 26. dubna 1901. Před druhou světovou válkou patřila mezi nejsilnější na světě – měla téměř 300 členů.¹⁵³ V době komunismu byly pozatýkány a odsouzeny přední osobnosti Kongregace. V současné době tvoří provincii jen 29 spolubratrů. Od roku 1990, kdy mohla Kongregace začít opět legálně působit, se potýká s velkými finančními problémy. Za komunismu propadla velká část provinčního majetku státu. V současnosti není vůle politické reprezentace majetek vrátit, proto ho Kongregace vymáhá soudně. Provincie spravuje 4 domy tzv. provinciální domy:

- Svaté Hora, hlavní poutní místo českých diecézí,
- Králíky, mariánské poutní místo v diecézi Hradec Králové ve východních Čechách,
- Frýdek, mariánské poutní místo na severní Moravě (ve Slezsku) v diecézi Ostrava – Opava,
- Tasovice, na jižní Moravě v diecézi Brno.

Redemptoristé na Svaté Hoře

K 31. prosinci 2005 na Svaté Hoře působil provinciál Mgr. Stanislav Příbyl, CSsR., 6 kněží, jáhen, řeholní bratr a kandidát. Jejich počet se neustále mění. Někteří kandidáti se vrací z provincie v Bratislavě, kde studovali a formovali se v kolektivu mladých redemptoristů. Přicházejí sem i spolubratři z provincie Varšava, kteří v pražské provincii pracují od roku 1991. Kromě Svaté Hory svatohorští redemptoristé spravují kostel v Obořišti, Višňové, Bohutíně a TřebSKU (které patří pod českobudějovickou diecézi) a v Praze na Malé Straně.

Mezi hlavní činnosti správy Svaté Hory patří:

- správa, obnovování a udržování svěřeného nemovitého i movitého majetku Římskokatolické farnosti,
- umožnění aktivního využívání a zpřístupnění poutního areálu široké veřejnosti,
- pastorační práce na Svaté Hoře, vedení exercicií¹⁵⁴, udělování svátostí,
- propagace a prezentace národní kulturní památky,
- pořádání kulturních akcí,

¹⁵³ Údaje o Pražské provincii redemptoristů a o činnosti redemptoristů na Svaté Hoře byly přebrány z internetových stránek Svaté Hory a pražské provincie, a to www.svata-hora.cz, a www.cssr.cz, leden 2006.

¹⁵⁴ Exerciie zavedli již jezuité. Jedná se o 3 – 5denní kurzy duchovní obnovy, jež jsou významnou událostí v životě každého křesťana. Někteří křesťané se exercicií zúčastňují dokonce každý rok. Exerciční dům na Svaté Hoře se nachází rovněž na Svaté hoře nedaleko poutního areálu. Za druhé světové války sloužil jako tuberkulózní léčebna. Za rok 2005 zde farnost pořádala 18 exercicií a duchovních obnov, celkem se konalo

- vydávání neperiodických tiskovin a publikací, které se vztahují ke Svaté Hoře,
 - neustálé shánění finančních prostředků na provoz objektu,
- a další.

Problémy budoucnosti kongregace jsou úzce spojeny s problémy katolické církve v České republice. Výzvou k zachování kongregace a rozšíření počtu věřících se v poslední době stal velký počet emigrantů, zvláště Vietnamců, mezi kterými jsou i katolíci. Jsou to lidé opuštění ve smyslu duchovní péče. Svatohorští redemptoristé proto pozvali vietnamské redemptoristy do České republiky.

Kontakt

Adresa: Svatá Hora 591, 261 80 Příbram II.
 Tel./fax: +420 318 429 934
 E-mail: cssr@cssr.cz
 Internet: <http://cssr.cz>

5.3.3. SVATOHORSKÝ CHRÁMOVÝ SBOR

Hudba patří ke Svaté Hoře již od počátku vzniku poutního místa. Vystřídala se tu řada významných hudebníků, skladatelů a varhaníků. V současné době působí ve svatohorské bazilice šest pravidelně hrajících varhaníků: dva profesionální, čtyři amatéři.¹⁵⁵ Od roku 2004 se na Svaté Hoře konají víkendové kurzy chrámové praxe pro varhaníky. Cílovou skupinou jsou především studenti konzervatoří a ostatní varhaníci s vyšší úrovní techniky hry na tento nástroj. Dosud byly kurzy připravovány jen pro amatérské varhaníky.

Svatohorský chrámový sbor v současnosti tvoří 18 stálých členů všech věkových kategorií, různého pracovního či studijního zaměření. Tento tzv. „velký sbor“ pravidelně vystupuje při nedělních bohoslužbách. Koncertní činnost je spíš výjimečná (kromě pravidelných vánočních a velikonočních koncertů). Sbor pravidelně dvakrát ročně vyjíždí na několikadenní soustředění, kde pracuje na rozšiřování repertoáru o náročnější kompozice, jejichž příprava za „běžného provozu“ není možná. Kromě „velkého sboru“ funguje i kroužek nadšenců zvaný „malý sbor“. Jeho členská základna se rekrutuje

64 akcí. Informace byly získány při osobním rozhovoru s panem Mgr. Stanislavem Příbylem, CSsR. v únoru 2006.

ze sboru velkého. Zaměření tohoto komorního sboru je spíše koncertní. Především účinkuje na odpoledních koncertech pravidelných adventních a postních duchovních obnov, hostuje v přílehlých farnostech a podobně. Sbor také provozuje hudbu při bohoslužbách na Svaté Hoře. Výsledkem práce Svatohorského chrámového sboru je i úspěšná edice pěti CD.

Kontakt

Adresa: Svatohorský chrámový sbor, Svatá Hora 591, 261 80 Příbram II.

Tel.: +420 318 429 936

E-mail: sbor@svata-hora.cz

Sbormistr: BcA. Pavel Šmolík

5.3.4. MATICE SVATOHORSKÁ

Matice vznikla k dvousetletému jubileu korunování milostné sošky, tedy roku 1932, jako spolek, který by si vzal za úkol důkladně obnovit a vyzdobit – po dobách válečných a převratových příkořích – Svatou Horu k jubileu, neboť síly a prostředky Kongregace na tento úkol nestačily.¹⁵⁶

Matice svatohorská (dále jen Matice) je dobrovolné, neziskové, veřejně prospěšné, nepolitické, podpůrné sdružení založené na základě zákona č. 83/1990 Sb. v platném znění, které vyvíjí činnost na území České republiky.¹⁵⁷ Je občanským sdružením přátel a příznivců Svaté Hory, které prostřednictvím finančních prostředků získaných od svých členů a dalších dobrovolných dárců pečuje zejména o nutné opravy v areálu Svaté Hory. Sdružení koordinuje svou činnost s duchovní správou Svaté Hory a pomáhá jí v praktických záležitostech. Podle potřeby spolupracuje s orgány státní správy a navazuje kontakty s jinými spolky a organizacemi.

Předmětem činnosti Matice je:

- pečovat o duchovní zázemí poutního místa;
- shromažďovat příspěvky na opravy a údržbu baziliky a celého poutního areálu;

¹⁵⁵ Informace o Svatohorském chrámovém sboru byly získány z internetových stránek Svaté Hory www.svata-hora.cz a z osobního rozhovoru s ředitelem sboru s BcA. Pavlem Šmolíkem.

¹⁵⁶ O založení Matice Svatohorské pojednává Holas, F. X.: Sto kapitolek z dějin Svaté Hory, mariánského poutního místa u Příbramě, Příbram 1947, s 72 – 73.

¹⁵⁷ Ke zpracování této kapitoly byly použity následující materiály a zdroje:

Výroční zpráva o činnosti Matice Svatohorské za období od 31. 5. 2003 do 29. 5. 2004; <http://www.svata-hora.cz/index.php?cmd=article&id=161&LanguageID=1>, leden 2006.

- podporovat propagační, agenturní a publikační činnost v oblasti náboženské a morální;
- snažit se vytvářet příznivé podmínky pro příchozí poutníky.

K zajištění činnosti Matice slouží příspěvky členů; sbírky; odkazy a dary; výnosy z nájmu budov, jejichž je Matice vlastníkem; výnosy z přednáškové a ediční činnosti, duchovních divadelních her, koncertů, výstav a jiné kulturně-náboženské a podnikatelské činnosti. Členství v Matici je dobrovolné. Členem se může stát jak fyzická osoba starší 18 let katolického vyznání, tak právnická osoba, respektující stanovy a činnost Matice. Členů neustále přibývá – k 15. dubnu 2004 bylo ve sdružení zaregistrováno 1102 členů, z toho 1011 aktivních.

Počátkem roku 2004 byly zavedeny úřední hodiny představenstva Matice, a to vždy v pondělí od 13 do 15 hodin v prostorách proboštství. Pro větší zviditelnění Matice byla u hlavního vstupu v dolních ambitech zřízena vývěsní skříňka. Největším přínosem k pravidelné a včasné informovanosti členů o činnosti představenstva je rubrika Matice v časopise Svatá Hora. V roce 2005 Matice především převzala spoluzodpovědnost za přípravu a realizaci oslav stoletého výročí baziliky.

Kontakt

Adresa: Svatá Hora 591, 262 80 Příbram II.

E-mail: maticesvata-hora.cz

5.3.5. SACROMONTANA, s. r. o.

Sacromontana je společnost s ručením omezeným se sídlem Svatá Hora 592, 261 01 Příbram II., která byla do Obchodního rejstříku zapsána 6. srpna 2005. Společnost založili 3 společníci:

1. Pražská provincie Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele (redemptoristé) se sídlem Příbram II, Svatá Hora 591, PSČ 261 01,
2. Římskokatolická farnost u kostele Nanebevzetí Panny Marie Příbram, se sídlem Příbram II, Svatá Hora 591, PSČ 261 01,
3. Arcibiskupství pražské se sídlem Praha 1, Hradčany, Hradčanské náměstí 56/16, PSČ 119 02.

Předmětem podnikání společnosti je:

- poskytování služeb pro zemědělství a zahradnictví,
- zprostředkování obchodu a služeb,
- specializovaný maloobchod a maloobchod se smíšeným zbožím,
- maloobchodní prodej a pronájem zvukových a zvukově obrazových záznamů a jejich nenahraných nosičů,
- maloobchod provozovaný mimo řádné provozovny,
- ubytovací služby,
- hostinská činnost,
- správa a údržba nemovitostí,
- poskytování software a poradenství v oblasti hardware a software,
- provozování kulturních a kulturně-vzdělávacích zařízení,
- poskytování technických služeb,
- poskytování služeb pro osobní hygienu a služeb souvisejících s péčí o vzhled osob,
- průvodcovská činnost v oblasti cestovního ruchu,
- fotografické služby,
- nákup a prodej kulturních památek nebo předmětů kulturní hodnoty,
- zednictví,
- realitní činnost,
- pronájem nemovitostí, bytů a nebytových prostor a poskytování základních služeb zajišťujících řádný provoz nemovitostí, bytů a nebytových prostor.

Všechny výše uvedené předměty činnosti byly do Obchodního rejstříku zapsány 6. srpna 2005. Od 8. listopadu 2005 společnost provozuje Svatohorské poutní muzeum, které zajišťuje pravidelné prohlídky poutního areálu a prodej knih a poutního zboží, a sociální zařízení v areálu Svaté Hory. Společnost je plátcem DPH. Jejím cílem je dosáhnout zisku při uspokojení přání a potřeb návštěvníků Svaté Hory. Dlouhodobějším cílem je dosáhnout ziskovosti všech činností zapsaných v předmětu činnosti společnosti, a tak zabezpečit finanční soběstačnost areálu Svatá Hora.

5.3.6. ORGANIZAČNÍ STRUKTURA

Správa Svaté Hory je svěřena redemptoristům, jejichž úkolem jsou zejména pastorační práce na Svaté Hoře a obnovování a udržování svěřeného nemovitého i movitého majetku Římskokatolické farnosti. Nejvyšší úroveň managementu představuje farář Mgr. Stanislav Příbyl, CSsR. Na nižší úrovni jsou 4 farní vikáři.¹⁵⁸ V bazilice pracují 3 kostelníci a jeden varhaník. Ve farní kuchyni je zaměstnáno 6 osob. Technický provoz, péči o zeleň atd. zajišťuje 5 údržbářů. Správou exercičního domu se zabývají dva pracovníci. Všechny finanční toky sledují a účtují dvě pracovnice účtárny. Bezproblémový chod výpočetní techniky zajišťuje jeden zaměstnanec. Na Svaté Hoře je zaměstnáno 25 osob v hlavním pracovním poměru. V sezóně se však tento počet zvyšuje o brigádníky. Do této organizační struktury nejsou započítáváni zaměstnanci společnosti Sacromontana, s. r. o., která je však se správou Svaté Hory úzce provázaná a má sídlo ve stejných prostorách.

5.4. ANALÝZA EKONOMICKÉHO ZABEZPEČENÍ POUTNÍHO MÍSTA SVATÁ HORA

Svatá Hora financuje svůj provoz především z darů a různých grantů, z provozu exercičního domu, z příjmů z pronájmu kamenných stánků a z části příjmů společnosti Sacromontana, s. r. o., kde je pražská provincie Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele a zároveň Římskokatolická farnost u kostele Nanebevzetí Panny Marie Příbram společníkem. Konkrétní finanční toky v této práci nejsou uvedeny.

Platy a další požitky duchovních

Financování církví a náboženských společností ze státního rozpočtu je prováděno na základě zákona č. 218/1949 Sb., o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech.¹⁵⁹ V současné době je financováno na základě obou uvedených zákonů celkem 17 církví a náboženských společností. V zákonech o státním rozpočtu jsou každoročně schvalovány finanční prostředky na činnost registrovaných církví a náboženských společností v šesti závazných ukazatelích:

¹⁵⁸ Údaje pocházejí z Výroční zprávy Svaté Hory k 31. 12. 2005.

1. platy duchovních,
2. pojistné duchovních,
3. platy administrativy,
4. pojistné administrativy,
5. prostředky na věcné náklady církví a náboženských společností,
6. prostředky na údržbu církevního majetku.

Kritériem pro rozdělování těchto prostředků je od roku 2000 počet duchovních jednotlivých církví a náboženských společností. Na začátku roku 2005 byla všechna dosavadní pravidla o rozdělování finančních prostředků ze státního rozpočtu sepsána do jednoho materiálu „Pravidla pro poskytování finančních prostředků ze státního rozpočtu církvím a náboženským společnostem“ se šesti přílohami. Pro rok 2006 bylo vydáno novelizované znění Pravidel a rozšířený počet příloh. Ministerstvo financí při sestavování státního rozpočtu vždy plně respektuje návrh Ministerstva kultury na výši příspěvku na první čtyři výše uvedené ukazatele; u posledních dvou ukazatelů může dojít k jistým „výkyvům“ s ohledem na možnosti státního rozpočtu. Na rok 2004 ale byly finanční prostředky rozděleny do šesti závazných ukazatelů.

Tyto finanční prostředky však v žádném případě na běžný provoz rezidence a areálu nestačí. Celý komplex je až na výjimky udržován díky darům fyzických a právnických osob.

Finanční prostředky z vlastní činnosti

Příjmem do rozpočtu farnosti je část tržeb ze vstupného a z prodeje zboží získané provozováním průvodcovské služby, Svatohorského poutního muzea a prodejny knih a poutního zboží společností Sacromontana, s. r. o. Další finanční prostředky farnost získává z pronájmů několika kamenných stánků na Svaté Hoře, jejichž je vlastníkem. Náklady farnosti však několikanásobně převyšují výnosy, tudíž procento soběstačnosti je nízké. Snahou farnosti do budoucna je přesunout veškerou ekonomickou činnost, včetně pronájmů, na společnost Sarcomontana, s. r. o. Správa Svaté Hory se tak bude moci věnovat jen duchovní správě a ostatní činnosti bude zajišťovat společnost Sacromontana, s. r. o., jež si klade za cíl finančně pokrýt celý provoz areálu.

¹⁵⁹ Informace o platech a dalších požitcích duchovních a o financování církví byly získány na internetových stránkách Ministerstva kultury <http://www.mkcr.cz/categories.php?id=30>

Sponzorské dary

Shromažďováním příspěvků na opravy a údržbu baziliky a celého poutního areálu je pověřena Svatohorská matice. Finanční prostředky získává jednak od svých členů, jednak oslovováním odběratelů a čtenářů časopisu „Svatá Hora“. V každém čísle časopisu je přiložena složenka a uvedeno číslo účtu, na které mohou být dary (v jakékoli výši) posílány. Sponzorské dary jsou také získávány pořádáním různých benefičních koncertů. Jedná se především o varhanní koncerty, koncerty Svatohorského chrámového sboru a koncerty vážné hudby. Například na podzim roku 2005 v bazilice vystupoval houslový hudebník Pavel Šporcl.¹⁶⁰ Hudebníci se vzdávají nároku na honorář.

V časopisu Svatá Hora a na internetových stránkách Svaté Hory jsou uvedeny články o opravách, rekonstrukcích a dalších aktivitách, které byly z darů financovány. V roce 2005 to byla například výroba nových píšťalových varhan a výroba Svatohorského betléma.

Dotace

Peníze na opravu a rekonstrukci areálu jsou také získávány z Fondu obnovy památek, který byl zřízen v roce 2002 Radou Středočeského kraje z rozpočtu Středočeského kraje. Z Fondu obnovy památek lze poskytnout dotaci na obnovu kulturních památek (zapsaných v Ústředním seznamu kulturních památek ČR) ležících na území Středočeského kraje, bez rozdílu formy vlastnictví. Dotace se poskytuje po provedení výběrového dotačního řízení na základě žádosti o poskytnutí dotace na zachování a obnovu kulturní památky z Fondu obnovy památek Středočeského kraje pro daný kalendářní rok na předepsaném formuláři.¹⁶¹ Římskokatolická farnost u Kostela Nanebevzetí Panny Marie Příbram – Svatá Hora získala v roce 2005 z tohoto fondu finanční prostředky na opravu sousoší Kalvárie na Svaté Hoře.

¹⁶⁰ Poděkování houslistovi Pavlu Šporcovi zaznělo v časopise Svatá Hora, Klusalová, I.: Přijel, zahrál, pomohl..., Svatá Hora, 2005, č. 3, s. 24.

¹⁶¹ Informace o Fondu obnovy památek byly převzaty z internetové stránky Středočeského kraje www.kr-stredocesky.cz, leden 2006.

5.5. SLUŽBY NA SVATÉ HOŘE

Poutní areál Svatá Hora je i po roce 1989 volně přístupný věřícím, poutním výpravám i turistům. Počet lidí směřujících na Svatou Horu za kulturou a poznáním se zvýšil především po roce 1990. Rostoucí poptávky po této kulturní atraktivitě využily zejména cestovní kanceláře. Pro Svatou Horu to ale znamenalo spíše negativum. Průvodci kanceláří nebyli vždy dostatečně informováni o historii a dění na poutním místě. Často svým výkladem Svatou Horu, někdy i církev, poškozovali. Modlíci se poutníci byli uprostřed bohoslužeb rušeni příchodem skupinek turistů. Docházelo i k finančním ztrátám. Jednotliví návštěvníci, kteří sem přicházeli z různých koutů České republiky i ze zahraničí, neměli do roku 2004 možnost dozvědět se zajímavosti z historie poutního místa, navštívit pro veřejnost uzavřené kaple atd.

Tato situace vedla k rozhodnutí založit průvodcovskou službu. Spolu s průvodcovskou službou vzniklo Svatohorské poutní muzeum a prodejna knih a poutního zboží, jejichž činnost od 8. listopadu 2005 zajišťuje společnost Sacromontana, s. r. o. Za provoz muzea, průvodcovské služby a prodejny zodpovídá jedna pracovnice na plný úvazek. O víkendech, při slavnostních akcích a zejména v letní sezóně jsou zaměstnáváni brigádníci. Počet brigádníků se neustále mění. Jednotlivé služby budou popsány a upřesněny v následujících podkapitolách.

5.5.1. BOHOSLUŽBY

Areál Svaté Hory je otevřen denně. Od pondělí do soboty se otevírají brány objektu od 5.45 do 18.00 hodin. Pravidelné bohoslužby se konají v 6.00, 7.00, 9.00 a v 17.00 hodin. V neděli je otevírací doba areálu zkrácena, od 5.45 do 16.45 hodin. Pravidelné nedělní bohoslužby začínají v 6.00, 7.30, 9.00, 11.00 a v 15.30 hodin. Svatá Hora je přirozeným centrem zbožnosti v okolí, proto zde redemptoristé udělují svátosti a připravují se na ně. K 31. 12. 2005 bylo na Svaté Hoře pokřtěno 38 dětí, rozdáno 88 000 svatých přijímání a oddáno 21 manželských párů.¹⁶² Mimo poutní sezónu se redemptoristé věnují duchovním cvičením a jiným mimořádným pastoračním pracím na celém území Čech.

¹⁶² Údaje byly převzaty z Výroční zprávy Svaté Hory k 31. 12. 2005.

5.5.2. PRŮVODCOVSKÁ SLUŽBA

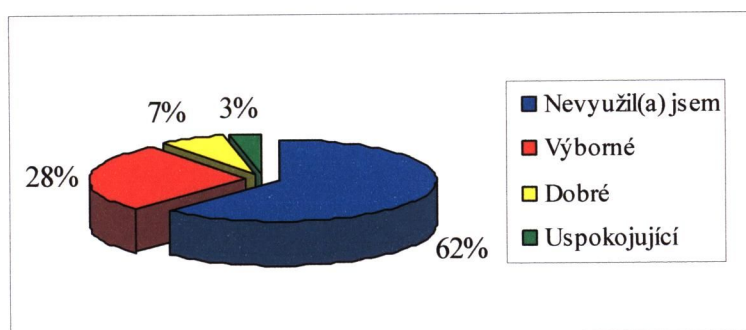
Objekt poutního místa je všem volně přístupný, ale výklad mohou podávat pouze svatohorští průvodci, nikoliv průvodci cestovních kanceláří, kteří na Svatou Horu přijíždějí se skupinkami turistů v rámci organizovaného zájezdu.

Průvodci

Průvodce je nejdůležitějším pracovníkem v oblasti komunikace se zákazníkem. Měl by být schopen podávat výklad zřetelně, srozumitelně a obsahově správně. Pro návštěvníka je významné i to, jestli mu je průvodce schopen a ochoten odpovědět na případné dotazy. Průvodce musí být upraven, slušně oblečen a chovat se příjemně ke klientům. Podle úrovně výkladu většinou návštěvníci hodnotí celkovou úroveň kulturní památky.¹⁶³ Největší počet průvodců na Svaté Hoře je v letní sezóně, kdy je z řad turistů o prohlídky velký zájem. Průvodci jsou převážně studenti z Příbrami a okolí, přičemž jsou preferováni věřící studenti, kteří mají k poutnímu místu blízký osobní vztah. Nejprve musí projít konkurzem, na kterém je vedoucím průvodcovské služby hodnocena schopnost porozumění textu, rychlost jeho zapamatování a jazykové schopnosti uchazečů. V letní sezóně 2005 byly zajištěny prohlídky v německém, anglickém, španělském a francouzském jazyce. Snahou do budoucna je zajistit prohlídky i v holandštině, polštině, ruštině a italštině.

V dotazníkovém šetření byla zařazena otázka, jak by návštěvníci ohodnotili služby průvodce v případě, že je využili. Z 240 oslovených bylo na prohlídce s průvodcem 38 % respondentů. Většina z nich označila prohlídku za výbornou.

Graf č. 5: Spokojenost se službami svatohorského průvodce

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

¹⁶³ Blíže Oriješka, J.: Metodika činnosti průvodce cestovního ruchu, Idea Servis, Praha 1999. s. 5 – 7.

Prohlídkový okruh

Prohlídkový okruh po Svaté Hoře trvá cca 45 minut. Zahrnuje prohlídku baziliky Nanebevzetí Panny Marie, kaplí, ambitů, Pražské a Březnické brány, křížové cesty, studánky, krápníkové kaple sv. Máří Magdalény a Svatohorských schodů s multimediálním výkladem historie místa. Průvodcovských služeb v roce 2005 využilo 20 866 osob.

Od 1. června 2006 bude v areálu Svaté Hory otevřen druhý prohlídkový okruh. Expozice nazvaná "Svatá Hora nad časem a v čase" bude instalována v prostoru tzv. "letního kůru". Bude zahrnovat více jak 30 panelů informujících o historii i současnosti Svaté Hory a je přístupná sezónně s průvodcem. Expozice byla na Svatou Horu přenesena z Galerie Františka Drtikola.¹⁶⁴

Doba prohlídek a vstupné

Průvodcovská služba je návštěvníkům k dispozici vždy od dubna do října, a to v otevírací době Svatohorského poutního muzea (viz. *Tabulka č. 2*). Poslední prohlídka začíná hodinu před zavírací dobou. Po předchozí domluvě je možné zajistit prohlídku i mimo otevírací dobu. Prohlídku pro větší skupiny je vhodné předem rezervovat (písemně, e-mailem nebo faxem). V letní sezóně se prohlídky konají v každou celou hodinu, při větším počtu zájemců a dostatku průvodců jsou frekvence častější. Snahou pracovníků průvodcovské služby je vyhovět všem zákazníkům. Zejména v jarním a podzimním období je o prohlídky menší zájem. Prohlídky se tedy konají po delších intervalech, ale jsou organizovány i pro dvoučlenné skupiny.

Vstupné na prohlídku poutního areálu s průvodcem je uvedeno v *tabulce č. 1*. Ti návštěvníci, kteří využijí služby průvodce, mají vstupné do Svatohorského poutního muzea již v ceně. Pro ostatní činí vstupné 20 Kč/osoba, děti do 6 let zdarma.

¹⁶⁴ Více o výstavě „Svatá Hora nad časem a v čase“ v kapitole 5. 5. 5. Náboženské a kulturní akce.

Tabulka č. 1: Vstupné na prohlídku Svaté Hory

	Prohlídka	
	v českém jazyce	s cizojazyčným výkladem
Dospělí	50 Kč	70 Kč
Důchodců, děti (6 - 16 let), studenti	30 Kč	50 Kč
Rodinné vstupné	130 Kč	-
Děti do 6 let	zdarma	zdarma
Rezervace prohlídek	10%	
Prohlídka mimo dobu prohlídek	200%	

Pozn.: Ceny jsou uvedeny včetně DPH.

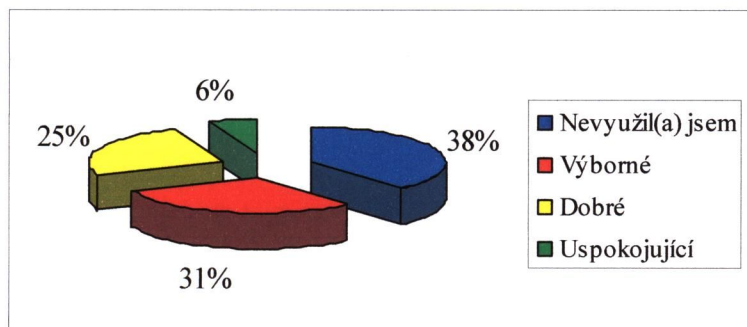
Zdroj: Interní údaje ze Svaté Hory

5.5.3. SVATOHORSKÉ POUTNÍ MUZEUM

Muzeum je situováno ve dvou místnostech v prostorách rezidence. Vchod se nachází v severních ambitech blízko vstupu na Svatohorské schody. Muzeum nabízí jednak stálou expozici - liturgické předměty, poutní obrázky a sošky, jednak sezónní výstavy. V roce 2004 si mohli návštěvníci prohlédnout medaile, mince a poštovní známky. Na přelomu roku 2004 a 2005, 2005 a 2006 byly vystavovány betlémy. Muzeum je samostatně přístupné a doba, kterou návštěvník v muzeu stráví, je časově neomezená. Případné dotazy je schopen zodpovědět pracovník prodejny knih a poutního zboží, který zároveň prodává lístky do muzea i na prohlídku areálu. V roce 2005 muzeum navštívilo cca 26 618 osob.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že 38 % oslovených návštěvníků areálu Svaté Hory Svatohorské poutní muzeum vůbec nenavštívilo. Ti poutníci a turisté, kteří expozici viděli, hodnotili muzeum převážně jako výborné a dobré. Správa Svaté Hory zjišťuje informace o spokojenosti s kvalitou prohlídky přímo sdělením průvodci nebo z návštěvní knihy, která se nachází ve prodejně u vchodu.

Graf č. 6: Spokojenost návštěvníků se Svatohorským poutním muzeem

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

5.5.4. PRODEJNA KNIH A POUTNÍHO ZBOŽÍ

Přímo v muzeu se uskutečňuje prodej náboženských publikací, poutních obrázků, upomínkových předmětů, pohledů, mapek, turistických známek, Svatohorských oplatků, hudebních nosičů a dalších drobností. Jen od 8. listopadu 2005 do 31. prosince 2005 bylo realizováno 1107 nákupů. V prodejně jsou k zakoupení také lístky na prohlídku areálu a muzea.

Tabulka č. 2: Otevírací doba Svatohorského poutního muzea a prodejny knih a poutního zboží

Po - So	leden - březen	10 - 15 h
	duben - květen	9 - 16 h
	červen - srpen	9 - 17 h
	září - říjen	9 - 16 h
	listopad - prosinec	10 - 15 h
Ne	leden - prosinec	9 - 17 h

Zdroj: Interní údaje ze Svaté Hory

Kontakt

Adresa: Římskokatolická farnost u kostela Nanebevzetí Panny Marie Příbram -
Svatá Hora, Svata Hora 591, 261 80 Příbram II.

Tel.: +420 318 429 943

Fax: +420 318 429 934

E-mail: prohlidka@svata-hora.cz

Zodpovědná osoba: Alena Heverová

5.5.5. NÁBOŽENSKÉ A KULTURNÍ AKCE

Církevní památky mají svou úlohu oproti ostatním památkám o něco málo ulehčenou. Svatá Hora – jako centrum zbožnosti – není závislá pouze na turistech a tudíž letní sezóně. Výhodou je rozmístění náboženských svátků do celého kalendářního roku. Na Svaté Hoře se konají i různé koncerty (duchovní hudby a vážné hudby) odpovídající podstatě místa po celý rok.¹⁶⁵ V roce 2005 se ve většině případech jednalo o benefiční koncerty. Umělci se vzdali nároku na honorář ve prospěch některé ze svatohorských sbírek, například sbírka na nové píšťalové varhany a na výrobu Svatohorského betléma. Po celý rok 2005 proudily na Svatou Horu četné poutní a turistické výpravy a vzácné zahraniční návštěvy. V dubnu 2005 se i Svaté Hory dotklo úmrtí papeže Jana Pavla II. a následná volba nového papeže, kardinála Josepha Ratzingera, který přijal jméno Benedikt XVI. Pozornost obyvatel Příbrami, milovníků Svaté Hory i turistů si poutní místo získalo výstavou „Svatá Hora nad časem a v čase“. Avšak nejvýznamnější akcí celonárodního významu byla Národní pouť, která se konala 4. – 5. června 2005. Přehled významných událostí na Svaté Hoře za rok 2005 je uveden v tabulce v příloze č. 14.

Výstava „Svatá hora nad časem a v čase“

Svatá Hora ve spolupráci s Hornickým muzeem a Galeríí Františka Drtikola pořádala výstavu s názvem „Svatá hora nad časem a v čase“ ku příležitosti 100. výročí povýšení svatohorského kostela na baziliku.¹⁶⁶ V prostorách Galerie Františka Drtikola se mohli návštěvníci seznámit s vývojem poutního místa od 13. století až po současnost, s významnými osobnostmi i zlomovými událostmi na Svaté Hoře, a to formou textů a fotografií na třech desítkách panelů. Řada vystavených fotografií a nákrešů byla k vidění poprvé. Byla vystavena i řada zajímavých exponátů z depozitáře Svaté Hory, například historické knihy, obrazy, monstrance z 18. stol., svícny a kropenky. Mnoho návštěvníků zaujaly zejména šatičky, do kterých je soška Panny Marie oblékána při slavnostních příležitostech. Příbramské Hornické muzeum zapůjčilo na výstavu některé exponáty z vosku, které měly představit tradiční řemesla spjatá se Svatou Horou. V galerii byla

¹⁶⁵ O koncertě kytaristy Lubomíra Vrabce informovala Maticе svatohorská: Kytarista Lubomír Brabec na Svaté Hoře, Periskop 16. ročník, 2005, č. 40.

¹⁶⁶ Informace o výstavě byly získány především při osobní návštěvě výstavy a ze zdrojů: Heverová, A.: Výstava „Svatá hora nad časem a v čase“, Římskokatolická farnost Svatá Hora, Svatá Hora, 3/2005, s. 22. Galerie připomíná slavnou historii poutního místa, Příbramsko z 24. 6. 2005, s. 4. Statistické údaje poskytla ředitelka Galerie Františka Drtikola Ing. Hana Ročňáková.

současně otevřena výstava poutních obrázků ze Svaté hory a dalších mariánských míst ze sbírky lékařky Marie Bašeové. O poutní tradici od 18. století po současnost vypovídalo několik stovek exponátů. Jednalo se o pestré obrázky různých velikostí, vyrobené z různých materiálů, různou výtvarnou technikou.

Výstavu „Svatá Hora nad časem a v čase“ navštívilo 843 platících návštěvníků, z toho 421 platících se slevou, tj. studenti, žáci nebo důchodci. Žáci a studenti většinou navštěvovali výstavu ve skupině s učitelským dozorem. Návštěvnost výstavy poutních obrázků byla bohužel daleko nižší, celkem 230 lidí, z toho 112 s nižším vstupným. Jeden z důvodů je spatřován v absenci školních skupin. S návštěvami škol je problém v tom, že musí prohlídku zvládnout většinou během jedné vyučovací hodiny. Neměli tedy čas na rozsáhlou výstavu o Svaté Hoře a zároveň na další výstavu. Dalším problémem při návštěvách školních skupin je fakt, že skupina nad 25 žáků má mít jako doprovod dva pedagogy, což ve školách není realizovatelné.

Národní pout' na Svaté Hoře

4. – 5. června 2005 se na Svaté Hoře konala jedna z nejslavnějších akcí – Národní pout' při příležitosti 100. výročí povýšení na baziliku.¹⁶⁷ Přípravy trvaly téměř dva roky. 3. června se na Svatohorském náměstí začala stavět pódia, připravovat osvětlení a ozvučení. Byly vyvěšeny vlajky České republiky, Vatikánu i vlajka Svaté Hory, která vznikla právě k této příležitosti. 4. června odpoledne se začali scházet první poutníci - biskupové, kněží i věřící. V 19. hodin byla národní pout' zahájena bohoslužbou v bazilice. Zajímavostí byl noční průvod se svícemi. K této příležitosti se nechala tisknout papírová stínítka s rytinou Svaté Hory a obrázkem Panny Marie. Stínítka i svíčky sklidily veliký úspěch. Poté následoval ohňostroj doprovázený hudbou. Mše trvaly až do rána, kdy se začali sjíždět další poutníci k hlavní bohoslužbě pouti.

Každý poutník obdržel zdarma barevnou brožuru, v níž byl program pouti, modlitby, písně a soubor úvah prof. Petra Piřhy. O distribuci brožur a poskytování dalších informací se staral tým dobrovolníků. Na bohoslužbu se připravovala i Česká televize, která zajišťovala přímý přenos ze Svaté Hory. Díky televiznímu týmu měla možnost zúčastnit se této události celá česká veřejnost. Televizní přenos začínal osmiminutovým dokumentem o Příbrami a Svaté Hoře. Mše svatá se zúčastnila odhadem 6000 poutníků.

¹⁶⁷ Osobní účast na pouti. Další zajímavosti o Národní pouti na Svaté Hoře byly získány z článku Národní pout' na Svaté Hoře, Svatá Hora, 3/2005, s. 10 – 13, Kozlík, J.: Národní pout' na Svaté Hoře, Břežnické noviny 2005, č. 7, s. 5.

Při mši zpívaly spojené pěvecké sbory: Svatohorský chrámový sbor, Komorní smíšený sbor Dr. Vladimíra Vepřeka, Musica Armica Plzeň a Chrámový sbor Velešín za hudebního doprovodu Posádkové hudby Tábor. Mše byla zahájena pozdravy starosty města Příbram, správce poutního místa, kardinála Miloslava Vlka a dalších významných duchovních. Nejvzácnější návštěvou byl kardinál Tomáš Špidlík, který přednesl kázání.¹⁶⁸ Na konci mše svaté dostali přítomní i televizní diváci požehnání milostnou soškou Panny Marie svatohorské. Přímý přenos byl uzavřel zpěvem Svatohorského zdrávasu. Překvapením bylo hodinové taneční vystoupení indických dětí. Skupina dětí s doprovodem z Indie přijela do České republiky v rámci projektu Arcidiecézní charity Praha Adopce na dálku. Svůj pobyt děti zakončily svým vystoupením právě na Svatohorském náměstí. Následoval slavnostní koncert, kterého se účastnily všechny sbory, posádková hudba a Pražská mobilní zvonohra, kterou přivezl zvonář pan Manoušek. Hrál na ní jeden z nejvýznamnějších světových hráčů, holandský interpret Boudewijn Zwart.

Ke 100. výročí povýšení Svaté Hory na papežskou baziliku přispěla i Česká pošta. K oslavám 5. června 2005 vydala příležitostné poštovní razítko. V loňském roce vydala známku v hodnotě 12 Kč, na níž je zobrazena Svatá Hora. Tiskárna Prima vytiskla k národní pouti pamětní listy, na které byla následně tato známka vylepena známka a list byl oražen příležitostným razítkem. Tato filatelistická zajímavost je nyní k dispozici ve Svatohorském muzeu. V den Národní pouti byl na Svaté Hoře v areálu stánků otevřen příležitostný poštovní úřad, z něhož bylo možné posílat poštovní zásilky. Poslední akcí České pošty bylo uspořádání výstavy fotografií Svaté Hory v hale pošty Příbram 1.¹⁶⁹ Na celé dva dny byla na Svatou Horu zajištěna kyvadlová autobusová doprava.

5.5.6. PROJEKT RELIGIÓZNÍ TURISTIKA NA SVATÉ HOŘE **A SVATOHORSKÉ INFORMAČNÍ CENTRUM**

Správa Svaté Hory chce přilákat více návštěvníků a přiblížit jim památku z kulturně-náboženského hlediska. Pomoci by v tom měl projekt Religiózní turistika na Svaté Hoře, který téměř čtyřmi miliony korun podpořila Evropská unie. V rámci projektu vzniknou nové internetové stránky a film o Svaté Hoře, a to v devíti jazykových

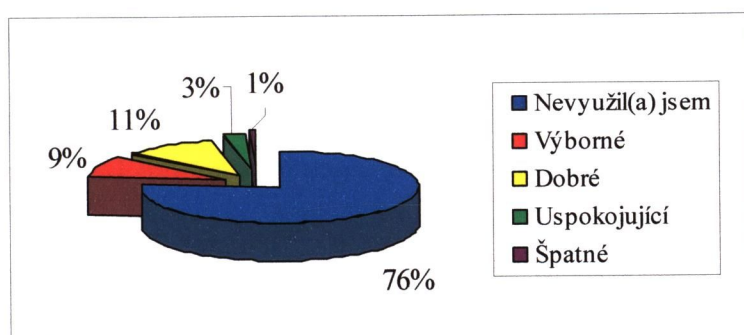
¹⁶⁸ Jezuita Prof. Tomáš Špidlík se narodil 17. 12. 1919 v moravských Boskovicích. Papež Jan Pavel II. ho roku 2003 jmenoval kardinálem. Špidlík měl úvodní řeč při volbě nového papeže. www.volny.cz/sv.jakub/soubory/zpravodaj/2003/FZSJ1003.htm, březen 2006. Text kázání je zveřejněn v časopise Svatá Hora, Špidlík, T.: Kázání kardinála Tomáše Špidlíka, Svatá Hora, 2005, č. 3, s. 17 – 18.

mutacích (němčina, angličtina, francouzština, italština, polština, španělština a ruština). Peníze budou použity i na nové publikace o poutním místě, na odborná školení nejen průvodců Svaté Hory a především na vznik Svatohorského informačního centra.¹⁷⁰

Pro většinu turistů je Svatá Hora první, někdy bohužel i poslední zastávkou ve městě. Velkým zlomem v poskytování informací o Svaté Hoře návštěvníkům byl vznik průvodcovské služby., Svatohorského poutního muzea a prodejny knih a poutního zboží. Turisté si zde mohou koupit pohledy a informační materiály jen o Svaté Hoře. Často však mají zájem o informace o městě Příbram, jeho historii, památkách v okolí, stravovacích a ubytovacích zařízeních apod. Takové materiály v prodejně k dispozici nejsou. Pracovnice se snaží v případě zájmu turistů informace poskytovat, ale z důvodu pracovní vytíženosti to není vždy možné. Tazatelé jsou odkazováni na informační centrum, které se nachází nedaleko příbramského náměstí T. G. Masaryka. Tato vzdálenost však mnohé turisty odradí. Správa Svaté Hory došla k rozhodnutí založit informační centrum přímo i na Svaté Hoře, což se podaří díky projektu podpořeného Evropskou unií. Svatohorské informační centrum zahájí svůj provoz v červnu 2006.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že služeb příbramských informačních center využilo pouze 24 % všech oslovených návštěvníků Svaté Hory (viz Graf č. 7), přičemž kvalitu služby hodnotili jako dobrou.¹⁷¹

Graf č. 7: Pokud jste využil(a) služby Informačního centra v Příbrami, jak byste ohodnotil(a) jejich kvalitu?

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

¹⁶⁹ O činnostech České pošty k příležitosti Národní pouti na Svaté Hoře bylo pojednáno v článku Příležitostné poštovní razítko a pamětní list, Svatá Hora, 2005, č. 3, s. 22.

¹⁷⁰ Tůmová, J.: Poutní místo Svatá Hora chce přilákat víc návštěvníků, COT Business, 2006, č. 1, s. 15.

5.5.7. ZHODNOCENÍ SLUŽEB

A NÁVRHY VEDOUcí K JEJICH ZATRAKTIVNĚNí

Poutní místo Svatá Hora bezesporu přispívá ke zvýšení návštěvnosti celého regionu. Jeho výhodou je zejména celoroční provoz. Mezi další silné stránky areálu rozhodně patří konání náboženských akcí i národního významu, atmosféra místa, dobrá pověst, velké povědomí lidí o poutním místě a v neposlední řadě také dobrá dopravní dostupnost. Jako v první církevní památce pražské arcidiecéze zde mohou návštěvníci využít služby průvodce.

Pravidelné prohlídky Svaté Hory a prodej knih a poutního zboží zajišťuje Svatohorské poutní muzeum, které provozuje společnost Sacromontana, s. r. o. Konají se od dubna do října, v ostatních měsících jen dle telefonické dohody. Největší zájem o průvodcovskou službu je v době letních prázdnin a dovolených, tedy v červnu a srpnu. V této době tvoří většinu průvodců brigádníci z řad studentů. Zejména v jarním a podzimním období je o prohlídky menší zájem. Konají se tedy po delších intervalech, ale jsou organizovány i pro dvoučlenné skupiny, což mnoho lidí ocení. V letní sezóně 2005 byly zajištěny prohlídky v německém, anglickém, španělském a francouzském jazyce. Snahou do budoucna je zajistit prohlídky i v holandštině, polštině, ruštině a italštině. Výsledky dotazníkového šetření ukázaly, že lidé, kteří prohlídku absolvovali, byli velice spokojeni.¹⁷² Prohlídkový okruh po Svaté Hoře trvá cca 45 minut. Od 1. června 2006 bude v areálu Svaté Hory otevřen druhý prohlídkový okruh - expozice nazvaná "Svatá Hora nad časem a v čase". Nespornou výhodou je snížené vstupné pro děti, důchodce a studenty a rodinné vstupné. Ti návštěvníci, kteří využijí služby průvodce, mají vstupné do Svatohorského poutního muzea již v ceně, což je pro mnohé také lákadlem. Přesto služeb svatohorského průvodce využilo jen 38 % dotázaných (viz Graf č. 5), což může mít několik důvodů. Například někteří respondenti byli osloveni dříve, než nabízené služby využili. Památku s průvodcem chtějí poznat převážně ti, kteří jsou na Svaté Hoře poprvé.¹⁷³ Muzeum nabízí jednak stálou expozici - liturgické předměty, poutní obrázky a sošky, jednak sezónní výstavy. Přímo v muzeu se uskutečňuje prodej náboženských publikací, poutních obrázků, upomínkových předmětů, pohledů, mapek, turistických známek, Svatohorských oplatků, hudebních nosičů a dalších drobností.

¹⁷¹ Vyhodnocená kvalita služeb poskytovaných příbramskými infocentry je uvedena v grafu č. 4 v kapitole 4. 3. 2.

¹⁷² Vyplývá z grafu č. 5 v kapitole 5. 5. 2.

¹⁷³ Z grafu č. 11 v kapitole 5. 7. vyplývá, že na Svaté Hoře bylo poprvé 40 % dotázaných.

Správa Svaté Hory má zájem přilákat více návštěvníků a přiblížit jim památku z kulturně-náboženského hlediska. Pomoci by v tom měl projekt Religiózní turistika na Svaté Hoře, který v roce 2005 podpořila Evropská unie téměř čtyřmi miliony korun. V rámci projektu vznikne zejména krátký film o Svaté Hoře a nové internetové stránky v devíti jazykových mutacích. Peníze budou použity také na nové publikace o poutním místě, na odborná školení nejen průvodců Svaté Hory a především na vznik Svatohorského informačního centra. Jeho provoz bude zahájen v červnu 2006. Přispěje k informovanosti nejen o Svaté Hoře a významných církevních památkách, včetně dalších poutních míst v České republice, ale i o samotném městě Příbram a jeho okolí.

Návrhy

Trendem cestovního ruchu je vytváření balíčků služeb a turistických produktů¹⁷⁴. Ačkoliv se na Příbramsku nachází řada zajímavých atraktivit a návštěvníkům je k dispozici široká škála služeb, chybí nosné produkty, které jsou schopny návštěvníka přilákat a prodloužit jeho návštěvu v destinaci.

Balíčky služeb

Svatohorské poutní muzeum, které zajišťuje průvodcovskou službu, by mohlo vedle klasických prohlídek organizovat ještě doprovodné akce formou mimořádných prohlídek. Velký ohlas by jistě zaznamenaly *noční prohlídky* konané v letní sezóně. Technicky náročnější prohlídce by byla přizpůsobena prohlídková trasa, a to jejím zkrácením. Mohla by vést jen ambity ozářenými bodovými světly a loučemi. Každý účastník by si mohl zakoupit svíčku s papírovým stínítkem s rytinou Svaté Hory.¹⁷⁵ I přesto by nebylo vidět všechnu malířskou a štukatérskou výzdobu, o které za normálních okolností průvodci vyprávějí a názorně ji ukazují. Hodil by se proto stručnější výklad, více oživen pověstmi a vyprávěním o svatohorských zázracích. Většina návštěvníků bude chtít Svatou Horu vidět určitě ještě jednou - ve dne. Tím se zvýší opakovanost jejich návštěvy. Spojením noční, oživené prohlídky s konáním například koncertu chrámového sboru, vyvolá v lidech nevšední zážitek a především dojde k vytvoření zajímavého balíčku služeb.

¹⁷⁴ Produktem se podle agentury CzechTourism rozumí komplex vnitřně provázaných, seriózně fungujících základních a doplňkových služeb, které jsou závazné pro jejich provozovatele, a jenž je umístitelný a uplatnitelný na domácím i zahraničním trhu cestovního ruchu prostřednictvím cestovních kanceláří. Definice je uvedena v dokumentu Specifikace turistického produktu, CzechTourism, 2004, s. 1 na www.czechtourism.cz/files/odtp.pdf, březen 2006.

Balíček služeb by byl také vytvořen *pořádáním různých přednášek, školení, seminářů a workshopů, spojených s prohlídkou areálu a Svatohorského poutního muzea*. Svatá Hora představuje jakousi oázu klidu, kam mnoho lidí přichází pozvednout svou mysl a načerpat energii. Nachází se zde jedna z nejsilnějších pozitivních zón, která má všeobecně ozdravné účinky a podporuje samoléčitelské schopnosti v každém jedinci.¹⁷⁶ Svatá Hora by v budoucnu mohla využít tento potenciál a prezentovat se jako místo pro setkávání léčitelů a lékařů a místo pro lidi, kteří si chtějí odpočinout od každodenního stresu. Další z cílových skupin návštěvníků poutního místa by mohli tvořit odborníci a studenti z oblasti kultury a historie - nejen z České republiky, jimž Svatá Hora poskytne vhodné zázemí pro pořádání různých vzdělávacích akcí. Důvodem je ojedinělá architektura objektu a umělecká výzdoba od mnoha barokních malířů, sochařů a štukatérů. Již tradicí je pořádání vícedenních kurzů pro varhaníky a kurzů duchovní obnovy.

Nelze však uspokojit ducha bez uspokojení základních potřeb. Balíček těchto služeb by bylo vhodné doplnit o stravovací služby. V letních sezóně mohou být zajištěny v Restauraci na Svaté Hoře nebo ve farní kuchyni. Nejvhodnější možnost však spočívá ve využití služeb stravovacích zařízení ve městě. Příbram disponuje širokou škálou stravovacích zařízení, které se vyznačují kvalitním personálem a přiměřenou cenou. V případě vícedenních akcí a tudíž potřeby přenocování nabízí město a okolí dostatek ubytovacích zařízení různých kategorií.¹⁷⁷

Ke zvýšení atraktivnosti památky však nestačí jen dobrá dopravní dostupnost, kvalitní personál, široký výběr služeb, vytvoření balíčků služeb apod., ale především intenzivní *propagace*. Balíčky služeb by mohly být prezentovány mnoha formami. Jednou z možností je zasílání osobních informačních e-mailů přímo předsedům nebo vedoucím cílových skupin, tj. asociace lékařů, Česká psychoenergetická společnost, která sdružuje léčitele, střední zdravotní školy, vyšší a vysoké školy specializované na dějiny umění a architekturu atd. Informace se k potenciálním zákazníkům dostanou i prostřednictvím inzerátů v odborných lékařských časopisech, v časopisu Psychoenergetika, v odborných časopisech z oblasti architektury, umění a cestovního ruchu (COT Business, Všudybyl a CzechTravel), v regionálním tisku a v časopise Svatá Hora. Do propagace mohou být v rámci spolupráce zapojeny i další fary po celé České republice. Informační letáčky budou

¹⁷⁵ Svíce s papírovými stínítky s rytinou Svaté Hory sklidily velký úspěch při průvodu věřících po křížové cestě v ambitech, a to večer 4. června 2005 při příležitosti Národní pouti na Svaté Hoře. Blíže Národní pout' na Svaté Hoře, Svatá Hora, 2005, č. 3, s. 11.

¹⁷⁶ O tom, kde a jak čerpat energii blíže Krumlovská, O.: Místa, která léčí, Praha 1997, Troja, s. 107 – 110.

¹⁷⁷ K ubytovacím a stravovacím zařízením v Příbrami a jejím okolí blíže kapitola 4. 3. 2.

k dispozici v příbramských infocentrech a především na veletrzích a výstavách, kde se Svatá Hora prezentuje v rámci města Příbram ve spolupráci s Oddělením obchodu, služeb a cestovního ruchu Příbram. Významným zdrojem informací jsou i vlastní internetové stránky Svaté Hory.

Turistický produkt „Po stopách svatohorských řemesel“

K dalším návrhům patří vytvoření turistického produktu, který by byl zařazen do Obchodního turistického domu (dále jen ODTP) agentury CzechTourism¹⁷⁸. ODTP má plnit funkci trhu, na kterém se setkává nabídka - v podobě vytvořených turistických produktů - s poptávkou, kterou představují cestovní kanceláře a jejich zájem zařadit produkt do své nabídky. Dodavatelem produktu by mohlo být Svatohorské informační centrum ve spolupráci s ostatními příbramskými infocentry a s dalšími podnikatelskými a nepodnikatelskými subjekty cestovního ruchu na Příbramsku. Níže uvedený popis produktu je jen orientační a tudíž nesplňuje všechna kritéria požadovaná agenturou CzechTourism. Mohl by se však stát podkladem pro vypracování skutečného produktu.

Jednalo by se o dvoudenní pobyt ve městě Příbram určený zejména pro rodiny s dětmi a pro seniory. Podmínkou by bylo vytvoření skupiny minimálně o 8 osobách. První den v dopoledních hodinách by skupina absolvovala krátkou prohlídku centrem města za doprovodu výkladu průvodce, kterého může zprostředkovat Informační středisko Knihovny Jana Drdy. Po obědě by se skupina vydala Svatohorskými schody na Svatou Horu. Na prohlídku expozice „Svatá Hora nad časem a v čase“, která bude pojednávat o tradičních svatohorských a příbramských řemeslech, by navázala následná ukázka některých řemesel, například betlémářství, voskařství, prstýnkářství atd. Trendem cestovního ruchu je zážitkový cestovní ruch¹⁷⁹ a takovým zážitkem pro účastníky by určitě byla výroba vlastní svíčky, betlémové figurky apod., které by si poté mohli odnést domů jako suvenýr. Ukázka řemesel by mohla být smluvna převážně se živnostníky, kteří své výrobky na Svatou Horu již dodávají, a to do prodejny s knihami a poutním zbožím nebo do kamenných stánků na Svaté Hoře.

¹⁷⁸ Projekt obchodního domu turistických produktů (ODTP) je zaměřený na rozšíření nabídky turistických možností v České republice. Jeho cílem je vyvolat dialog mezi turistickými regiony a cestovními kancelářemi, motivovat regiony a další subjekty cestovního ruchu k tvorbě obchodovatelných turistických produktů a vytvářet je v takové podobě, aby se staly zajímavým artiklem pro naše i zahraniční cestovní kanceláře. Zdroj: www.czechtourism.cz/?show=002015025, březen 2006.

¹⁷⁹ Zážitkový cestovní ruch je forma cestovního ruchu, jejíž účastníci jsou motivováni vyhledáváním zážitků odlišných od všedního života. Definice podle Pásková, M. – Zelenka, J.: Cestovní ruch – výkladový slovník, Česká republika 2002, Ministerstvo pro místní rozvoj, s. 331.

Po celodenním zážitku si bude chtít turista jistě odpočinout a věnovat se něčemu jinému, než je zrovna balíček, který si zakoupil. Město mu poskytne bohaté kulturní a sportovní vyžití, v podobě divadla, kina, aquaparku, minigolfového hřiště atd. Ubytování a stravování by zajistil tvůrce produktu ve spolupráci s některým z příbramských ubytovacích a stravovacích zařízení.

Druhý den by skupina navštívila Hornické muzeum Příbram, ve kterém lze také vidět lidové příbramské betlémy. Ve svém výkladu by měl průvodce Hornického muzea zdůraznit zejména to, že nejvíce příbramských poutníků tvořili horníci, kteří se na Svatou Horu přicházeli klanět Panně Marii a prosili ji o zažehnání důlních nehod a posílení zdraví. V příbramských dolech byla kdysi schovávána milostná soška Panny Marie svatohorské. Tu by mohli účastníci hledat v dolech v rámci projížďky důlním vláčkem a nalézt ji na nějakém vhodném místě například v podobě svíčky nebo dřevěné sošky.

Po obědě by dvoudenní pobyt skončil. Do ceny by byly zahrnuty vstupy do jednotlivých objektů, služby průvodce za prohlídku po městě, služby řemeslníků, ubytování a stravování účastníků. V případě zájmu by šlo dokoupit dopravu, případně další služby.

Po sestavení produktu by tvůrce vyplnil formulář pro nový turistický produkt přímo na webu agentury CzechTourism a připojil podrobný popis produktu a doplňující fotografie. Pokud produkt splní podmínky pro zařazení do ODTP, bude začleněn do databáze. Ta v současné době slouží především cestovním kancelářím, které se zde mohou seznámit s vytvořenými produkty, získat kontakty na jejich tvůrce a vyjednat s nimi konkrétní podmínky pro zařazení produktu do své nabídky. Koneční zákazníci by se měli obracet s poptávkou po uvedených turistických produktech na cestovní kanceláře.¹⁸⁰

Turistické produkty jsou prezentovány nejen prostřednictvím databáze, ale i formou tištěného katalogu ODTP, který je vydáván cca dvakrát ročně. Zájemci ho mohou získat například na veletrzích Regiontour v Brně a Holiday World v Praze, kde se CzechTourism prezentuje. Produkty budou nabízeny nejen na akcích v České republice, ale i v zahraničí prostřednictvím zahraničních zastoupení CzechTourismu. Další možnost propagace spočívá ve webových stránkách. Tvůrce produktu se však nemusí spoléhat jen

¹⁸⁰ Zdrojem informací jsou internetové stránky www.czechtourism.cz/?show=002015025, březen 2006. Více informací o ODTP a o podmínkách, které musí turistický produkt splňovat, na internetových stránkách CzechTourismu pod záložkou Regiony a Obchodní dům turistických produktů.

na propagaci CzechTourismu a sám může navazovat kontakty s různými cestovními kanceláři a produkt jim nabízet.

Sledování návštěvnosti

Statistické sledování návštěvnosti je velmi významným ukazatelem. Návštěvnost Svaté Hory však nelze přesně určit, jelikož je areál volně přístupný. Správa ji odhaduje na základě počtu poutnických výprav, které se zúčastní bohoslužeb, a na základě prodaných vstupenek na prohlídku areálu, muzea a vstupenek na kulturní akce. Spokojenost návštěvníků s poskytovanými službami v areálu se zjišťuje pouze z návštěvní knihy, jenž se nachází v prodejně knih a poutního zboží. Jistým přínosem by byl organizovaný, celoroční marketingový výzkum, prostřednictvím kterého by Svatá Hora získala více informací o návštěvnících a mohla tak lépe reagovat na potřeby turistů, jejich konkrétních přání a požadavky (například přizpůsobit otevírací dobu či počet obsluhujících zaměstnanců v prodejně).

Pokud dojde například k realizaci výše zmíněného produktu, návštěvník se o něm následně dozví a přijede na Svatou Horu za účelem čerpání nabízených služeb, musí být zajištěna též zpětná vazba. K tomuto účelu slouží různé formy marketingového výzkumu. Spolehlivou metodou je dotazníkové šetření. Výsledky výzkumu by sloužily zejména pro další tvorbu kulturní nabídky nebo segmentaci cílové skupiny. Z důvodu nedostatku finančních prostředků není možné obrátit se na profesionální firmu, která by výzkum zpracovala. Dotazníkové šetření by však mohli provést studenti pražských vyšších a vysokých škol specializovaných na cestovní ruch¹⁸¹ v rámci svých ročníkových, absolventských či diplomových prací. Další možnost spočívá ve vytvoření projektu v rámci spolupráce Svatohorského informačního centra s dalšími třemi příbramskými infocentry a prostřednictvím marketingového výzkumu soustavně zjišťovat profil, přání a potřeby návštěvníka města. Na výzkum by mohla být přidělena dotace Městským úřadem Příbram. Získané výsledky by jistě přinesly užitečné informace. Pokud se s nimi bude dále správně pracovat, dojde k rozvoji cestovního ruchu nejen ve městě, ale i na Svaté Hoře.

¹⁸¹ Například Vysoká škola ekonomická: Fakulta mezinárodních vztahů, www.vse.cz, a Vyšší obchodní podnikatelská škola, s. r. o. Praha, www.vops-praha.cz.

5.6. INFRASTRUKTURA CESTOVNÍHO RUCHU NA SVATÉ HOŘE

MIMO AREÁL

5.6.1. DOPRAVNÍ DOSTUPNOST

Doprava zajišťuje dopravními prostředky po komunikaci přepravu obyvatel do míst cestovního ruchu a dovoluje zároveň i pohyb návštěvníků uvnitř těchto oblastí.¹⁸² Je základní podmínkou samostatné existence a rozvoje cestovního ruchu.¹⁸³ Dopravní dostupnost poutního areálu Svatá Hora je velice dobrá. Objekt se nachází se na kopci nad městem. Ze všech světových stran je obklopen lesoparkem a ovocnými sady. Na Svatou Horu vede mnoho cestiček, po kterých sem přicházejí převážně obyvatelé Příbrami za účelem procházky a odpočinku. Na severní straně spojují poutní místo s městem *Svatohorské schody*. Jejich otevírací doba je shodná s otevírací dobou areálu. Jedná se o kryté schodiště s 365 schody¹⁸⁴ a několika postranními dveřmi, které ústí do parku. První Svatohorské schody vznikly pro pěší poutníky a obyvatele města, kteří se na Svatou Horu přicházeli modlit. Dříve se lidé modlili i na schodech. Dnes jejich význam upadá a jsou využívány méně. Jako jejich nevýhodu lze označit zejména umístění vchodu mimo hlavní komunikační tepnu. Největším nepřítelem je však vandalismus.

Pro turisty a poutníky, kteří přijíždí osobním automobilem nebo zájezdovým autobusem, je k dispozici velké hlídané parkoviště pod Svatou Horou, ve vzdálenosti cca 250 m. Parkoviště je s poutním místem spojeno terasovitým chodníkem. Přímo na Svatou Horu jezdí několikrát denně *autobus č. 12 Městské hromadné dopravy Příbram*. Zastávka se nachází naproti Svatohorskému náměstíčku. Invalidé se mohou bez problémů dostat na Svatohorské náměstíčko i na veřejné toalety. Ovšem přístup do baziliky bezbariérový není, což by vzhledem k povaze místa nebyla ani možné, ani vhodné.

Parkoviště pod Svatou Horou

Před druhou světovou válkou patřilo parkoviště pod správu Svaté Hory. Dnes je majitelem město Příbram a provozovatelem Technické služby Příbram.¹⁸⁵ Parkoviště je návštěvníkům Svaté Hory k dispozici celoročně, ale placené a hlídané je jen v letní sezóně,

¹⁸² O dopravní dostupnosti města Příbram pojednává blíže kapitola 4. 3. 2.

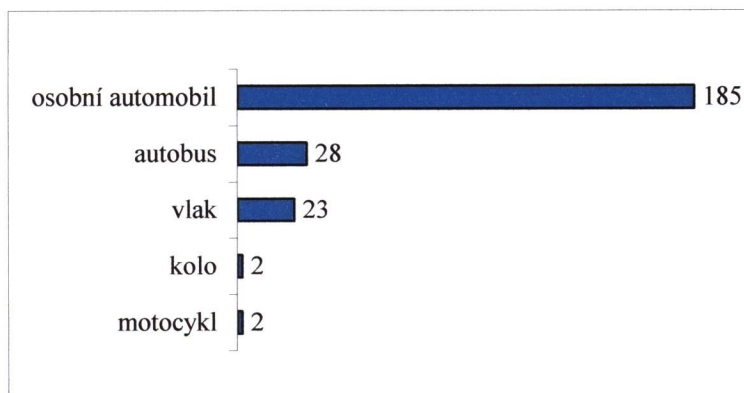
¹⁸³ Petrů Z., Holubová J.: *Ekonomika cestovního ruchu*, Idea Servis, Praha 1992, s. 63.

¹⁸⁴ Počet 365 schodů je součtem Svatohorských schodů a schodů, které vedou až do baziliky. Uvádí Holas, F.X.: *Sto kapítolek z dějin Svaté Hory, mariánského poutního místa u Příbramě, Příbram 1940.*

od dubna do října, denně od 8 do 16 hodin. Na parkovišti se střídají 2 zaměstnanci technických služeb. Poplatek za parkování osobního automobilu činí 25 Kč/ 1 hod, autobusu 120 Kč/ 1 hod. V letní sezóně roku 2005 využilo službu parkoviště 600 autobusů , 12 000 osobních vozidel. V porovnání s rokem 2004 došlo navýšení asi o 5%. Za posledních 5 let je počet vozidel a autobusů v průměru stejný. Tento počet je závislý zejména na sezóně a na akcích, které se na Svaté Hoře pořádají.

V dotazníku byla zařazena otázka, jakým dopravním prostředkem návštěvníci Svaté Hory do Příbrami přijeli. Jak vyplývá z grafu č. 8, nejčastěji použitým dopravním prostředkem byl osobní automobil, následovaný autobusem a vlakem.

Graf č. 8: Použitý dopravní prostředek

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

5.2. STRAVOVACÍ SLUŽBY

Stravovací služby zabezpečují uspokojování základních potřeb výživy účastníků cestovního ruchu.¹⁸⁶ Stravovací zařízení, která se na kopci Svatá hora nacházejí, již nepatří pod správu poutního místa.¹⁸⁷ „Restaurace na Svaté Hoře“ funguje již několik desítek let. Jedná se o menší dřevěný domek s cca 30 místy uvnitř a za příznivého počasí i venkovním posezením. Současný majitel (živnostník) restauraci provozuje přibližně od dubna do října. Praktické zahájení a ukončení provozu se však řídí podle počasí a počtu klientů. Velká překážka podnikání je spatřována v tom, že se v restauraci nezastavují zájezdy poutníků v takovém množství, jako před několika lety. Hned naproti restauraci se nachází

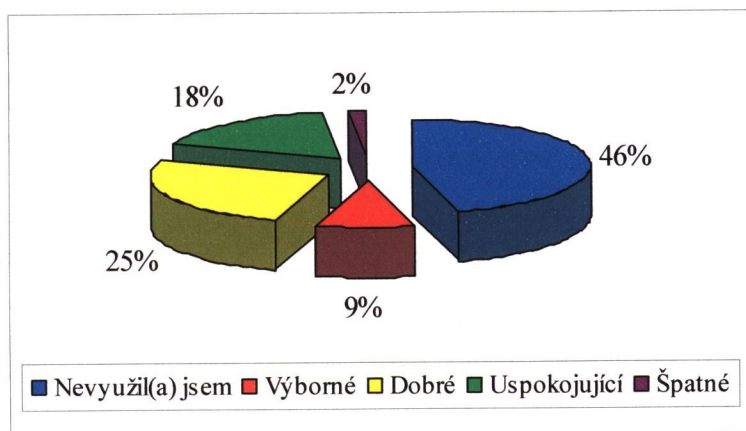
Informace poskytl Ing. Andrlé, zaměstnanec Technických služeb Příbram, v lednu 2006.

Definice byla převzata z knihy Oriška, J.: Technika služeb cestovního ruchu, Praha 1999, Idea Servis, s. 9.

Informace byly získány osobním rozhovorem se zaměstnanci stravovacích zařízení, srpen 2005.

Občerstvení s malým venkovním posezením. Již forma stravovacího zařízení napovídá, že výběr nabízených jídel je velmi omezený. 46 % dotázaných stravovací služby na Svaté Hoře vůbec nevyužilo a jen 9 % respondentů ohodnotilo občerstvení jako výborné. Blíže graf č. 9.

Graf č. 9: Hodnocení občerstvení na Svaté Hoře

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

5.6.3. DOPLŇKOVÉ SLUŽBY

Sociální zařízení

Restaurace a Občerstvení nemají vlastní sociální zařízení. Hosté využívají služby veřejného WC, které se nachází v těsné blízkosti obou zařízení. Vlastníkem je město Příbram a pronajímatelem Technické služby Příbram. Ty ho dále pronajímají živnostníkům. Zařízení je otevřeno jen v letní sezóně od dubna do října, denně od 8.30 do 16.30 hodin. Poplatek činí 3 Kč/1 osoba. Konkurence je spatřována v moderních toaletách, které provozuje společnost Sacromonatana, s. r. o. přímo pod Svatohorským náměstím. Jejich otevírací doba je shodná s otevírací dobou Svatohorského muzea. V zimních měsících jsou otevřeny vždy na požádání v prodejně knih a poutního zboží. Poplatek činí 5 Kč.

Stánky s poutním zbožím

Kamenné stánky se nacházejí jihovýchodním směrem jen několik metrů od poutního objektu. Dříve se prodej poutního zboží uskutečňoval v dřevěných stáncích

přímo na Svatohorském náměstí.¹⁸⁸ V roce 1942 bylo vystavěno cca 30 kamenných, otevřených stánků, které jsou spojeny jednou střechou. Komplex má obdélníkový tvar a je přístupný ze třech stran. Rozvoj stánků přišel až po roce 1990. Některé z nich jsou ve vlastnictví Římskokatolické farnosti u kostela Nanebevzetí Panny Marie Příbram – Svatá Hora, ostatní v soukromém vlastnictví a téměř všechny stánky jsou dále pronajímány. Stánky jsou bez světla, vody a sociálního zařízení. Jsou otevřeny v letní sezóně (zpravidla od dubna do října) denně, některé jen o víkendech, poutích a náboženských svátcích. Prodejci nabízejí téměř stejné zboží (pohledy, medailky, růžence, svíčky, oplatky, sošky Panny Marie, obrázky a hrnečky s náboženskými motivy a s vyobrazením Svaté Hory nad Příbramí a další). Výjimkou jsou prodejci ozdobných šperků a kamenů. Jedná se o jakousi komunitu lidí v důchodovém věku, pro které je Svatá Hora téměř domovem. Podnikání na Svaté Hoře je rok od roku těžší. Dříve tvořili klientelu obchodů poutníci, kteří měli o poutní zboží velký zájem. Dnes jsou zákazníci především zahraniční turisté. Nejvíce se prodávají pohledy, svíčky a oplatky.

5.6.4. ZHODNOCENÍ

Svatá Hora má dobrou dopravní dostupnost. Jak vyplynulo z dotazníkového šetření, nejvíce lidí přijíždí do Příbrami osobním automobilem. Pod Svatou Horou je jim k dispozici velké parkoviště. V letní sezóně je placené a hlídáno. Dopravní značení při hlavních komunikacích je viditelné a upozorňuje řidiče na Svatou Horu včas. Objekt se nachází se na kopci nad městem. Lidé se sem mohou dostat také mnoha cestičkami nebo po Svatohorských schodech, které poutní místo spojují s městem. Jejich nevýhodu lze spatřit zejména v umístění vchodu mimo hlavní komunikační tepnu. Přes kopec Svatá hora vedou dvě pěší turistické trasy. Přímo na Svatou Horu jezdí několikrát denně autobus městské hromadné dopravy. Invalidé se mohou bez problémů dostat na Svatohorské náměstí i na veřejné toalety. Ovšem přístup do baziliky bezbariérový není.

Možnost stravování na Svaté Hoře je pouze v letních měsících. Návštěvníci mohou využít služeb Restaurace na Svaté Hoře nebo občerstvení. Velká překážka podnikání je spatřována v tom, že se zde nezastavují zájezdy poutníků v takovém množství, jako před několika lety. Hlavním konkurentem je samotné město Příbram, které se nachází jen cca 250 m pod kopcem a disponuje širokou škálou stravovacích zařízení. V zimních

¹⁸⁸ Informace vyplynuly z osobního rozhovoru s jednotlivými prodejci v srpnu 2005 a z rozhovoru s Mgr. Stanislavem Přibylem, CSsR, v březnu 2006.

měsících by řada poutníků a turistů jistě přivítala malou kavárnu nebo čajovnu přímo v poutním areálu. Jedná se však o technicky neřešitelnou záležitost. Na Svaté Hoře nejsou k tomuto účelu vhodné a dostatečné prostory a projekt by s velkou pravděpodobností neschválili památkáři.

Přímo pod Svatohorským náměstím se nacházejí moderní, placené toalety s bezbariérovým přístupem provozované společností Sacromontana, s. r. o. V zimě jsou otevírány jen na požádání v prodejně knih a poutního zboží. Placené toalety poblíž restaurace jsou otevřeny pouze v letních měsících. Jednu stranu Svatohorského náměstí uzavírají kamenné stánky. Některé jsou ve vlastnictví Římskokatolické farnosti u kostela Nanebevzetí Panny Marie Příbram – Svatá Hora, ostatní v soukromém vlastnictví a téměř všechny jsou dále pronajímány. Jsou otevřeny jen v letní sezóně. Nejvíce se prodávají pohledy, svíčky a oplatky. Klientelu tvoří především cizinci. Od roku 2004, kdy vznikla prodejna s knihami a poutním zbožím přímo v areálu Svaté Hory, mají návštěvníci možnost odvézt si suvenýr z poutního místa i v zimní sezóně.

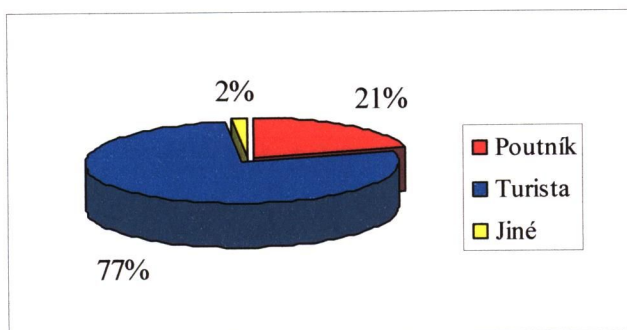
5.7. NÁVŠTĚVNOST

Na pravidelné bohoslužby na Svaté Hoře přicházejí nejčastěji věřící z Příbrami a blízkého okolí. Zúčastňují se jich i četné poutnické výpravy, které zpravidla zároveň využijí služeb průvodce nebo navštíví Svatohorské poutní muzeum. V roce 2005 přijelo na Svatou Horu 513 organizovaných skupin, nejvíce z České republiky, ale také z Francie a Německa.¹⁸⁹ (*Příloha č. 15*)

I přesto, že se na Svaté Hoře konají bohoslužby a další náboženské a kulturní akce po celý rok, více lidí sem míří v letních měsících, zejména v době letních prázdnin a dovolených. Svatou Horu obdivují spíše jako kulturně-historickou památku než poutní místo. (*viz graf č. 10*) Dotazníkového šetření na Svaté Hoře se zúčastnilo 133 žen a 107 mužů. (*Příloha č. 2*) 39 % dotázaných se zařadilo do věkové skupiny 26 – 45 let, následovaných věkovou skupinou 16 – 25 let a 46 – 60 let. Skupina oslovených lidí starších 71 let tvořilo 5 % všech dotázaných. (*Příloha č. 3*) Svatou Horu navštívilo 59 % lidí se středním vzděláním a 23 % lidí s vysokoškolským vzděláním. (*Příloha č. 4*) Struktura návštěvníků podle zaměstnání je uvedena v příloze č. 5. Mezi oslovenými bylo 15 % důchodců, 17 % studentů a 51 % zaměstnanců. Příloha č. 6 mapuje, odkud poutníci a turisté v letní sezóně na Svatou horu přicházejí. 22 % návštěvníků z Prahy dokazuje,

že město Příbram je zázemím Prahy. Důvodem k podniknutí jednodenního výletu do Příbrami je i dobrá dopravní dostupnost z hlavního města, a to autem, autobusem i vlakem. Vedle Prahy přijelo na Svatou Horu nejvíce návštěvníků ze Středočeského kraje (17 %), z Jihočeského (16 %) a Plzeňského kraje (12 %). Naopak nejméně návštěvníků pocházelo z Pardubického a Olomouckého kraje. Proto může být překvapivé, že ze vzdáleného Moravskoslezského kraje zavítalo na Svatou Horu 7 % lidí.

Graf č. 10: Na Svatou přicházíte jako...

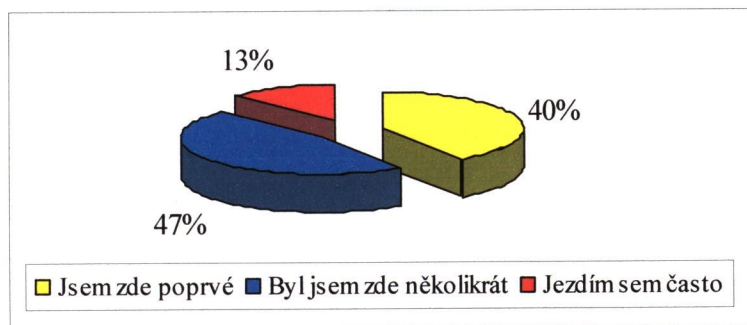

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Z grafu č. 11 vyplývá, že 47 % dotázaných bylo na Svaté Hoře již několikrát. Jedná se zejména o ty, kteří do Příbrami a jejího okolí přijíždí opakovaně na výlet, na dovolenou, nejčastěji však navštívit své příbuzné a známé. 80 % všech oslovených zaujala Svatá Hora natolik, že ji v budoucnu navštíví znovu. 2 % lidí ji spíše nenavštíví z důvodu velké vzdálenosti jejich bydliště od Příbrami. (viz graf č. 12) Nejčastějším použitým dopravním prostředkem byl osobní automobil – využilo ho 77 % dotázaných – následovaný autobusem a vlakem. Nejméně návštěvníků přijelo na kole a motocyklu. (viz graf č. 8) Graf č. 13 naznačuje, že lidé na Svatou Horu přicházejí většinou se svými rodinami (34 %), partnerem nebo s přáteli.

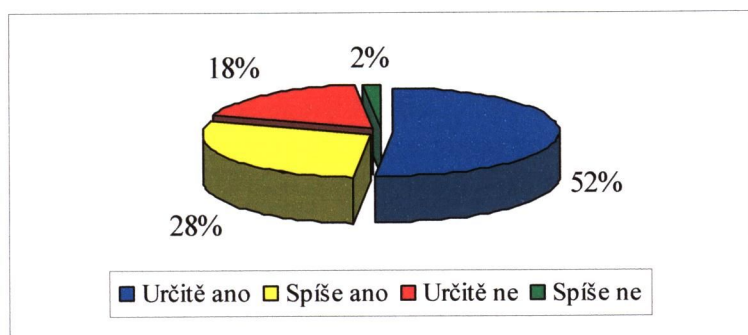
¹⁸⁹ Údaje jsou převzaty z Výroční zprávy Svaté Hory k 31. 12. 2005.

Graf č. 11: Jak často jezdíte na Svatou Horu?

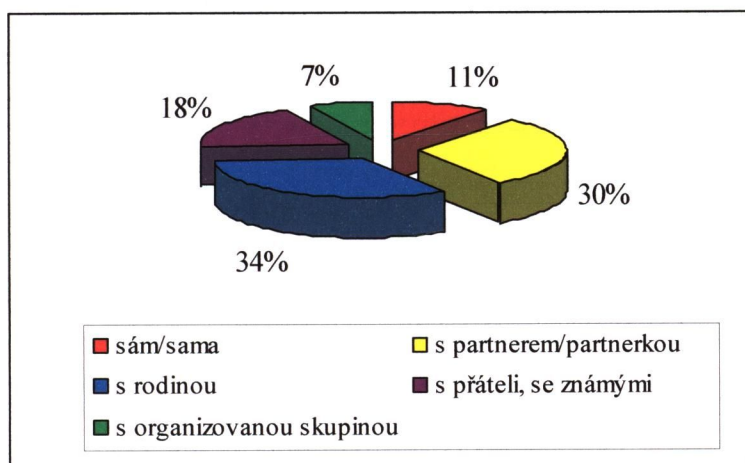
Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Graf č. 12: Plánujete ještě někdy navštívit Svatou Horu?

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

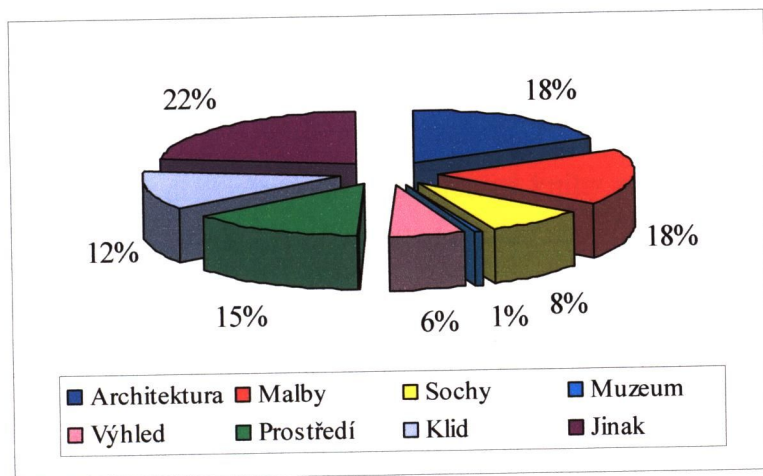
Graf č. 13: S kým cestujete?

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Návštěvníky zaujala celková atmosféra místa, což dokazuje 22 % všech odpovědí.¹⁹⁰ (viz graf č. 14) Je následována zájmem o architekturu a malby (18 %).

Graf č. 14: Co Vás na Svaté Hoře nejvíce zaujalo?

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

5.8. SPOLUPRÁCE

Redemptoristé spolupracují s mnoha náboženskými skupinami a organizacemi v České republice i v zahraničí. Tato kapitola je však zaměřena na spolupráci Svaté Hory se subjekty cestovního ruchu v Příbrami. Rozvojem cestovního ruchu na Svaté Hoře se zabývá pracovnice zodpovědná za provoz Svatohorského poutního muzea spolu se správou Svaté Hory.

V roce 2005 vyústila spolupráce s Hornickým muzeem Příbram a Galerií Františka Drtikola Příbram ve výstavu „Svatá Hora nad časem a v čase“¹⁹¹, která se stala základem druhého prohlídkového okruhu na Svaté Hoře.. Svatohorské poutní muzeum aktivně spolupracuje s *Oddělením obchodu, služeb a cestovního ruchu* při přípravě účasti na veletrzích, výstavách, workshopech apod.¹⁹² Svatá Hora a město Příbram se jako atraktivita cestovního ruchu navzájem pozitivně ovlivňují, přičemž Svatá Hora je využívána jako hlavní lákadlo města. Pozadí příbramského stánku tvoří nástěnná tapeta

¹⁹⁰ Na otázku č. 7 „Co Vás na Svaté Hoře nejvíce zaujalo“ mohli dotázaní uvést maximálně tři odpovědi. Celkem bylo uvedeno 590 odpovědí.

¹⁹¹ O této výstavě je zmínka v kapitole 5. 5. Náboženské a kulturní akce.

¹⁹² Informace o spolupráci Svaté Hory se subjekty cestovního ruchu poskytla pracovnice Svatohorského muzea Alena Heverová. Údaje o činnosti Oddělení obchodu, služeb a cestovního ruchu a o zastupování Svaté Hory na veletrzích a výstavách sdělila na základě osobního rozhovoru pracovnice oddělení paní Fiebigerová a vedoucí Živnostenského úřadu Ing. Ota Hauptmann.

s vyobrazením Svaté Hory. Na ploché televizní obrazovce se opakuje propagační film zachycující nejvýznamnější atraktivitu města Příbram, tedy i poutní místo.¹⁹³ Svatá Hora nebyla na výstavách a veletrzích zastoupena personálně, jako například Hornické muzeum Příbram. Situace se změnila v lednu 2006 na veletrhu Regiontour 2006, kdy v příbramském stánku na dotazy návštěvníků odpovídal jeden pracovník Svaté Hory. Osobní zastoupení je užitečné, není však přímo nutné, neboť je kompenzováno propagačními materiály. V počátcích spolupráce bylo těchto materiálů nedostatek. Svatá Hora měla k dispozici jen vícestránkové knihy nebo brožury, jejichž rozdávání bylo velice drahou záležitostí. Proto v roce 2002 vznikl nový letáček, který splňuje požadavky účastníků veletrhů a výstav - jednoduchý, pestrý, přehledný letáček, který si lidé mohou odnést domů bezplatně. Jsou umístěny v otáčivém stojanu spolu s dalšími propagačními materiály spolupracujících nepodnikatelských i podnikatelských subjektů v cestovním ruchu Příbramska, které jsou zastoupeny a prezentovány Oddělením obchodu, služeb a cestovního ruchu. Neustálým problémem jsou omezené finanční zdroje Svaté Hory určené na propagaci, tudíž i omezené množství letáků.

V případě výzvy Svatá Hora spolupracuje s městem Příbramí, respektive s *Odborem kultury, sportu a informačních systémů*, do jehož kompetence spadá provoz Informačního centra Městského úřadu Příbram. V infocentru jsou k dispozici informační letáky o městě a jeho přírodních a kulturních atraktivitách, tj. včetně Svaté Hory. Pokud však mají návštěvníci zájem o brožury a letáky popisující jen samotné poutní místo, musí se pro ně vydat až na Svatou Horu.

5.9. KOMUNIKACE

Marketingovou komunikaci lze charakterizovat jako každou formu komunikace, kterou používá organizace k informování, přesvědčování a ovlivňování dnešních nebo budoucích, potenciálních zákazníků.¹⁹⁴ Jednou složkou komunikace je **reklama**. Jedná se o určitou neosobní komunikaci organizace se zákazníkem prostřednictvím různých médií. Je to záměrná činnost, která potenciálnímu zákazníkovi přináší informace o existenci služby, o jejích vlastnostech, přednostech, kvalitě a podobně. Úkolem reklamy je vzbudit zájem o využití služby u potenciálních návštěvníků objektů.¹⁹⁵

¹⁹³ Fotografie příbramského stánku na veletrhu Regiontour 2006 v Brně jsou uvedeny v příloze č. 11.

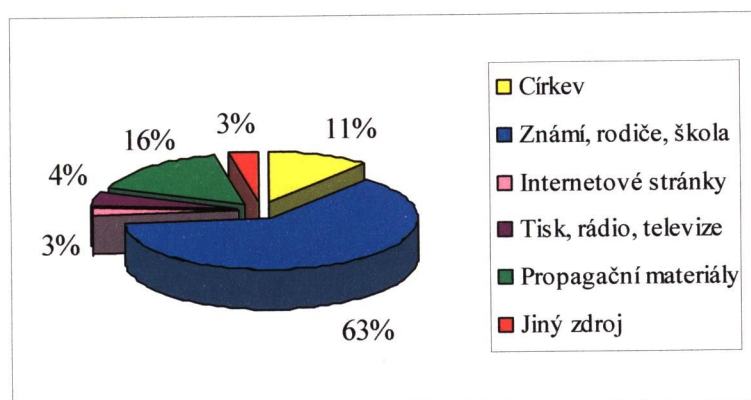
¹⁹⁴ Kolektiv: *Základy marketingu*, Praha 2001, Vysoká škola ekonomická v Praze, s. 163.

¹⁹⁵ *tamtéž*, s. 170. Odvozeno z definice reklamy.

Ústní reklama

Jak vyplývá z grafu č. 15, povědomí o Svaté Hoře posiluje nejvíce ústní reklama. Oslovení návštěvníci se o Svaté Hoře dozvěděli nejčastěji od rodičů, prarodičů, ze školy a od známých. Druhým nejčastěji zmiňovaným zdrojem informací byla církev, respektive kostel a hodiny náboženství, které byly dříve velmi rozšířené, především na základních školách. Co se propagace památky týče, nelze se spoléhat jen na ústní reklamu. Zákazníka je třeba upoutat už samotnou službou, její zajímavostí, kvalitou a provedením nebo symbolikou organizace.

Graf č. 15: Zdroj informací o Svaté Hoře

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Televizní reklama

Většina lidí si pod pojmem reklama představí televizní reklamu. Tato forma reklamy je však pro atraktivitu cestovního ruchu zpravidla nedosažitelná kvůli omezeným finančním prostředkům. Přesto se Svatá Hora v televizním vysílání objevila. V roce 2004 zde natáčela televize ČT1 krátký dokument, který byl součástí pořadu „Toulavá kamera“, a 4. června 2005 zprostředkovala přímé vysílání z Národní pouti na Svaté Hoře. Aktuality ze Svaté Hory vysílá místní televize Fonka.

Reklama v tisku

Mnohem častější je reklama v tisku. Informace o Svaté Hoře se nejčastěji objevují v regionálních periodikách, a to v týdeníku „Periskop“ a v deníku „Příbramský deník“. Správa Svaté Hory vydává i svůj vlastní časopis pod názvem „Svatá Hora“.

Časopis Svatá Hora

Časopis Svatá Hora vycházel od roku 1922 jako věstník, nejprve Matice svatohorské, později Proboštského úřadu a nakonec Římskokatolické farnosti Svatá Hora.¹⁹⁶ Po roce 1948 bylo jeho vydávání zakázáno. První číslo po roce 1989 vyšlo jako strojopis k slavnosti Korunovace v roce 1990. Od roku 1991 vychází jako dvouměsíčník šestkrát do roka. Od října 1999 řídí vydávání časopisu redakční rada. V každém čísle časopisu se lze dočíst o činnosti Matice svatohorské, o hudbě na Svaté Hoře, o plánovaných akcích, včetně zhodnocení již konaných akcí, o významných osobnostech, které Svatou Horu navštívili a dalších zajímavostech. V závěru je vždy přehled o připravovaných akcích, termíny konání bohoslužeb a excercicií, otevírací doba muzea a informace o prohlídkové službě. Za obsah časopisu odpovídá Mgr. Stanislav Příbyl, CSsR.

Cena časopisu je dobrovolná. Náklady na jeden výtisk činí cca 15,- Kč + 6,- Kč poštovné. Náklady jsou hrazeny formou darů zaslaných prostřednictvím poštovní poukázky, která je několikrát ročně do časopisu vložena, nebo převodem na účet u České spořitelny Příbram. Časopis si může každý objednat buď na adrese redakce časopisu Svatá Hora, e-mailem nebo vyplněním formuláře na webových stránkách Svaté Hory. Časopis vychází v minimálním nákladu 4 150 výtisků, v maximálním nákladu 5 000 výtisků za rok. V roce 2005 vyšlo mimořádné číslo pro účastníky Národní pouti v nákladu 10 000 výtisků. 2 087 stálých odběratelů z celé Evropy pravidelně odebírá 3 839 výtisků.¹⁹⁷

Propagační materiály

Důležitou formou propagace památky jsou také knihy, knižní průvodce o Svaté Hoře, brožury a letáky. Ty mají vzbudit zájem lidí a nabídnout jim praktické informace, které využijí při návštěvě atraktivity. Knižní průvodce „Svatá Hora“ od Josefa Kopečka vyšla v roce 2003 v osmi jazykových mutacích (čeština, polština, italština, němčina, angličtina, francouzština, portugalština). V průvodci formátu A5 jsou obsaženy informace o historii i současnosti poutního místa, objekt je podrobně popsán z hlediska architektonického vývoje. Kniha obsahuje spoustu zajímavých fotografií

¹⁹⁶ Informace o časopisu Svatá Hora byly shromážděny na základě studia jednotlivých časopisů a doplněny informace z internetové stránky Svaté Hory

<http://www.svata-hora.cz/index.php?cmd=page&id=34&LanguageID=1>.

¹⁹⁷ Údaje pocházejí z Výroční zprávy Svaté Hory k 31. 12. 2005.

a obrázků. Cena průvodce činí 59 Kč. Většina návštěvníků má však zájem o levnější materiály. K dispozici je jim tenká brožura v hodnotě 20 Kč. Jednoduché letáky s obrázky a základními informacemi o Svaté Hoře jsou distribuovány převážně na veletrzích a výstavách. Reklamou pro Svatou Horu je i umístění jeho fotografie a stručného popisu na všech propagačních materiálech města Příbrami.

Internetové stránky

V současné době je stále častějším zdrojem informací internet. Svatá Hora má své vlastní internetové stránky, jejichž nová podoba - v pořadí již čtvrtá - je v provozu od 1. prosince 2003.¹⁹⁸ První verze vznikla v roce 1999. Technická stránka i vlastní podoba stránek byla svěřena firmě EMC Praha. Nespornou výhodou je, že aktualizaci obsahu stránek nemusí obsluhovat jen programátor, ale téměř kdokoli. Lze zde nalézt informace o historii Svaté Hory, informace o činnosti redemptoristů na Svaté Hoře, o Matici svatohorské, o činnosti Svatohorského poutního muzea, o průvodcovské službě, o údržbách, opravách a nových projektech na Svaté Hoře, o plánovaných kulturních akcích, například benefičních koncertech, atd. Netradiční je možnost poslat svou prosbu nebo poděkování Panně Marii svatohorské. Ti, kdo chtějí být informováni o aktualitách ze Svaté Hory, se zaregistrují na webových stránkách poutního místa uvedením svého e-mailu, na který mu jsou novinky zasílány. Na stránkách jsou k dispozici formuláře pro objednání časopisu, duchovních cvičení, zaslání knih a upomínkových předmětů a formuláře pro možnost zaslání finančního daru.

V galerii fotografií si lze prohlédnout fotografie areálu, fotografie událostí a stará vyobrazení Svaté Hory. Do budoucna se plánuje galerie videosouborů a zvukových záznamů z bohoslužeb. Bude možné absolvovat prohlídku Svaté Hory i virtuálně. Redemptoristé chtějí na stránkách uveřejňovat také texty, které povedou k větší informovanosti v oblasti spirituality a duchovního života. Z internetových stránek Svaté Hory se lze odkázat na další stránky, například Arcibiskupství pražského, redemptoristů v ČR a další. Základní informace o Svaté Hoře a bohoslužbách jsou k dispozici v šesti jazykových mutacích (němčině, angličtině, polštině, španělštině, francouzštině a italštině).

¹⁹⁸ Informace o internetových stránkách byly získány z článku Příbyl, S.: Nová podoba internetových stránek, Svatá Hora, 2004, č. 1, s. 10 a vlastním studiem webových stránek www.svata-hora.cz.

Sledování návštěvnosti stránek bylo zavedeno v únoru 2005. Od té doby si je prohlédlo 17 308 návštěvníků. Denní průměr návštěv se pohybuje zhruba kolem 50 lidí. Největší zájem o internetové stránky Svaté Hory byl jeden den před konáním Národní pouti na Svaté Hoře, a to 3. června 2005, kdy je navštívilo 216 lidí.¹⁹⁹

5.10. ZHODNOCENÍ SPOLUPRÁCE A KOMUNIKACE A NÁVRHY ZLEPŠENÍ

Spoluprací a propagací Svaté Hory se zabývá správa poutního místa ve spolupráci se Svatohorským poutním muzeem. Cílem správy je přiblížit lidem Svatou Horu z kulturně-náboženského hlediska a vzbudit jejich zájem natolik, aby nabízené služby na Svaté Hoře využívali opakovaně.

Poutní místo aktivně spolupracuje s *Oddělením obchodu, služeb a cestovního ruchu* na přípravách veletrhů a výstav. Na všech akcích se prezentuje propagačními materiály, například kalendářem akcí, informačním letáčkem o historii Svaté Hory a bohoslužbách atd. Výhodou tohoto letáčku je zejména jeho jednoduchost, pestrost a přehlednost. Lidem je k dispozici zdarma. Může být použit i jako záložka do knihy. Jeho nevýhoda však spočívá v tom, že vznikl už v roce 2002, a proto neobsahuje informace o Svatohorském poutním muzeu a prohlídkové službě, jenž vznikly až v roce 2004. Neustálým problémem Svaté Hory v oblasti propagace jsou omezené finanční prostředky, tudíž i omezené množství letáků na veletrzích. Ale díky projektu *Religiózní turistika na Svaté Hoře* bude mít poutní místo řadu nových propagačních materiálů. Některé kulturní památky nabízejí návštěvníkům veletrhů kromě letáčků i *pohlednice*. Ty mohou být následně rozesílány rodinám, známým apod., čímž se rozšíří povědomí o dané památce. Svatá Hora má k dispozici širokou škálu pohlednic, kterými by se na veřejnosti mohla také prezentovat.

Spolupráci s informačními centry v Příbrami lze označit za nedostatečnou. V příbramských informačních centrech nejsou k dispozici žádné pohledy, letáčky a brožury o Svaté Hoře, přestože je o ně zájem. Krátké informace o poutním místě jsou jen součástí letáčků, které informují o přírodních a kulturních atraktivitách města Příbrami. Příbramská informační centra by měla mít i více informací o prohlídkových okruzích na Svaté Hoře, o sezónních výstavách ve Svatohorském poutním muzeu, o otevírací době

¹⁹⁹ Údaje jsou převzaty z Výroční zprávy Svaté Hory k 31. 12. 2005 a interních materiálů poskytnutých PhDr. Mgr. Janem Traxlerem v lednu 2006.

a cenách vstupného, o konaných akcích atd. Poutní místo by mělo mít zájem **prezentovat se široké veřejnosti** a nespolehat na to, že se každý příbramský turista vydá pro více informací na Svatou Horu. K intenzivnější výměně propagačních materiálů Svaté Hory s infocentry nejen v Příbrami jistě přispěje Svatohorské informační centrum. Do budoucna lze také využít dobrou dopravní dostupnost Příbrami z hlavního města Prahy a na návštěvu Svaté Hory přilákat pražské, zejména zahraniční, turisty. Nástrojem propagace by mohly být informační letáky umístěné v pražských informačních centrech.

Z dotazníkového šetření vyplývá, že nejvíce lidí se o Svaté Hoře dozvědělo od rodičů a známých. Správa však nespolehá jen na ústní reklamu. Svatá Hora se objevila například ve vysílání televize ČT1 (v pořadu Toulavá kamera a v přímém vysílání z Národní pouti na Svaté Hoře 2005). Aktuality ze Svaté Hory zprostředkovává místní televize Fonka a objevují se v místních periodikách. Větší pozornost by měla být věnována **příspěvkům do odborných časopisů cestovního ruchu, tj. například COT Business, Všudybyl, Travel in the Czech republic** a další. Významným zdrojem informací, zejména pro příznivce a přátele Svaté Hory, je časopis „Svatá Hora“. Má své stálé odběratele nejen v České republice, ale i v celé Evropě. O propagaci církevních památek České republiky v zahraničí usiluje agentura CzechTourism, v jejíchž propagačních materiálech se objevuje zmínka také o Svaté Hoře.²⁰⁰

V současné době je stále častějším zdrojem informací internet. Svatá Hora se prezentuje na svých vlastních stránkách pod doménou **www.svata-hora.cz**. Zde lze nalézt mnoho zajímavých informací jak pro stálé poutníky, tak pro potenciální návštěvníky. Základní informace o Svaté Hoře, o její historii, bohoslužbách a průvodcovské službě jsou k dispozici v několika jazykových mutacích. Informace jsou neustále aktualizovány. Mezi výhody patří možnost objednat si přímo na internetové stránce časopis Svatá Hora, zarezervovat si prohlídku, nechat si zasílat aktuální novinky ze Svaté Hory přímo na osobní e-mailovou adresu a věřící ocení možnost poslat svou prosbu k Panně Marii svatohorské. Důležitou součástí webových stránek je využívání odkazů na další informace na vlastních stránkách a na další webové stránky na serverech jiných subjektů. Ale informace na některých odkazech nejsou k dispozici vůbec nebo je zde uvedeno, že se na nich pracuje. Na stránkách mohou potenciální návštěvníci postrádat **informace** nebo **odkazy na informace o městě Příbram, ubytování, stravování, o dalším kulturním a sportovním vyžití ve městě a tipech na výlet**. Nejjednodušší způsob, jak tuto situaci

²⁰⁰ Více kapitola 3. 4.

vyřešit, je možnost odkázat se na internetové stránky města Příbram, a to na www.pribram-city.cz, které jsou přehledné a nabitě tímto druhem informací. Další možností, jak rozšířit povědomí o Svaté Hoře, je využít všeobecně oblíbený prostředek - **elektronické pohlednice** - které by mohli návštěvníci svatohorských internetových stránek přímo z nich bezplatně rozesílat svým známým.

Projekt edice Památky – Unikátní encyklopedie na pokračování

Další možnost, jak poutní místo propagovat a zviditelnit, spočívá v zapojení se do celorepublikového projektu nakladatelství Fraus „Edice Památky – unikátní encyklopedie na pokračování“, který odstartoval v roce 2002. Edice si vytkla za cíl postupné zmapování významných památek České republiky a vytvoření stále se rozšiřujícího souboru historických, kulturních i technických pamětihodností. Výstupem spolupráce nakladatelství s vybranými nebo potencionálními zájemci z řad památek a měst je atraktivní publikace. (Obrázek č. 1 v příloze č. 16) Lze ji koupit v jednotlivých památkových objektech zapojených do projektu, ve vybraných informačních centrech a knihkupectvích po celé České republice. Celkem již bylo vydáno 54 brožur a dalších 12 se připravuje. Sbíráním jednotlivých brožur si lidé vytvoří jedinečný soubor informací o památkách České republiky. Každá brožura má na hřbetu praktická očka na zavěšení do pořadače (Obrázek č. 2 v příloze č. 16), do nějž se vejde přibližně 30 brožur.

Charakteristika a výhody brožury

Jde o publikace „příručního“ formátu, které mají:

- sloužit jako klasický suvenýr pro návštěvníky,
- nabídnout návštěvníkům komplexní pohled na památku a další informace,
- podporovat navzájem návštěvnost jednotlivých objektů,
- možnost vytvořit si vlastní soubor publikací,
- více než 120 fotografií každého objektu,
- textovou část zpracovanou odborníky,
- unikátní kresbu s průřezem objektu,
- kvalitní a grafické zpracování na křídovém papíře,
- praktický pořadač umožňující přehledné uspořádání jednotlivých publikací.

Podmínky pro zařazení památkového objektu do projektu

Jednou z výhod pro objekty je, že neskládají pro vstup do projektu žádné finanční prostředky. Objekt však musí spolupracovat při tvorbě brožury (poskytuje fotografie objektu, umožňuje fotografování a konzultuje obsahovou správnost). Vzhledem k rostoucímu zájmu o zapojení se do projektu ze strany památkových objektů a k produkčním kapacitám nakladatelství je podmínkou ***závazná objednávka k odběru brožur o vlastní památce a závázání se k prodeji ostatních produktů z edice*** - i komisním způsobem - podle finančních možností památky. Nakladatelství Fraus dodává objektům na své náklady plakát s upoutávkou na prodej brožur a prodejní stojan (*Obrázek č. 3 v příloze č. 16*), který by mohl být umístěn v prodejně s knihami a poutním zbožím nebo v informačním centru na Svaté Hoře. Doplnění zásob publikací poté objekt provádí již na své náklady. Pro každý objekt zařazený do projektu nakladatelství vydá pohlednici, která vychází z grafické podoby celé edice.

Cena

Podmínkou zařazení objektu do edice Památky je odběr brožury o vlastní památce v nákladu 2000 ks v české verzi. Na tento odběr bude objednavateli poskytnuta sleva 25 % z prodejní ceny – tj. brožurky nakoupí za 36,75 Kč/ks včetně DPH 5 %. Ostatní brožury z edice může prodejce odebírat do komisního prodeje. V tom případě se s prodejcem podepíše smlouva o komisním prodeji a bude na něj poskytnut rabat 20 %. Objekt tedy brožuru koupí za 36,75 Kč při pevném odběru nebo za 39,20 Kč při komisním prodeji a bude prodávat za 49 Kč. Publikace je možné vydat i v cizích jazycích, tj. němčina, angličtina, ruština a polština (v případě dohody o pevného odběru i v dalších mutacích). Podmínkou je pevný odběr, tj. min. 1000 ks, každé jazykové mutace, ale jen pokud se objedná i česká verze. Prodejní cena cizojazyčné brožury činí 59 Kč/ks (subjekt ji nakoupí se slevou 25 %). Pohlednice formátu 220 x 122 mm stojí 9 Kč/ks a pořadač 169 Kč/ks.²⁰¹

²⁰¹ Informace o cenách brožur z edice Památky poskytla Ing. Ilona Spurná, Marketing Manager nakladatelství Fraus v březnu 2006.

Propagace

K informovanosti o daném objektu v edici a tím i k možnému zvýšení jeho návštěvnosti slouží inzerce, články a celková mediální podpora, kterou zajistí nakladatelství na své náklady, a především rozsáhlá fungující prodejní síť. V Příbrami již jedna edice existuje, a to o Hornickém muzeu. O Svaté Hoře je zde sice krátká zmínka, ale poutní místo by si zasloužilo více pozornosti. V případě zájmu správy Svaté Hory o takovou formu spolupráce a propagace památky lze kontaktovat přímo paní Ing. Ilonu Spurnou, která poskytne bližší informace.

Kontakt

Kontaktní osoba: Ing. Spurná Ilona (Marketing Manager)
Adresa: Nakladatelství Fraus, s. r. o., Goethova 8, 301 31 Plzeň
Tel.: 377 338 837
Fax: 377 224 594
E-mail: spurna@fraus.cz
webová stránka: www.fraus.cz

6. ZÁVĚR

Cílem předložené diplomové práce bylo zhodnotit význam Svaté Hory jako kulturně-historické atraktivity a navrhnout možná řešení pro její lepší využití v cestovním ruchu na Příbramsku. Proto bylo třeba nejdříve vyhodnotit dosavadní úroveň cestovního ruchu v regionu.

Region Příbramsko byl vymezen jako město Příbram a jeho nejbližší okolí, tj. v rozsahu působnosti Městského úřadu Příbram. Příbramsko se v posledních letech stalo vyhledávaným místem návštěvníků z České republiky i ze zahraničí zejména díky slavnému poutnímu místu Svatá Hora a Hornickému muzeu Příbram. Ale i v okolí Příbrami se nachází řada významných a zajímavých památek, které by návštěvník mohl zařadit do svého programu. Město poskytuje svým rezidentům a turistům široké kulturní i sportovní vyžití. Konají se zde četné kulturní a sportovní akce. Nejpočetnější jsou však náboženské akce konané na Svaté Hoře. Město svým návštěvníkům nabízí širokou škálu různých typů stravovacích a ubytovacích zařízení. Na základě provedené analýzy nabídky destinace lze usoudit, že je jich dostatečné množství. Kvalita služeb v zařízeních se zlepšila zejména díky Integrované střední škole hotelového provozu, obchodu a služeb Příbram, která vychovává mladé odborníky ve službách.

Výhodou města je jeho dobré dopravní spojení s hlavním městem, ovšem dopravní dostupnost ostatních regionů ČR je spíše průměrná. Důležitou součástí dopravního systému pro obyvatele i návštěvníky Příbrami je městská hromadná doprava, která je využívána zejména kvůli odlehlosti nejvýznamnějších příbramských atraktivit. Ale z výzkumu vyplynulo, že většina návštěvníků přijede do Příbrami osobním automobilem. Orientační systém pro motoristy je na dobré úrovni. Je zde také dostatek placených i neplacených parkovišť. Město a okolí disponuje poměrně hustou sítí dobře značených pěších turistických tras a rozvíjející se sítí cyklotras. Nedaleko Příbrami se jedna z nich napojuje na cyklotrasu Greenways. Ve městě ale neexistuje žádná půjčovna kol. K informování o všech službách přispívají tři informační centra. Turisté přijíždějící do města vlakem jistě ocení existenci ČDcentra přímo v nádražní budově. Další dvě infocentra se nacházejí ve své těsné blízkosti v centru města. Od června 2006 zahájí provoz informační centrum na Svaté Hoře. Bude poskytovat široké spektrum informací nejen o Svaté Hoře, ale i o městě. Infocentrum bude významným zdrojem informací zejména pro ty návštěvníky, pro které je Svatá Hora prvním – často však i posledním - místem

jejich návštěvy v Příbrami. Větší informovaností se zvýší spotřeba služeb ve městě a dojde k prodloužení pobytu návštěvníků o několik hodin, v lepším případě o několik dnů.

Do Příbrami jezdí většina návštěvníků jen na jednodenní výlet, nejčastěji pouze za účelem návštěvy Svaté Hory. Největším zdrojovým regionem turistů je hlavní město Praha. Do budoucna má Příbram šanci jako turistická destinace pouze tehdy, pokud se dokáže přizpůsobit novým trendům v cestovním ruchu a využije velký potenciál návštěvníků Prahy. Hlavní roli v úspěšnosti rozvoje cestovního ruchu na Příbramsku hraje kromě dobře fungujícího informačního systému také kvalita poskytovaných služeb, rozvoj infrastruktury, podpora profesionálního růstu pracovníků v cestovním ruchu a zejména tvorba ucelených produktů.

Poutní místo Svatá Hora bezesporu přispívá ke zvýšení návštěvnosti celého regionu. Je úzce spjata s nejstaršími dějinami města Příbrami. Během svého vývoje prošlo několika zásadními proměnami - od malé zděné kapličky až po barokní komplex nesmírné umělecké hodnoty. V roce 1995 bylo vyhlášeno národní kulturní památkou. Mezi největší cennosti Svaté Hory patří milostná soška Panny Marie svatohorské, kterou sem přichází pozdravit a uctívat tisíce poutníků ročně. Opravdovým skvostem je svatohorský stříbrný oltář. Svatá Hora je vyšperkovaná uměleckými díly mnoha barokních umělců, v čele se světoznámým sochařem Brokoffem a malířem Brandlem. Neméně zajímavé jsou i Svatohorské schody, které představují jednu z přístupových cest k poutnímu místu a spojují ho s městem.

Kostel Nanebevzetí Panny Marie v poutním objektu spadá pod Arcibiskupství pražské, Římskokatolickou farnost u kostela Nanebevzetí Panny Marie Příbram - Svatá Hora. Správou celého poutního objektu je pověřena pražská provincie Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele, jejímž úkolem jsou především pastorační práce na Svaté Hoře a obnovování a udržování svěceného nemovitého i movitého majetku Římskokatolické farnosti. Přátelé a příznivci Svaté Hory založili již v roce 1932 tzv. Matici svatohorskou. Dobrovolné, neziskové sdružení pečuje o duchovní zázemí poutního místa a shromažďuje příspěvky na opravu a údržbu areálu. Při mších svatých a při různých významných událostech účinkuje Svatohorský chrámový sbor. Velkým zlomem v poskytování informací o Svaté Hoře všem návštěvníkům byl v roce 2004 vznik Svatohorského poutního muzea, které zajišťuje průvodcovskou službu v areálu. Muzeum, prodejnu s knihami a poutním zbožím a bezbariérové sociální zařízení provozuje od roku 2005 společnost Sacromontana, s. r. o. Provoz poutního areálu je financován především z darů a různých grantů, z příjmů z pronájmu kamenných stánků u Svatohorského náměstí

a z části příjmů společnosti Sacromontana, s. r. o., jejímž společníkem je pražská provincie Kongregace Nejsvětějšího Vykupitele a Římskokatolická farnost u kostele Nanebevzetí Panny Marie. Náklady farnosti však několikanásobně převyšují výnosy. Do budoucna je snahou správy přesunout veškerou ekonomickou činnost, včetně pronájmů, na společnost Sacromontana, s. r. o., aby se mohla věnovat jen svému poslání - duchovní správě. Cílem společnosti je dosáhnout zisku při uspokojení přání a potřeb návštěvníků Svaté Hory. Dlouhodobějším cílem je dosáhnout ziskovosti všech činností zapsaných v předmětu činnosti společnosti, a tak zabezpečit finanční soběstačnost areálu Svaté Hory.

Prohlídky areálu s průvodcem se uskutečňují od dubna do října. Nespornou výhodou je snížené vstupné pro děti, důchodce a studenty a rodinné vstupné. Svatohorské poutní muzeum, jakožto celý areál, je otevřeno po celý rok. Muzeum nabízí jednak stálou expozici - liturgické předměty, poutní obrázky a sošky, jednak sezónní výstavy. Součástí muzea je prodejna náboženských publikací a poutního zboží, tj. poutní obrázky, upomínkové předměty, pohledy, mapky, turistické známky, Svatohorské oplatky, hudební nosiče a další drobnosti. Informace o spokojenosti návštěvníků s kvalitou služeb jsou zjišťovány pouze z návštěvní knihy. Dosud zde nebylo provedeno žádné dotazníkové šetření.

Povědomí lidí o průvodcovské službě a muzeu je celkově nízké. Správa Svaté Hory chce přilákat více návštěvníků a přiblížit jim památku z kulturně-náboženského hlediska. Tomu má napomoci projekt Religiózní turistika na Svaté Hoře podpořen Evropskou unií téměř 4 mil. Kč. Vzniknou nové propagační materiály a internetové stránky v několika jazykových mutacích, krátký film o poutním místě a v červnu 2006 zahájí provoz Svatohorské informační centrum. Přispěje zejména k větší informovanosti o městě Příbrami, jeho dalších atraktivitách a nabízených službách. Poutní místo je prezentováno prostřednictvím veletrhů a výstav, kterých se zúčastňuje v zastoupení Oddělení obchodu, služeb a cestovního ruchu při Živnostenském úřadě Příbram. K propagaci se využívá řada nástrojů. Jedná se o pohlednice, letáčky, brožury, vlastní internetové stránky, časopis Svatá Hora, články v regionálním tisku apod. Muzeum by se mohlo více prezentovat příspěvky do odborných časopisů o cestovním ruchu.

Mezi silné stránky areálu rozhodně patří dobrá pověst a velké povědomí lidí o poutním místě, atmosféra místa a v neposlední řadě také dobrá dopravní dostupnost. Nejčastěji sem přicházejí věřící z Příbrami a blízkého okolí na pravidelné bohoslužby. Těch se zúčastňují i četné poutnické výpravy z České republiky, ale také z Francie, Německa a dalších evropských i světových zemí. Věřící se zde setkávají s lidmi, kteří sem

přicházejí jen za účelem procházky a odpočinku. Kromě náboženských akcí se na Svaté Hoře konají koncerty duchovní hudby a vážné hudby. Nejvíce návštěvníků sem míří v letních měsících, zejména v době letních prázdnin a dovolených. Svatou Horu obdivují spíše jako kulturně-historickou památku než jako místo zbožnosti. Dle dotazníkového šetření, provedeného přímo na Svaté Hoře v červnu až říjnu 2005, přichází na poutní místo více žen než mužů, více turistů než poutníků a převážně ti, kteří zde již v minulosti byli. Nejčtenější věkovou skupinou jsou lidé ve věku 26 – 45 let, se středoškolským vzděláním. Přijíždějí osobním automobilem s rodinou, partnerem nebo s přáteli. Líbí se jim celá atmosféra místa a Svatou Horu chtějí v budoucnu opět navštívit. Mezi zdrojové regiony poutníků a turistů mířících na Svatou Horu patří Praha, Středočeský a Jihočeský kraj. Naopak nejméně návštěvníků přijelo z Pardubického a Olomouckého kraje. Většina lidí přijede do Příbrami na jednodenní výlet. Jejich cílem bývá často pouze Svatá Hora. Služby ve městě nevyužijí a nenavštíví ani další památky v okolí, což může být způsobeno nedostatečnou informovaností.

Na základě všech zjištěných informací, výsledků dotazníkového šetření a provedených analýz byl zhodnocen současný stav poskytovaných služeb v objektu a doplňkových služeb spjatých s areálem. Rovněž došlo k zhodnocení spolupráce a propagace. Poté byla navržena doporučení pro další využití poutního objektu, což by mohlo přispět nejen k rozvoji objektu, ale i rozvoji cestovního ruchu na Příbramsku. Mezi hlavní doporučení patří podrobněji sledovat skladbu návštěvníků, sestavit balíčky služeb a vytvořit produkt, například „Po stopách svatohorských řemesel“, který by byl nabízen prostřednictvím cestovních kanceláří. Svatá Hora by mohla být prezentována jako vhodné místo vhodné pro pořádání školení, seminářů a přednášek lékařů, léčitelů, architektů apod. Návrhy jsou uvedeny v kapitole 5. 5. 7. K zlepšení informovanosti o poutním místě přispěje intenzivnější spolupráce s příbramskými informačními centry a zapojení se do projektu nakladatelství Fraus edice Památky - Unikátní encyklopedie na pokračování Výstupem bude atraktivní brožura o Svaté Hoře distribuovaná prostřednictvím rozsáhlé prodejní sítě nakladatelství ve všech koutech České republiky. Internetovou prezentaci objektu by bylo vhodné doplnit o informace týkající se možnosti stravování, ubytování a sportovního a kulturního vyžití v Příbrami. Návrhy jsou více rozpracovány v kapitole 5. 10.

Svatá Hora je dobře využitelnou památkou pro rozvoj cestovního ruchu v regionu. Zrealizováním návrhů dojde k dalšímu rozvoji poutního místa a zároveň k rozvoji cestovního ruchu na Příbramsku. Diplomová práce bude předána správě Svaté Hory.

POUŽITÉ ZDROJE A LITERATURA

KNIŽNÍ PUBLIKACE

1. Čáka, J.: Kráčím starou Příbramí, Příbram 1998, Knihkupectví Olšanská & Hyšpler.
2. Čáka, J.: Střední Brdy: krajina neznámá, Praha 2003, Mladá fronta.
3. Čapek, K.: Hovory s T. G. M., Praha 1969, Čs. spisovatelé.
4. Čermáková, J.: Turistický informační systém na Příbramsku, diplomová práce uložena v knihovně Katedry cestovního ruchu v Táboře, 2004.
5. Čornejová, I.: Tovaryšstvo Ježíšovo: jezuité v Čechách., Praha 1995, Mladá fronta.
6. Doležal, D., Velfl, J.: Toulky Příbramskem, Příbram 1994, Okresní úřad Příbram.
7. Doležal, D.: Příbram a okolí, Příbram 1997, Knihkupectví Olšanská a Hyšpler.
8. Forbelský, J., Royt, J.: Pražské Jezulátko, Praha 2000, Aventinum.
9. Foret a kol.: Marketing – základy a principy, Brno 2003.
10. Hánová, J.: Betlémy: české a moravské lidové betlémy a jejich tvůrci, Praha 2002, Lika klub.
11. Hauge, P.: Průzkum trhu, Brno 2003, Computer Press.
12. Hesková, M.: Cestovní ruch, Jindřichův Hradec 1997, Fakulta managementu JU v Jindřichově Hradci.
13. Hledíková, Z., Polc, J. V.: Pražské arcibiskupství 1344 – 1994. Sborník statí o jeho působení a významu v české zemi., Praha 1994, Zvon.
14. Hledíková, Z., Zachová, J.: Život Arnošta z Pardubic podle Valentina Krautwalda, Pardubice 1997, Východočeské muzeum, s. 127.
15. Holas, F. X.: Dějiny poutního místa mariánského Svaté Hory u Příbramě, vydáno Péčí matice svatohorské L.P. 1930.
16. Holas, F.X.: Sto kapitolek z dějin Svaté Hory, mariánského poutního místa u Příbramě, Příbram 1940.
17. Hrala, J.: Knovízská kultura ve středních Čechách, Praha 1973, Academia.
18. Humbert, F: Joseph II.: Kaiser, König und Reformier, Düsseldorf 1990, Econ.
19. Chlup, O.: Výchova v zrcadle pramenů. 2. část. Příručka k dějinám pedagogiky, Praha 1950, Státní pedagogické nakladatelství.
20. Javořická, V.: Vítězná láska: silnější než smrt, Brno 1997, Bonus A.

21. Jöckle, C.: Slavná poutní místa: Sto nejslavnějších poutních míst v Evropě, Praha 1997, Grafoprint-Neubert.
22. Kalista, Z.: Česká barokní pout' – K religiozitě českého lidu v době barokní. Žďár nad Sázavou 2001, Cisterciana Sarensis.
23. Kastner, J.: Školní atlas České republiky, Praha 2002, Kartografie.
24. Kareš, J., Vaněček, D.: Technika zpracování diplomových, bakalářských a jiných písemných prací, České Budějovice 2001, Katedra řízení.
25. Királ'ová, A.: Marketing destinace cestovního ruchu, Praha 2003, Ekopress.
26. Klíma, I.: Karel Čapek, Praha 1962, Čs. spisovatelé.
27. Klusáková, J.: Nadoraz: O životě v zámku a podzámčí, Praha 1993, Primus.
28. Koláček, J.: Jezuité na Svaté Hoře, Velehrad 1998.
29. Kolektiv: Almanach českých šlechtických rodů, Praha 1996, Martin.
30. Kolektiv: Historie hornických tradic na Vysoké škole báňské v Ostravě a v Příbrami, Praha 1989, SPN.
31. Kolektiv: Základy marketingu, Praha 2001, Vysoká škola ekonomická v Praze.
32. Kopeček, J.: Svatá Hora, Kostelní Vydří 2003.
33. Krumlovská, O.: Místa, která léčí, Praha 1997, Troja.
34. Kučera, J.: Bohuslav Balbín a jeho místo v české kultuře, Praha 1983, Vyšehrad.
35. Malá, V.: Cestovní ruch. Vybrané kapitoly., Praha 1999, VŠE.
36. Mandelová, H.: České země za vlády Lucemburků, Praha 1999, Albatros.
37. Matějček, A.: Cesty umění, Praha 1984, Odeon.
38. Ohler, N.: Náboženské poutě ve středověku a novověku, Praha 2002, Vyšehrad.
39. Oriška, J.: Metodika činnosti průvodce cestovního ruchu, Idea Servis, Praha 1999.
40. Oriška, J.: Technika služeb cestovního ruchu, Praha 1999, Idea Servis.
41. Otáhal, M.: Ferdinand Peroutka – muž přítomnosti, Praha 1992, Melantrich.
42. Palacký, F.: Z dějin národu českého, Praha 1973, Melantrich.
43. Pásková, M. – Zelenka, J.: Cestovní ruch – výkladový slovník, Česká republika, Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002.
44. Perka, R., Flegl, M.: Poutní místa. Velehrad. Hostýn. Svatá Hora., Praha 1991, Olympia.
45. Petrů Z., Holubová J.: Ekonomika cestovního ruchu, Idea Servis, Praha 1992.
46. Petrů, Z.: Základy ekonomiky cestovního ruchu, Praha 1999, Idea Servis.
47. Pěkný, T.: Historie Židů v Čechách a na Moravě, Praha 2001, Sefer.

48. Pokorná, Z.: Bohuslav Balbín und die Kultur seiner Zeit in Böhmen, Sborník z konference Památníku národního písemnictví, Praha 1992, Památník národního písemnictví.
49. Polišenský, J.: Třicetiletá válka a český národ, Praha 1960, Naše vojsko.
50. Royt, J.: České nebe: Soupis nejznámějších mariánských poutních míst v Čechách a na Moravě, českých a moravských zemských patronů, Havlíčkův Brod 1991, Okresní vlastivědné muzeum.
51. Stanislav, J.: Ludvík Kuba: Zakladatel slovanské hudební folkloristiky, Praha 1963, Panton.
52. Šindelář, B.: Vestfálský mír a česká otázka, Praha 1968, Academia.
53. Šmahel, F.: Husitské Čechy: struktury, procesy, ideje., Praha 2001, Lidové noviny.
54. Šmídová, Z.: Jan Drda: Personální bibliografie, Příbram 1990, Okresní knihovna Příbram.
55. Šourek, O.: Život a dílo Antonína Dvořáka. Praha 1956, Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění.
56. Tajovský, V. B.: Želivské elegie, Pelhřimov 1999.
57. Trantina, V. a kolektiv: Velký sborník osobností vědy a kultury příbramského regionu, Příbram 2001, Knihovna Jana Drdy.
58. Valta, K.: Důlní havárie na Březových Horách roku 1892, Příbram 1946, Hassman.
59. Vaverka, J. a kolektiv: Moderní sakrální stavby církví a náboženských společností na území Čech, Moravy a Slezska, Brno 2004, Jota.
60. Velfl, J.: Příbram v průběhu staletí, Příbram 1998, Městský úřad Příbram.
61. Vilímková, M.: Stavitelé paláců a chrámů, Praha 1986, Vyšehrad.
62. Vokolek, V.: Esoterické Čechy, Morava a Slezsko. Svazek třetí. Střední Čechy II., Praha 2005, Eminent.
63. Zbořil, K.: Marketingový výzkum – metodologie a aplikace, Praha 1998, VŠE.
64. Z Hasenburka, V.: Život ctihodného Arnošta, prvního arcibiskupa kostela Pražského, Praha 1994, Česká křesťanská akademie.
65. Zlámal, B.: Svatí Cyril a Metoděj, Řím 1985, Křesťanská akademie.

NOVINY A ČASOPISY

1. Augusta, P.: Praha církevní II., Travel in the Czech republic, 2004, č. 3, s. 74 – 76.
2. Bílek, O.: Všechny cesty vedou do Říma, Instinkt – společenský týdeník, 4. ročník, 2005, č. 33, s. 18.
3. Hauptmann, O.: Příbram byla na veletrhu Regiontour 2004, Kahan – Zpravodaj MěÚ Příbram, 12. ročník, 2004, č. 2, s. 8.
4. Hejkrlík, Z.: Skok přes kůži, Periskop 16. ročník, 2005, č. 40.
5. Heverová, A.: Výstava „Svatá hora nad časem a v čase“, Římskokatolická farnost Svatá Hora, Svatá Hora, 3/2005, s. 22.
6. Klusalová, I.: Přijel, zahrál, pomohl..., Svatá Hora, 2005, č. 3, s. 24.
7. Kolářová, L.: Pražské Jezulátko, Travel in the Czech republic, 2005, č. 5, s. 15 – 17.
8. Kozlík, J.: Národní pouť na Svaté Hoře, Březnické noviny, 2005, č. 7, s. 5.
9. Lukeš, M.: Šedivý: Slibuji, že příští rok se lyžařský svah v Příbrami otevře, Příbramský deník, 2005, č. 264, s. 3.
10. Matice svatohorská: Kytarista Lubomír Brabec na Svaté Hoře, Periskop 16. ročník, 2005, č. 40.
11. Novákovi: Den muzeí na Březových Horách, Periskop 16. ročník, 2005, č. 26.
12. Plecíty, V.: Jak to chodí v příbramském divadle, Periskop 16. ročník, 2005, č. 40.
13. Příbyl, S.: Nová podoba internetových stránek, Svatá Hora, 2004, č. 1, s. 10.
14. Špidlík, T.: Kázání kardinála Tomáše Špidlíka, Svatá Hora, 2005, č. 3, s. 17 – 18.
15. Tůmová, J.: Poutní místo Svatá Hora chce přilákat víc návštěvníků, COT Business, 2006, č. 1.
16. Valášek, D.: Monitoring návštěvníků v turistických regionech a oblastech České republiky, COT Business, 2006, č. 1, s. 25.
17. Velková, R.: Prázdninové divadelní neděle na Zvíkově, Tábořsko 4. ročník, 2000, č. 27, příloha, s. 1.
18. Velková, R.: Lodí po Vltavě, Otavě a Lužnici, Tábořsko 4. ročník, 2000, č. 27, příloha, s. 2.
19. Zdobinská, E.: Co nás čeká při návštěvě Hornického muzea, Periskop 16. ročník, 2005, č. 29 – 30.
20. Zdobinská, E.: Cyklobusem na Orlík, Periskop 16. ročník, 2005, č. 29 – 30.
21. Cesta strmých skal a kouzelných výhledů, Periskop 16. ročník, 2005, č. 28.

22. Havířská pohádka, Periskop 16. ročník, 2005, č. 25.
23. Národní pouť na Svaté Hoře, Svatá Hora, 2005, č. 3, s. 10 – 13.
24. Národní pouť na Svaté Hoře, Svatá Hora, 2005, č. 3, s. 11.
25. Pontonrock Příbram 2005, Periskop 16. ročník, 2005, č. 29 – 30.
26. Prokopská pouť, Periskop 16. ročník, 2005, č. 26.
27. Příležitostné poštovní razítko a pamětní list, Svatá Hora, 2005, č. 3, s. 22.

PROPAGAČNÍ MATERIÁLY A BROŽURY

1. Piňha, P.: Národní pouť na Svatou Horu při příležitosti 100. výročí povýšení na baziliku 4. - 5. června 2005 - Program pouti. Úvahy Petra Piňhy „Zastavení při pouti na Svatou Horu“. Římskokatolická farnost Svatá Hora, Příbram 2005, s. 56-58.
2. Vostarek, J.: Milín – svědectví paměti. Sborník k 60. výročí konce 2. světové války. Poděbrady 2005, Kompakt spol. s r. o., s. 20.
3. Cirkevné pamiatky, Praha 2004, CzechTourism.
4. Kalendář kulturních a sportovních akcí 2005, Informační centrum Městského úřadu Příbram 2005.
5. Unikátní encyklopedie na pokračování. Edice památky. Hornické muzeum Příbram, Plzeň 2004, Fraus, s. 13 – 14.
6. Víte, kdo otevírá turistům srdce Evropy? CzechTourism 2002

INTERNETOVÉ STRÁNKY

1. www.apha.cz
2. www.avetour.cz
3. www.awertour.cz
4. www.connex.info/ConnexTemplates/Page_____6502.aspx
5. www.cssr.cz.
6. www.czso.cz/xs/redakce.nsf/i/okresy
7. www.czso.cz/xs/redakce.nsf/i/spravni_obvody
8. www.czso.cz/xs/redakce.nsf/i/mesta_a_obce
9. www.czso.cz/xs/redakce.nsf/i/okresy
10. www.czechtourism.cz
11. www.czechtourism.cz/files/odtp.pdf

12. www.fraus.cz
13. www.iss.pb.cz
14. www.kr-stredocesky.cz
15. www.mkcr.cz/categories.php?id=30
16. www.palomino.cz
17. www.pribram-city.cz
18. www.svata-hora.cz
19. www.volny.cz/sv.jakub/soubory/zpravodaj/2003/FZSJ1003.htm
20. www.vops-praha.cz
21. www.vse.cz
22. <http://prahawien.greenways.info/maps.htm>

OSTATNÍ

1. Analýza hospodářského a sociálního stavu okresu Příbram, okres Příbram 1998, Referát regionálního rozvoje OÚ Příbram, s. 5 – 6.
2. CzechTourism: Strategie propagace České republiky 2004 – 2010. COT Business, 2004, č. 4, s. 4.
3. Program rozvoje cestovního ruchu ve Středočeském kraji. Praha: Středočeský kraj, červenec 2003. s. 54.
4. Průvodcovské texty ze Svaté Hory na prohlídkový okruh č. 1.
5. Specifikace turistického produktu, CzechTourism, 2004, s. 1.
6. Výroční zpráva Svaté Hory k 31. 12. 2005
7. Výroční zpráva o činnosti Matice Svatohorské za období od 31. 5. 2003 do 29. 5. 2004

MAPY

1. Církevní památky České republiky. Panoramatická mapa. Rožnov pod Radhoštěm 1999, B. A. T. Program, s. r. o.
2. Brdy a Příbramsko, Praha 2002, Klub českých turistů.
3. Česko. Autoatlas. Praha 2006, Žaket.
4. Okolí Prahy, Brdy, Berounka (1 : 100 000), Praha 2002, Kartografie.

SEZNAM PŘÍLOH

1. Dotazník.
2. Struktura návštěvníků podle pohlaví.
3. Struktura návštěvníků podle věku.
4. Struktura návštěvníků podle vzdělání.
5. Struktura návštěvníků podle zaměstnání.
6. Struktura návštěvníků podle místa bydliště.
7. Církevní památky v České republice podle agentury CzechTourism.
8. Mapa Středočeského kraje a správního obvodu s rozšířenou působností Příbram.
9. Využití památek města Příbrami a jeho okolí návštěvníky Svaté Hory.
10. Poskytované služby v informačních centrech města Příbrami.
11. Prezentace města Příbram na Regiontour 2006 v Brně.
12. Plánek Svaté Hory.
13. Fotografie Svaté Hory.
14. Přehled významných událostí na Svaté Hoře v roce 2005.
15. Poutní výpravy na Svatou Horu v roce 2005.
16. Projekt nakladatelství Fraus edice Památky – Unikátní encyklopedie na pokračování.

SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

Graf č. 1: Hlavní důvod návštěvy města Příbrami a jejího okolí.

Graf č. 2: Délka pobytu v Příbrami nebo v jejím okolí.

Graf č. 3: Typ ubytovacího zařízení.

Graf č. 4: Hodnocení kvality poskytovaných služeb v Příbrami.

Graf č. 5: Spokojenost se službami svatohorského průvodce.

Graf č. 6: Spokojenost návštěvníků se Svatohorským poutním muzeem.

Graf č. 7: Použitý dopravní prostředek.

Graf č. 8: Jakým dopravním prostředkem jste přijel(a) do Příbrami?

Graf č. 9: Hodnocení občerstvení na Svaté Hoře.

Graf č. 10: Na Svatou přicházíte jako...

Graf č. 11: Jak často jezdíte na Svatou Horu?

Graf č. 12: Plánujete ještě někdy navštívit Svatou Horu?

Graf č. 13: S kým cestujete?

Graf č. 14: Co Vás na Svaté Hoře nejvíce zaujalo?

Graf č. 15: Zdroj informací o Svaté Hoře.

Tabulka č. 1: Vstupné na prohlídku Svaté Hory.

Tabulka č. 2: Otevírací doba Svatohorského poutního muzea a prodejny knih
a poutního zboží.

SUMMARY

My dissertation work Pilgrimage venue of the Svatá Hora, and its importance in the Příbramsko region concerns the importance, possible contribution and use of pilgrimage place Svatá Hora in tourism in the Příbramsko region. One of the chapters considers specific form of tourism – religious tourism, with importance of church monuments in tourism and with their publicity in foreign countries. Next chapter pays attention to analysis of supply of the town Příbram as a tourist destination. The introductory chapter is devoted to the history of Svatá Hora and its description in a view of operation and financial securing, offered services, of publicity and cooperation. The main content of my diploma dissertation was to find out the particular suggestions of improvement of the current state of the Svatá Hora. The proposals are about to deal with growth of local tourism and increase of the pilgrimage place attraction for all visitors – for pilgrims and other tourists.

Svatá Hora is one of the most famous and well-known pilgrimage places in the Czech Republic. There are national and international fairs. Pilgrimage place is opened around whole year. There is a museum, shop with books and pilgrimage items and examination with guide at tourists disposal since 2003. Svatá Hora is national cultural memory since 1995. The proposals are focussed to a greater and increased recognition of the site as well as its further development. Pilgrimage place is very important for development of tourism in the town Příbram.

DOTAZNÍK

Vážená paní, vážený pane,
 jsem studentkou Jihočeské univerzity České Budějovice, Katedry cestovního ruchu. Dovoluji si Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku. Vámi uvedené údaje jsou anonymní. Výsledky šetření budou sloužit pracovníkům správy Svaté Hory a jako podklad pro zpracování mé diplomové práce s názvem „Poutní místo Svatá Hora a její význam pro cestovní ruch na Příbramsku“.

Jana Trefná

1. Jaký je důvod Vaší návštěvy města Příbram? (max. 2 odpovědi)

- pouze návštěva Svaté Hory rekreační dovolená služební cesta
 výlet poznávací dovolená jiný důvod
 návštěva příbuzných a známých sportovní dovolená

2. Jak jste do Příbrami přijel(a)?

- osobním automobilem vlakem na kole
 na motocyklu autobusem jinak

3. S kým cestujete?

- sám/sama s přáteli, se známými
 s partnerkou / partnerem s organizovanou skupinou (zájezd)
 s rodinou jinak

4. Na Svatou Horu přicházíte jako

- poutník turista jiný důvod

5. Jak často jezdíte na Svatou Horu?

- jsem zde poprvé byl jsem zde několikrát jezdím sem často

6. Odkud jste se o Svaté Hoře dozvěděl(a)?

- církev internetové stránky propagační materiály
 od známých tisk, rádio televize jiný zdroj

7. Co Vás na Svaté Hoře nejvíce zaujalo? (max. 3 odpovědi)

- architektura sochy výhled klid
 malby muzeum prostředí jiné

8. Plánujete ještě někdy navštívit Svatou Horu?

- určitě ano spíše ano nevím spíše ne určitě ne

9. Jak dlouho se zdržíte v Příbrami nebo v jejím okolí (cca 20 km)?

- pouze 1 den (bez přenocování) 2 – 3 dny 3 – 5 dní 6 dní a více

10. Jste v Příbrami nebo v jejím okolí (cca 20 km) ubytován(a)?

- ano ne

V případě, že ANO, uveďte typ ubytovacího zařízení:

- hotel penzion ubytovna kemp
 chata v soukromí u známých jinak

11. Jak byste ohodnotil(a) kvalitu následujících služeb? (označte křížkem)

Kde?	Služba	nevyužil jsem	výborné	dobré	uspokojující	špatné	v případě, že ŠPATNÉ, PROČ?
SVATÁ HORA	Služby v sakristii						
	Muzeum						
	Služby průvodce						
	Občerstvení						
MĚSTO PŘÍBRAM	Stravování						
	Ubytování						
	Infocentrum						
	Sportovní vyžití						
	Kulturní vyžití						
	Koupání						

12. Kolikrát jste již navštívil(a) níže uvedené památky v Příbrami a jejím okolí?

(označte křížkem)

Památka	Nikdy jsem tam nebyl(a)	Byl(a) jsem tam jednou	Byl(a) jsem tam několikrát
Hornické muzeum – Příbram			
Galerie Františka Drtikola – Příbram			
Zámek Březnice			
Zámek Dobříš			
Muzeum - Mincovna - Nový Knín			
Památník Karla Čapka - Strž u Dobříše			
Památník Antonína Dvořáka - Vysoká u Příbrami			
Městské muzeum - Brdský památník (síň Jakuba Jana Ryby) - Rožmítal p. Třemšínem			

STATISTICKÉ ÚDAJE:

Pohlaví

žena

muž

Věk

do 15 let

16 – 25let

26 – 45 let

46 – 60 let

61 – 70 let

71 a více

Vzdělání

základní, vyučen

střední

vysokoškolské

Zaměstnání

zaměstnanec

podnikatel

student

důchodce

nezaměstnaný

mateřská dovolená, v domácnosti

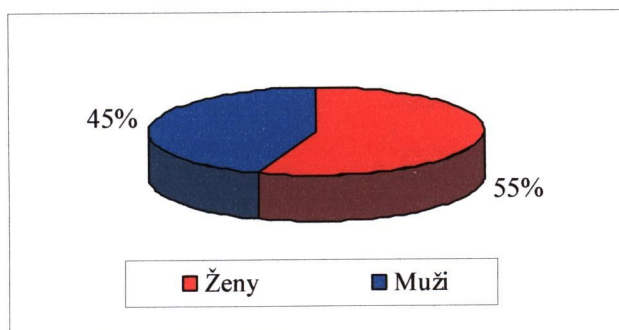
Místo trvalého bydliště (kraj)

.....

Datum:.....

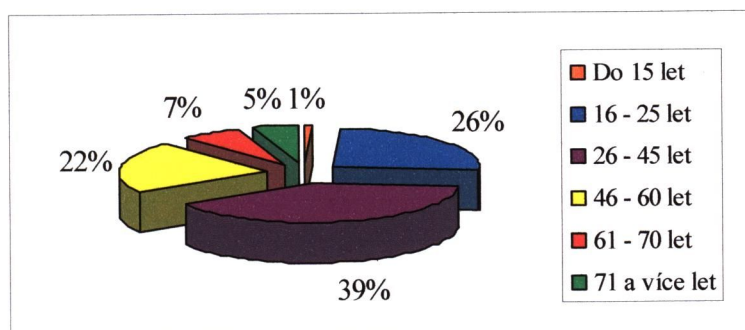
Děkuji Vám za vyplnění dotazníku a přeji hezký den! ☺

Příloha č. 2 – Struktura návštěvníků podle pohlaví

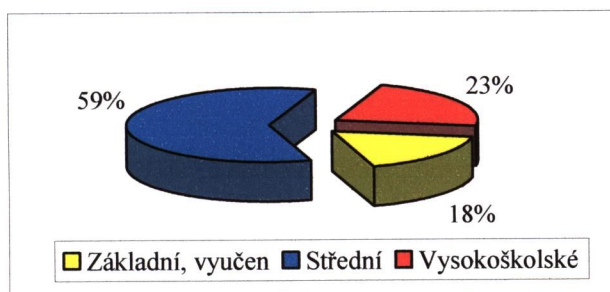
Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Příloha č. 3 - Struktura návštěvníků podle věku

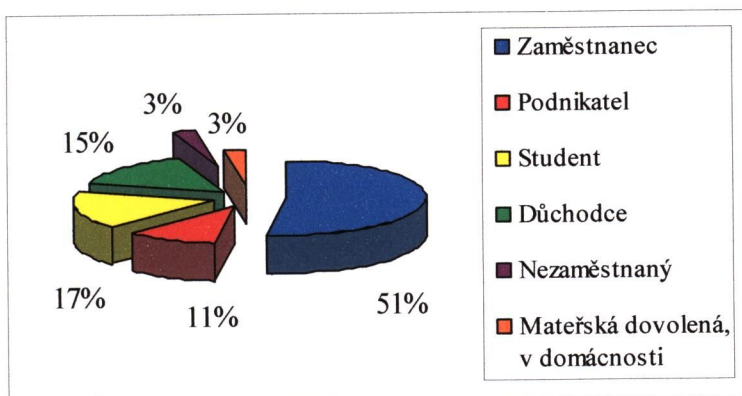
Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Příloha č. 4 - Struktura návštěvníků podle vzdělání

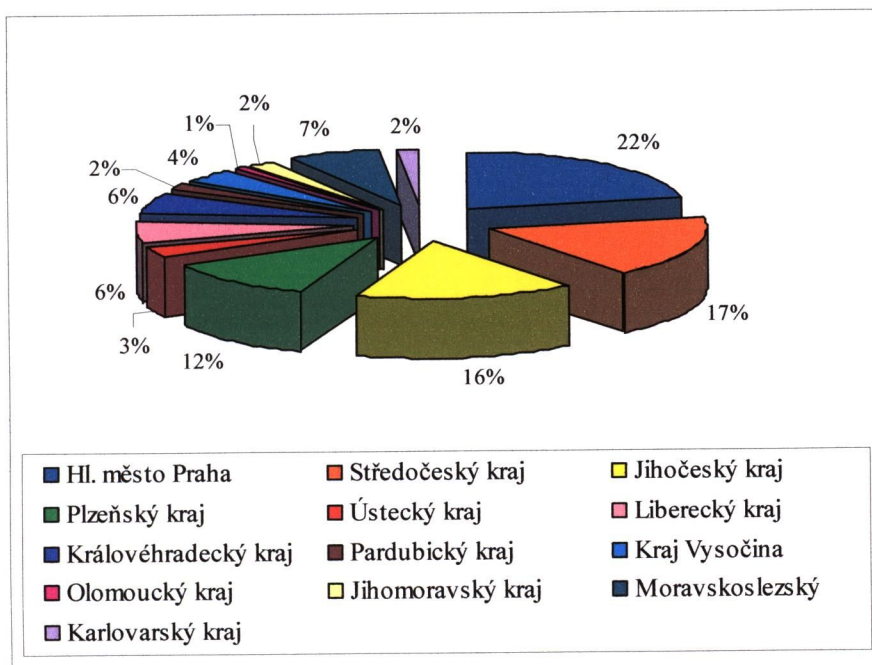
Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Příloha č. 5 - Struktura návštěvníků podle zaměstnání

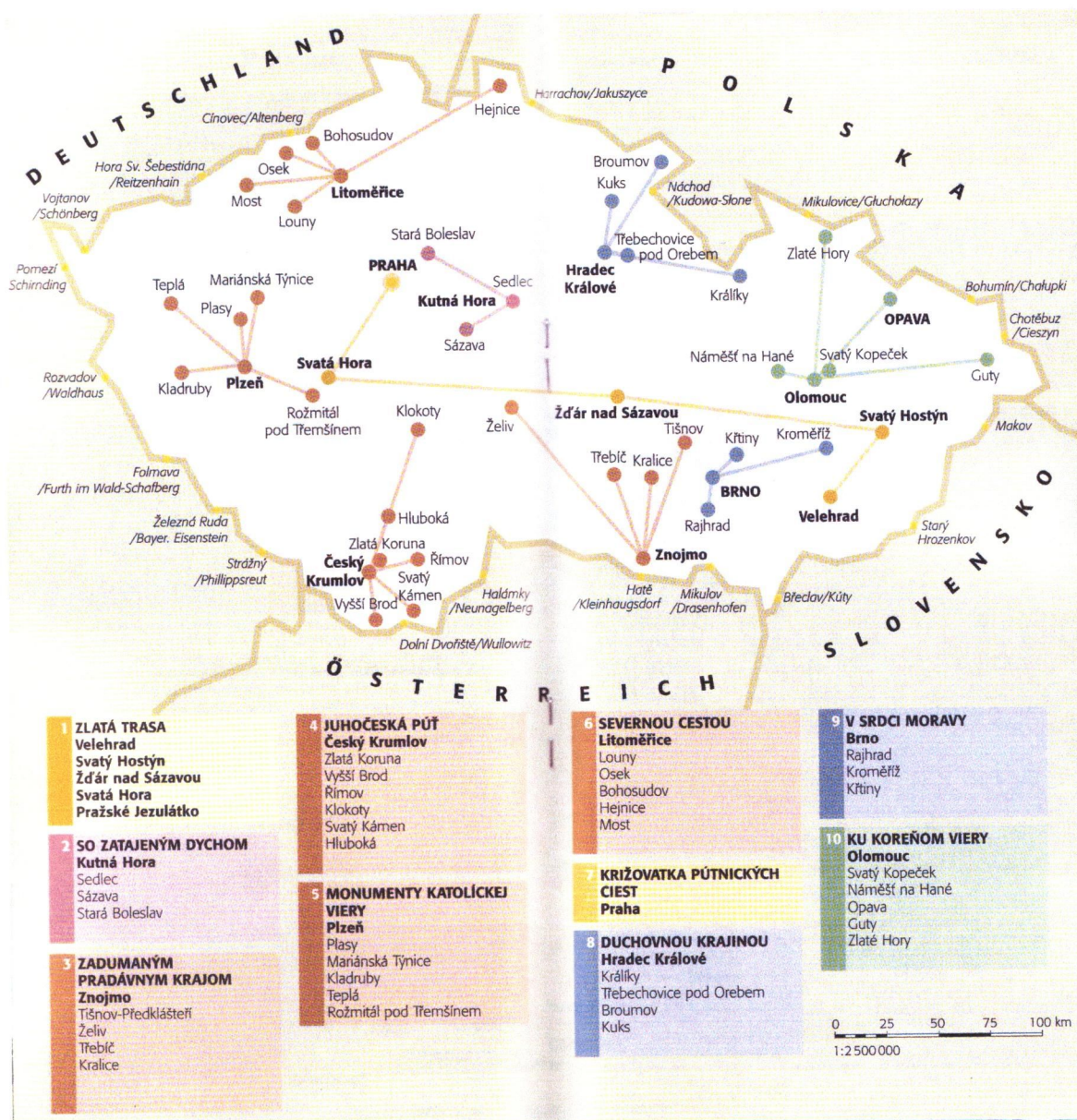
Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Příloha č. 6 - Struktura návštěvníků podle místa bydliště

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření

Příloha č. 7 – Církevní památky v České republice podle agentury CzechTourismu

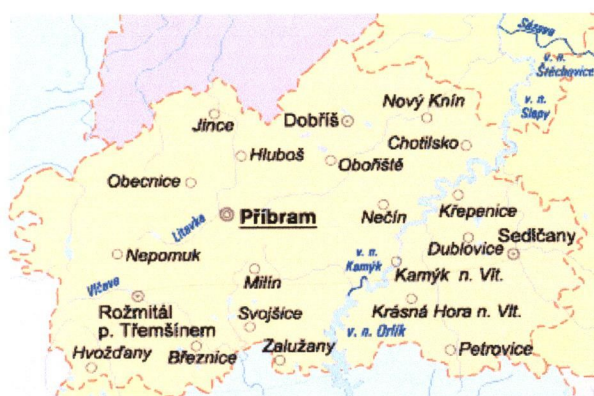
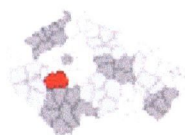

Zdroj: Církevné pamiatky Česká republika, Praha 2004, Titanic pro CzechTourism.

Příloha č. 8 – Mapa Středočeského kraje a správního obvodu s rozšířenou působností
Příbram

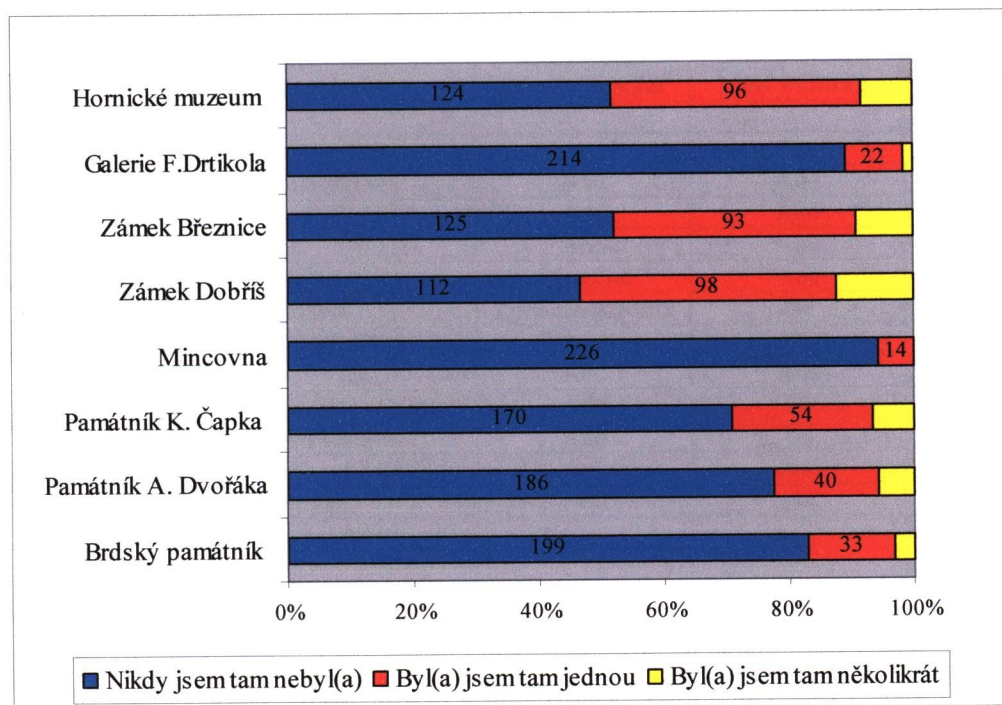

Zdroj: www.trasovnik.cz

Zdroj: www.trasovnik.cz

Příloha č. 9 – Využití památek města Příbrami a jeho okolí návštěvníky Svaté Hory

Zdroj: Vlastní dotazníkové šetření.

Příloha č. 10 – Poskytované služby v informačních centrech města Příbram

Poskytované služby/ Informační centra	Informační středisko KJD	Infocentrum MěÚ Příbram	ČDcentrum
Informace o:			
- ubytování a stravování	Ano	Ano	Ano
- turistických atraktivitách	Ano	Ano	Ano
- kulturních, sport. akcích	Ano	Ano	Ano
- dopravě	Ano	Ano	Ano
- Městském úřadě	Částečně	Ano	Ne
Průvodcovské služby	Zprostředkovaně	Ne	Ne
Distribuce tištěných materiálů	Ano	Ano	Částečně*
Prodej zboží	Ano	Ano	Ano
Kopírovací služby pro veřejnost	Ano	Ne	Ano
Faxové služby pro veřejnost	Ano	Ne	Ano
Prodej a rezervace vstupenek	Ano	Ano	Ne
Internet pro veřejnost	Ano	Ne	Ano
Prodej a rezervace jízdních dokladů	Ne	Ne	Ano

* ČDcentrum nabízí převážně materiály týkající se Českých drah, propagační materiály města nejsou příliš zastoupeny.

Zdroj: Čermáková, J.: *Turistický informační systém na Příbramsku, diplomová práce* uložena v knihovně Katedry cestovního ruchu Tábor, 2004, s. 36.

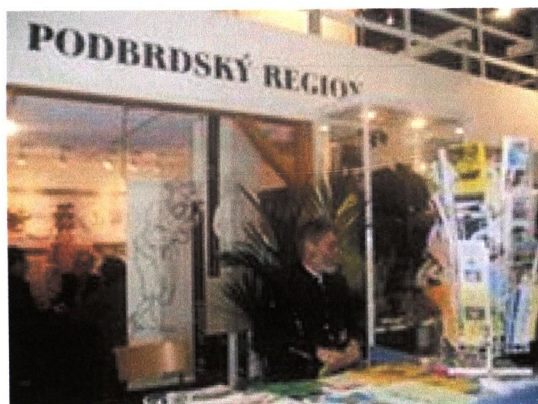
Příloha č. 11 – Prezentace města Příbrami na Regiontour 2006 v Brně

Zdroj: Archiv autorky

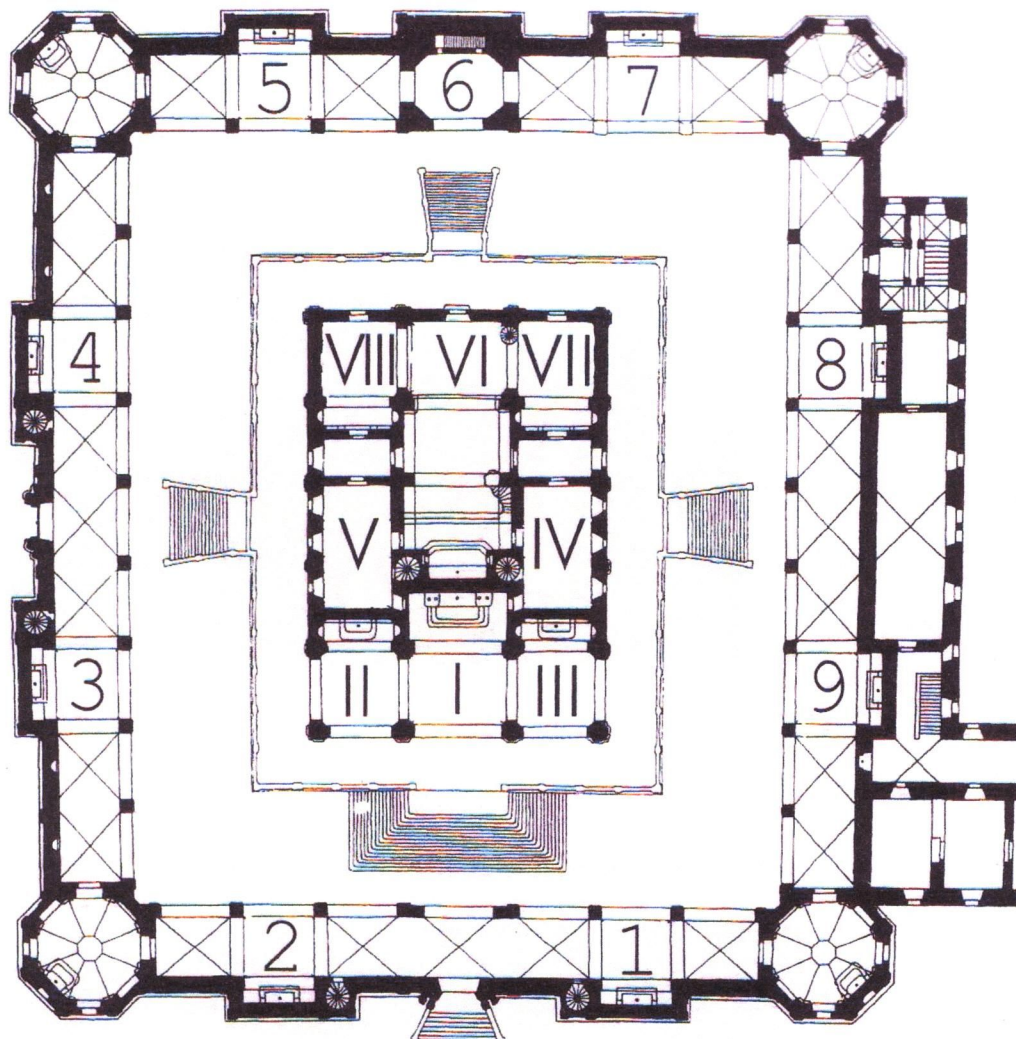

Zdroj: Archiv autorky

Zdroj: Archiv autorky

Příloha č. 12 - Plánek Svaté Hory

Zdroj: Kopeček, J.: Svatá Hora, Kostelní Vydří 2003, Karmelitánské nakladatelství, s. 63.

Vysvětlivky:

1. Kaple Narození P. Marie
2. Kaple Obětování P. Marie
3. Kaple Zasnoubení P. Marie
4. Kaple Zvěstování P. Marie
5. Kaple P. Marie Bolesné
6. Kaple P. Marie Pomocnice
duší v očistci
7. Kaple Královny apoštolů
8. Kaple Nanebevzetí P. Marie
9. Kaple Korunování P. Marie

- I. Kaple Navštívení P. Marie
- II. Kaple sv. Jáchyma a sv. Anny
- III. Kaple sv. Josefa
- IV. Kaple sv. Františka Xaverského
- V. Kaple sv. Ignáce
- VI. Kaple Navštívení P. Marie
- VII. Kaple Nanebevzetí P. Marie
- VIII. Kaple sv. Alžběty

Celkový pohled na Svatou Horu v popředí se soškou Panny Marie svatohorské

Zdroj: Pohlednice

Pohled na Svatou Horu a Svatohorské náměstí z Kalvárie

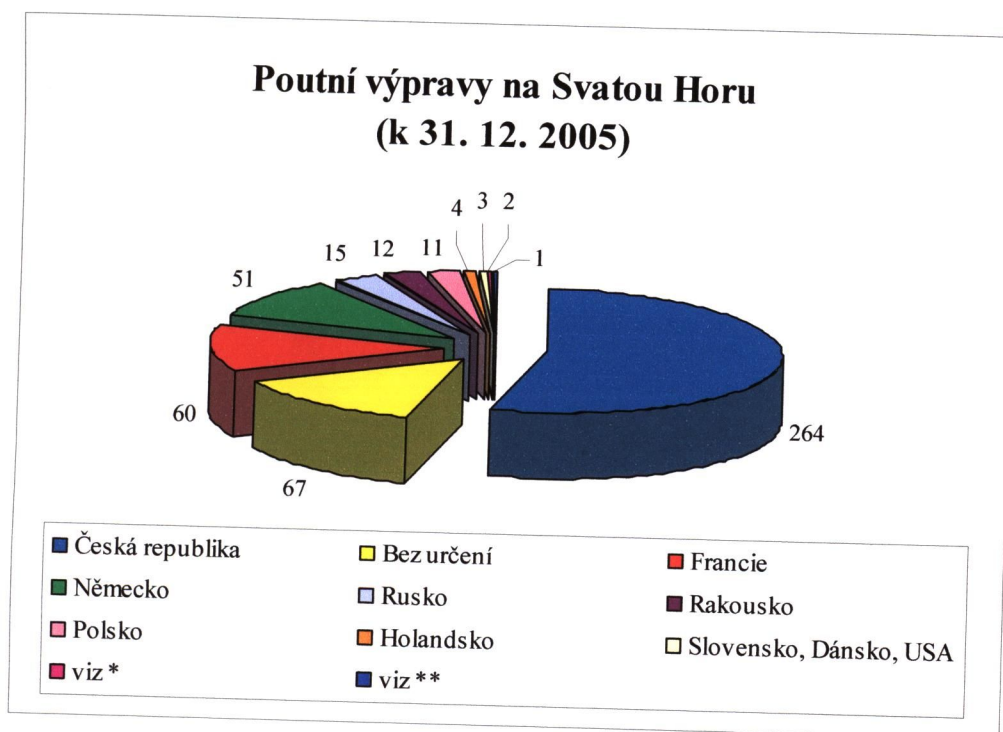
Zdroj: <http://www.svata-hora.cz/gallery.php?id=108>

Příloha č. 14 – Přehled významných událostí na Svaté Hoře v roce 2005

Významné události na Svaté Hoře v roce 2005	
1. ledna 2005	Návštěva apoštolského nuncia v ČR, arcibiskupa Diega Causero
6. ledna 2005	Jízda tří králů
21. ledna 2005	100 let od povýšení Svaté Hory na baziliku minor
Zima 2005	Kácení stromů v okolí baziliky
26. března 2005	Velikonoční virgilie
1. května 2005	Návštěva arcibiskupa Giovanniho Coppy, bývalého nuncia
5. května 2005	Odlévání oltáře na Velehradě
6. - 7. května 2005	4. arcidiecézní pouť za duchovní povolání
19. - 22. května 2005	Návštěva biskupa Lwandy z Ugandy
31. května 2005	Vernisáž výstavy „Svatá Hora nad časem a v čase“.
4. - 5. června 2005	Národní pouť na Svaté Hoře
22. - 28. srpna 2005	Montáž nového liturgického prostoru
28. srpna 2005	Posvěcení oltáře
28. - 30. srpna 2005	Návštěva biskupa Ssekamanya z Ugandy
27. října 2005	Předání praporu 13. dělostřelecké brigádě
8. listopadu 2005	Zahájení činnosti společnosti Sacromontana, s.r.o.
1. listopadu 2005	Kněžské exercicie
Prosinec 2005	Výstava betlémů

Zdroj: Výroční zpráva správy Svaté Hory k 31. 12. 2005

Příloha č. 15 - Poutní výpravy na Svatou Horu v roce 2005

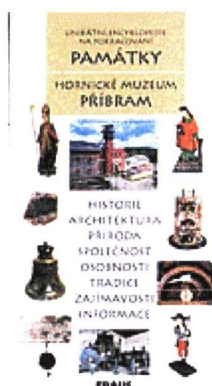
Zdroj: Výroční zpráva Svaté Hory k 31. 12. 2005

Poznámka: * Švýcarsko, Číňané z Kanady, Portoriko, Anglie, Kanada, Mexiko
 ** Filipíny, Mongolsko, Maďarsko, Trinidad, Itálie, Litva, Belgie, Irsko

Příloha č. 16 – Projekt nakladatelství Fraus edice Památky

– Unikátní encyklopedie na pokračování

Obrázek č. 1: Brožura Hornického muzea Příbram z edice Památky

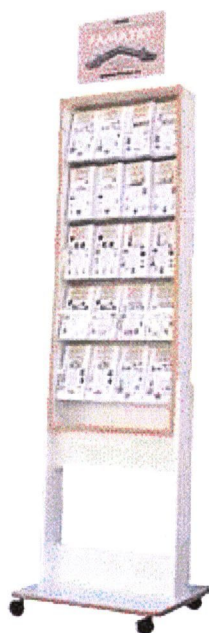
Zdroj: www.fraus.cz

Obrázek č. 2: Pořadač

Obrázek č. 3: Stojany na brožury

Zdroj: www.fraus.cz

Zdroj: www.fraus.cz

